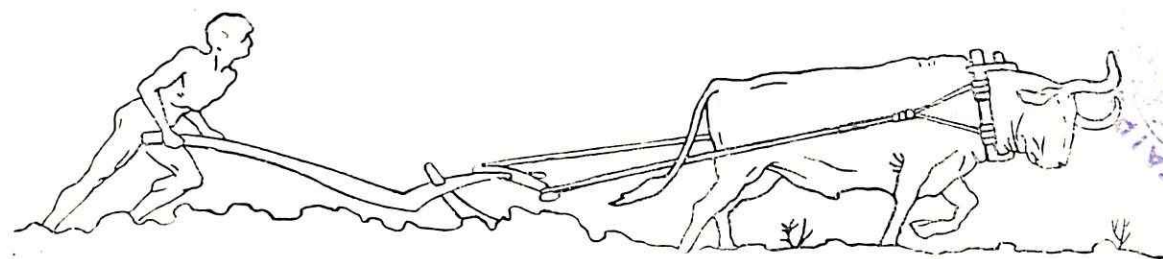




ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΚΑΘ' ΕΥΦΡΟΣΥΝΗΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗ
ΥΠΟ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ



ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΒ' 15 Ο'
ΚΤΩΒΡΙΟΥ 1914

ΚΑΛΟΚΑΙΡΝΗ ΒΡΑΔΙΑ*

Ἐδιάβαζα — Σὰ γνέφι ἀγάλι ἄγάλι
τὸ βραδυνὸ σκοτεινιασμένον ἄερί
στά μάτια μου ἀρχινοῦσε ὀμπρὸς νὰ βάλλῃ,
κ' εἶχα τοῦ κάκον τὸ βιβλίον στὸ χέρι.

Δὲ μένω ἀργός· τ' ἀνάγνωσμά μου ἀλλάζω·
ἀπὸ ξένο περναῖο τραγοῦδι θεῖο¹,
καὶ δίχως κόπο, ἀθάμπωτα διαβάζω
στ' ἀρχαῖο τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ βιβλίον.

Ἡ μέρα σβύεται. Ὅπου κοιτάξῃς, ὅπου
τ' αὐτί σου γύρῃ, ἀσάλευτη γαλήνῃ,
ποὺ καὶ στὸ στήθος τοῦ καμμένου ἀνθρώπου
γλυκὰ γλυκὰ τὸ βάλαμό της χύνει.

ὦ! κάμε ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀγάπης ὥρα,
νὰ πάψῃ κάθε ἀφορεσμένη μάχη!
Νά, πλαστήκανε ἀντίπαλοι, καὶ τώρα
γλυκοφιλιῶνται ἀπὸ τὸ κῆμα οἱ βράχοι.

Δέχεται ὁ κρίνος τὸ χουσὸ μελίσει
ποὺ τὴν πρώτη γλυκάδα εἶχε τοῦ πάσῃ·
μέσ τὸν κόρφο του, ἰδέε, νὰ ξενιχτήσῃ
γενναῖα τοῦ δίνει εὐωδιαστὸ κλινάρι!

Στὸν οὐρανὸ κάθε λουλουῖδι χύνει
λιβάνισμα λατρείας ἐδῶθε κάτου,
καὶ ὁ γαλάζιος ναὸς μὲ εὐγνωμοσύνη
τ' ἄνθια ποτίζει μὲ τὴ θεία δροσιά του.

Ἡ θάλασσα γελᾷ τὴν ἀργυρώνει
τὸ φεγγάρι ποὺ πάει κατὰ τὴ Δύση·
λὲς καὶ γιὰ τοῦτο ἀπὸ χαρὰ φουσκώνει
δίχως αὖρα καμία νὰ τὴ βοηθήσῃ.

Ἀπάνου κάτου· ὅπου κοιτάξῃς, ὅπου
τ' αὐτί σου γύρῃ, ἀσάλευτη γαλήνῃ,
ποὺ καὶ στὸ στήθος τοῦ καμμένου ἀνθρώπου
γλυκὰ γλυκὰ τὸ βάλαμό της χύνει.

Σὲ γλυκάδα ὡς αὐτὴ, ποῖα νὰ ᾖ ἡ θλίψη
ποὺ ξάφνον μὲ νικάει χωρὶς αἰτία
καὶ πολεμάει στά μάτια μου νὰ κοῦρῃ
τοῦ ἀτάραχον βραδυοῦ κάθε μαγεία;

Ὅλα γύρω σιγοῦν. Μὴ δὰ θυμῇς
ἐμὲ τοῦ γέρον, ἀγαπημένον βράδυ,
μ' ἓνα τέτοιο ἀποκοίμισμα τῆς φύσης
ποῖόν ὅσον εἶμαι κοντὰ νὰ βοῶ στὸν Ἄδην;

Μὲ αὐτὴ τὴν ὥρα, ὅπου κανένα γνέφι
τὴν ὄψῃ της δὲν ἔχει ἀποσκεπάσει,
χαρὰ στὸν ὅπου ἐλπίδα οὐράνια θρέφει
καὶ ἡ στερὴ τῆς ζωῆς τὸν ὥρα νὰ μοιάσῃ.

Τὸ ἐλπίζω· καὶ ἀγκαλὰ κάπως προλεῖω
πῶς ἦσιν γὰ τὰ μάτια ἔχω νὰ κλείσω.
Ἄχ! μοῦ πονεῖ τὸν κόσμον τὸν ὥραιον,
ποὺ ὀμπροστά μου γελᾷ, νὰ παρατήσω.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

* Μᾶς ἐστάλη ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ποιητοῦ.

¹ Τὸ Δάντε.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ενα φωτεινόν σχολείον ἐκλείσθη εἰς τὸν Βόλον. Τὸ ἐκλείσεν ἡ βία τῶν Ἀρχῶν, ρυμουλκουμένη ἀπὸ τὴν πονηρίαν τῶν ταπεινῶν καὶ ἀπὸ τὸν τυφλὸν φανατισμὸν τοῦ ὄχλου. Τὸ κλείσιμον τοῦ σχολείου αὐτοῦ, ἔξω ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην λεπτομέρειαν, χαράσσει μίαν χαρακτηριστικὴν σελίδα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Διότι εἶναι τὸ πρῶτον φαινόμενον τῆς ἐξωτερικευμένης ἀντιδράσεως, τὴν ὁποίαν προκαλοῦν αἱ νέαι ἐκπαιδευτικαὶ ἰδέαι συγκρουόμεναι πρὸς τὰς παλαιάς, μία νέα τάξις δηλαδὴ πραγμάτων ἐρχομένη ἀντιμέτωπος πρὸς ἓνα καθιερωμένον, ἀμαρτωλὸν καὶ ἐρειπωμένον.

Διότι τί ἦτο τὸ νέον αὐτὸ σχολεῖον; Τὸ ὠνόμασαν ἐστὶαν ἀθεισμοῦ, μαλλιαρισμοῦ, ἀνηθικότητος καὶ πάσης διαβολικότητος. Ἦτον ἀπλούστατα τὸ νέον παρθενικὸν σχολεῖον, νέον εἰς τὰς μεθόδους του, εἰς τὸν ὁργανισμόν του, εἰς τὰς ἀντιλήψεις του, εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν του τάξιν, εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἦτον ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀληθείας τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς ἀληθείας τῆς ψυχολογικῆς. Ἀλλὰ τὸ νέον τρομάζει πάντοτε καὶ ἐξαφνίζει. Εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Διαβόλου! Ὅσον τὸ περιβάλλον, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἐμφανίζεται, εἶναι σκοτεινότερον, τόσον ἡ λάμψις του θαμβώνει ὀδυνηρότερα καὶ τρομάζει βαθυτέρα. Ἡ ἱστορία τῆς ἐμφανίσεως κάθε νέας τάξεως πραγμάτων εἶναι ἱστορία αἰφνιδιασμῶν, παρεξηγήσεων, ἀντιδράσεων, τραγικότητων καὶ κομικοτήτων, μὰζι ἱστορία σπασμῶν ἐνὸς ὁργανισμοῦ καταλυομένου καὶ ὁρμῆς ἐνὸς ὁργανισμοῦ, ἐρχομένου νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του. Καὶ τὸ δένδρον τὸ πονηρόν, τὸ ὅποιον παραγγέλλει ὁ Ἰησοῦς νὰ ἐκβληθῇ καὶ νὰ ριφθῇ εἰς τὸ πῦρ, διότι δὲν φέρει καρπὸν, καὶ τὸ δένδρον αὐτὸ ἀκόμη ἔχει ριζοβολήσει εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ διὰ νὰ ποσπασθῇ ἀπὸ τὴν γῆν ποὺ τὸ τρέφει, τὴν συνταράσσει καὶ τὴν ἀναστατώνει μέχρι βαθέων.

Τὸ δένδρον τὸ πονηρόν, τὸ μὴ φέρον καρπούς, ὑπῆρξεν καὶ ὑπάρχει ἡ Ἐκπαιδευσίς μας. Ἀφ' ἧς στιγμῆς εὐρέθησαν ἄνθρωποι, δυνηθέντες νὰ βολίσουν βαθυτέρα καὶ ἀσφαλέστερα τὴν ἐθνικὴν μας κακοδαιμονίαν καὶ νὰ ἐρευνήσουν τὰς αἰτίας της, τὸ μυστήριον ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι μυστήριον. Ἡ μεγάλη ρίζα τοῦ κακοῦ ἦλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα ὑψώθη ὡς τὸ πρῶτιστον καὶ κυριώτατον τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων. Ὅλα τὰ κακὰ τὰ μαστιζόντα τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν, ὅλαι αἱ δυσφορίαι, αἱ καταπονοῦσαι τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν, ἔλλειψις σκέψεως,

ἐλλειψις χαρακτήρων, ἀβουλία, ἀποχαύνωσις, ἀμάθεια καὶ ἡμιμάθεια, πτωχαλαζονεῖαι καὶ φαντασιοπληξίαι, ἐρημία πάσης πρακτικῆς σκέψεως καὶ κατευθύνσεως, ἐκστασις ἀδρανῆς πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ δέος πρὸς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ μέλλοντος, καλλιέργεια τοῦ ψεύδους καὶ τῆς συνθήκης ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, πνευματικὸς μαρασμὸς καὶ οἰκονομικὸς μαρασμὸς, σύνολον τὸ χρόνιον Νεοελληνικὸν κακόν, ἀπεδείχθη ὅτι μίαν ἔχει κυρίαν καὶ ἀσφαλῆ πηγὴν, τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀθλιότητα.

Εὐτυχῶς ὁ σπόρος τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ καθιεστώτος, μᾶς ἐπαναστάσεως ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ πάσης ἄλλης, ἐρρίφθη ὅχι πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν γῆν, τὴν πνιγμένην ἀπὸ ἀκάνθιας καὶ τριβόλους, καὶ ἐρρίφθη ἀπὸ τὰ φωτεινότερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς μας. Αἱ πολεμιστρίαι ἰδέαι ἔδειξαν ἡδὴ τὴν λάμψιν τοῦ ξίφους των. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε θεωρητικὸς καὶ ἀνώδυνος. Ἡ πρώτη πραγματικὴ σύγκρουσις τοῦ παλαιοῦ καθιεστώτος πρὸς τὸ νέον καθιεστώδες ἔγινε τὰς τελευταίας ἡμέρας εἰς τὸν Βόλον. Ἐκεῖ μοιραίως ἡ νέα ἐκπαιδευτικὴ ἰδέα ἐνεσαρκώθη εἰς ἓνα ζῶντα, ἀκμαῖον καὶ δροσερὸν ὁργανισμόν. Αἱ μέλλονσαι μιτῆρες τῆς Θεσσαλικῆς γῆς ἐκλήθησαν πρῶται, κατ' εὐτυχίαν συγκυρίαν ἡ ἐμπνευσιν, νὰ ποτισθοῦν τὰ νέα νάματα. Καὶ τὸ σχολεῖον αὐτὸ ἐθανυματούργησεν! Παρέλαβε πλαγγόνας καὶ ἐδημιούργησεν ἀπ' αὐτὰς πλάσματα ζωντανά, ὑγιῆ, διηκῶντα μάθησιν, ἐνθουσιῶντα διὰ τὴν γνῶσιν, προσδεχόμενα τὴν παιδείαν ὡς ἔρωτα τῆς ζωῆς καὶ ὅχι πλέον ὡς δουλείαν καταθλιπτικὴν καὶ ἀναπόφρεντον. Ἀλλὰ τὸ σχολεῖον τὸ ὅποιον ἐκλείσεν μέσα του τὴν χαρὰν τῆς γνώσεως, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ταράξῃ μίαν κοινωνικὴν συνείδησιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ παιδεία ὑπῆρξεν ἕως τώρα σύμβολον θλίψεως, πόνου καὶ μαρτυρίου, μίαν συνείδησιν δηλαδὴ ἀσκητικῆν. Καὶ τῆς ταραχῆς αὐτῆς ἐπωφεληθήσαν οἱ ἔχοντες συμφέρον νὰ ἐπωφελοῦνται τῶν περιστάσεων, οἱ φύλακες καὶ οἱ τρόφιμοι τῆς σαπρᾶς παραδόσεως.

Ἐδειξαν μὲ τὸ δάκτυλόν τους καὶ εἶπαν: — Κρημνίσате τὸ σχολεῖον αὐτὸ, ὅπου ἔστησε τὸν θρόνον του ὁ Διάβολος!

Καὶ ἡ φαντασία τοῦ ὄχλου εἶδε τὸν Διάβολον χορεύοντα μέσα εἰς τὸ νέον σχολεῖον. Καὶ αἱ Ἀρχαί, ποὺ εἶναι ὁ ὄχλος τοῦ ὄχλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὸ φρουρεῖν ὀκνηρῶς τὴν παράδοσιν, διέκριναν καὶ αὐταὶ μὲ τὰ σκονισμένα ὀματογυῶλια τῆς γραφειοκρατίας, τὴν οὐρὰν

τοῦ Διαβόλου, σαλεύουσιν ὀπίσω ἀπὸ τὰ παράθυρα. Καὶ τὸ σχολεῖον ἐκλείσεν!

Ἀλλὰ ὁ μῦθος τῆς Λερναίας Ὑδρας δὲν εἶναι μόνον ὁ μῦθος τοῦ Κακοῦ. Εἶναι καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ἀγαθοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν Ὑδραν ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην, ὅταν πέφτῃ μία κεφαλὴ, δευτέρα εἶναι ἐτοιμὴ νὰ φυτρῶσῃ! Μὲ τὸ σχολεῖον λοιπὸν ποὺ ἐσφραγίσθη, δὲν ἐσφραγίσθη καὶ ἡ ἰδέα. Θὰ ἔλθῃ τὸ δεύτερον καὶ θὰ ἔλθῃ τὸ τρίτον καὶ θὰ ἔλθῃ βαθμιδῶν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον καμία δύναμις δὲν θὰ ἡμπορῇ πλέον νὰ τὸ σφραγίσῃ, διότι θὰ τὸ φρουρῇ, ἀκαταμάχητος ἡ ἀφυπνισμένη ἐθνικὴ συνείδησις.

Ἰσως ἡ ἡμέρα αὐτῇ, ἡ ἡμέρα τῆς ἐκπαιδευτικῆς Ἀναγεννήσεως — ἡ ὁποία θὰ σημάνῃ καὶ τὴν ἐθνικὴν Ἀναγέννησιν — ἴσως ἡ ἡμέρα αὐτῇ βραδύνῃ ἀκόμη. Πολλοὶ καὶ μεγάλοι προλήψεις βαρύνουν τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑθνους. Ἡ Γλωσσ-

τικὴ πρόληψις δὲν εἶναι ἡ μικρότερα ἀπ' αὐτάς. Καὶ πρὸ τῶν προλήψεων αὐτῶν, τὸ Κράτος, ἄτολμον καὶ συντηρητικόν, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺ ἴσως ἀκόμη νὰ φρουρῇ τὴν ἐκπαιδευτικὴν παράδοσιν, ἀνίκανον «ἐκτέμνειν ἰούς», κατὰ τὴν Ἱπποκρατικὴν ρῆσιν, καὶ περιορίζον, ὅπως χθὲς καὶ πρῶην, τὴν θεραπείαν τῶν κακῶν εἰς τὰ ἥπια καὶ ἀνώδυνα καὶ ἀνωφελῆ μέσα — «ἐπὶ δ' ἥπια φάρμακα πάσσειν...».

Ἀλλ' ὁ σπόρος τῶν νέων ἰδεῶν ἐρρίφθη. Καὶ ὅταν ἡ μεγάλη ἐκπαιδευτικὴ ἐπανάστασις ἐκραγῇ εἰς ὅλην τὴν ἐκτασιν, συμπαράσφουρα μοιμίας καὶ εἰδῶλα, καμία δύναμις πλέον δὲν θὰ σταθῇ ἱκανὴ νὰ τὴν συγκρατήσῃ. Τὸ ἔθνος θὰ ποσεισῇ ἀπὸ τὰ στήθη του τὸν βαρὺν ἐπιβάτην, ποὺ τοῦ ἐπλάκωνε τὴν ἀναπνοήν του, καὶ θὰ ἀναπνεύσῃ καὶ θὰ ζήσῃ πραγματικῶς ἐλευθέρων μετὰ τῶν ἐλευθέρων.

ΧΕΙΡΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ

ΤΟ ΔΙΑΟΛΑΚΙ ΠΟΥ ΕΓΙΝΗΚΕ ΑΓΓΕΛΑΚΙ

Μὲ φροῶ κ' ἓναν καιρὸ ἓνα Διαολάκι πῆδησεν ὅξω ἀπὸ τὴ μάντρα ποὺ περιτείχιζε τὸ πλατὺ περβόλι τοῦ Λουτσίφερου.

Διαολάκι ἦτανε βέβαια — ὅμως κακὸ δὲν ἦτανε, καὶ μὴ φλέβα του εἶχε βασιτάξῃ ἴσα, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ὁ Λουτσίφερους ἦτανε Χερουβεῖμ: ὅμως ἡ Λάμια κ' ἡ Ὀχεντρα ποὺ τὸ βυζάξανε — τὸ ποτίσανε φαρμάκι καὶ πονηράδα, κ' ἡ ψυχούλα του ἦτανε γιομάτη διαολιές.

«Ἐσὺ ἴσους τὸ Βασιλόπουλο, τοῦ λέγαν, κ' ἔσὺ τὸ Ἀρχοντόπουλο καὶ δικὰ σου ἦτανε τὰ Ἐδέμ, μὰ ὁ Θεὸς ὁ... (κ' ἔδω βλαστημούσανε) φρόνησε τὸν πατέρα σου καὶ τοῦ σφετερίστηκε τὸ βασίλειό του καὶ σὰ δὲ μπόραγε νὰν τοῦ παραβγῇ σὲ τίποτα, βουλήθηκε νὰν τότε ξεολοθρέψῃ... Μὰ δὲν τὰ κατάρφερε καὶ θάρρη ἓνα κάποτε...» καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐτσι βέβαια, τί ἄλλο μπορούσε νάτανε τὸ Διαολάκι παρὰ ἓνα πλασματάκι ὅλο χολὴ καὶ μπερμπαντιά. Καὶ βγαίνοντας πρώτη φορὰ στὸν κόσμον, σὰ λυκόπουλο πεινασμένο, γούρλωσε τὰ ματάκια του καὶ κύτταε τὸ φεγγάρι. Ὑστερὰ ἔκανε δύο τοῦμπες στὸν ἀέρα καὶ σὰν πουλάκι λευθερωμένο ἀπ' τὸ κλουβί του, κυλίστηκε μὲς τὰ χορτάκια καὶ γιόμισε τὰ θουθούνια του μὲ τὴ μυρουδιά τῆς νυχτερινῆς δροσιάς.

Ἐνα κρυερὸ ἀγεράκι ἀνάδενε τὰ φύλλα κ' ὁ γκιώνης τραγουδοῦσε τὸν κλαψάρικον ἦχο του. Τὸ Διαολάκι μαθημένο ἀπ' τὴ ζεστασιά τοῦ

σπιτιοῦ τοῦ πατέρα του, κρύωνε, καὶ τὰ σουβλερὰ δοντάκια του χτυπούσανε... .

Βρόντηξε τὰ μαῦρα χεράκια του, τὸν ἄπανον στ' ἄλλο, καὶ κούνησε τὴν οὐρίτσα του σὰ σκυλάκι — ἀπὸ δῶ κ' ἀπὸ κεῖ.

Ὑστερὰ πῆρε τὸν ἄσπρο δρόμο ποὺ ἀνοιγόταν μπιστά του καὶ τραβήξεν ἴσα, τότε πηδώντας ἀηλιά καὶ τότε σηματοδεύοντας τ' ἄστρα μὲ τὰ πετραδάκια.

Τέλος πάντων, σὲ μὴ καμπή, ἓνα μακρινὸ φῶς χάραξε πίσω ἀπὸ μὴ τοῦφα δέντρο ἦταν ἓνα σπιτάκι φτωχικὸ καὶ παρμένο: μὴ γοηούλα καθόταν μοναχὴ ἐκεῖ μέσα καὶ μάζωνε χόρτα καὶ τὰ πουλοῦσε στὴ χώρα.

«Ἄγρια θανάκια, ἄγρια θανάκια» — ἔτσι φώναζε στὸ δρόμο μὲ στοίγγλικη φωνή, κ' οἱ μάγκες τῆνε κοροϊδεύανε.

Τὸ Διαολάκι δὲν ἔχασε στιγμή, μόνο πάει ἴσα καὶ χτυπάει τὴ θύρα εἶχε τόσ' ἀκουστὰ γιὰ τοὺς ἀθρώπους ποὺ — μὴ καὶ τοῦ τύχαινε ἡ εὐκαιρία — σωστὸ δὲν ἦτανε νὰ τὴν παραμερίσῃ. Τόκ, τόκ...

Ἡ γοηούλα, κουνταίνοντας, βγήκε μ' ἓνα κερί στὸ χερί καὶ ῥώτησε ποῖος εἶναι.

Τὸ Διαολάκι φύσηξε τότες ἄπ' ἀπάνον στὸ κερί καὶ τὸ σβυσε, καὶ τὰ ματάκια του ἀστράφτανε κοκκινωπὰ σὰν κάρβουνα ἀναμένα.

Ἡ γοηούλα ἔμπηξε μὴ φωνὴ κ' ἔπεσε χάμου σὺζιλο.

Χά, χά, χά — τὸ Διαολάκι — τὸν τόπο γιό-

μισε με τὰ χάχανά του κ' ἔπεσε κάτω κ' ἔπιανε τὴν κοιλιά του ἀπὸ τὰ γέλια· ὕστερα — ἀφοῦ ξεθύμανε — κάθησε σκεπτικὸ καὶ χάζευε.

Τὸ φεγγάρι κρεμότανε τώρα στὸν οὐρανό, φραγμένο, σὰ φέτα ψωμοῦ με μιὰ μεγάλη δαγκωματιά στὴν κόψη, κ' οἱ βατράχοι χαλούσανε τὸν κόσμον.

Συλλοῖσμένο τὸ Διαολάκι πῆρε τὰ βρεμένα του καὶ τράβηξε· ὅμως σιγὰ-σιγὰ ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου πάλαι κέρδισε τὴν ψυχὴ του.

Μιὰν ἡσυχίαν στὴ Φύσιν ἀπλωμένη, κ' ἀπ' τὰ βουνὰ ἐρχόντανε ἡ αἰώνιος μουσικὴς — οἱ γρύλλοι καὶ τὰ τριζόνια κ' ἡ φωνὴ ἀπὸ τὰ νυχτοπούλια με τὰ πλατεῖα μάτια.

Πήγαινε κουτσαίνοντας καὶ βγάνοντας τὴ γλῶσσα στὸ κόκκινο φεγγάρι.

Τὰ ματάκια του γυαλίζανε — κ' ἂν δὲν εἶχε δυὸ μικρὰ κερατάκια φτυρωμένα — θάλλεες πὼς ἦταν μαθητοῦδι πὺν τῷσκασεν ἀπ' τὸ σχολεῖο του καὶ πάει γιὰ πεταλοῦδες.

Ἔτσι, χοροπηδώντας, ἔφτασε σ' ἓναν τόπον κατοικοῦμενο: καμπαναριὸ καὶ σπίτια ψηλὰ δλοῦθε ἦτανε στημένα.

Τριγύρισε μέσ' τοὺς δρόμους, εἶδε τὶς πλατεῖες με τὰ ψηλὰ δέντρα καὶ μπῆκε στὴν πρώτη ἀνοιχτὴ πόρτα πὺν συναπάντησε.

Ἐκεῖ καθόντανε δυὸ ψυχὲς — μιὰ μάννα με τὸ παιδάκι της· χήρα ἦταν ἡ μάννα καὶ τίποτ' ἄλλο στὸν κόσμο δὲν εἶχε ἀπ' τὸ παιδάκι της· καὶ κεῖνο ἦταν μικράκι — μόλις ἔνδεκα χρόνων — κοντό, παχουλὸ με κόκκινα μάγουλα σὰν τὰ ροδάκινα.

Τῷχε κλείσει στὸ σχολεῖο τῆς γειτονίας καὶ κάθε μεσημέρι σ' ἓνα πανεράκι τοῦ πάγαινε φαῖ σπιτικό: γιὰτὶ μέσ' τὸ σχολεῖο τὸ ἴδιο φαῖ δίνουν σ' ὅλα τὰ παιδάκια, ὅμως ἡ χήρα δὲν τῷθελε νὰ τρώῃ σὰν ὅλα καὶ τὸ δικό της τὸ παιδάκι.

Καὶ τὴ νύχτα δίπλα στοὺς ἅγιους ἔβανε κοντὰ καὶ τὴν εἰκόνα του, κ' ἔτσι κοιμότανε, ἡσυχὴ πὼς τίποτα κακὸ δὲ θὰ τὸ βρῇ καὶ θὰν τὸ φυλάνε οἱ ἅγιοι.

Καὶ τὸ πρωῒ — τὸ σχολεῖο ἦταν ἀντικρὺ — ἓνα φιλάκι τῆς ἔστελνε τὸ παιδάκι.

Καὶ καμιά Κυριακὴν — εἴτε τὸ Σαββατόβραδο, με τὴ σκόλη — τῷπαιρνε με τὴν ἄδεια τοῦ δασκαλου καὶ κοιμότανε σπίτι.

Τέτοια βραδυνὰ — Κυριακὴ θαρρῶ — ἦτανε καὶ κεῖνη, πὺν τὸ Διαολάκι τρύπωσε μέσ' τὴν κάμαρη τοῦ παιδιοῦ· τῆς χήρας τὸ κρεβάτι ἦτανε πρὸς τὸν τοῖχο — καὶ κοιμόταν γιὰ καλὰ.

Καθὼς ἦταν ἔτσι μικρούλι μέσ' τ' ἄσπρα σεντόνια καὶ συμμαζωμένο, κοιλάκι ἀποκοιμημένο, μιὰ κακία γιὰ τὴν ὁμορφάδα του ἔνοιωσε τὸ Διαολάκι.

Κ' ἔτσι — σὰ νᾶκοβε λουλούδι ἀπὸ κρεμὰ

μενο κλαρὶ — τέντωσε τὰ μαῦρα του χεράκια καὶ τὸ πίνιξε...

Κ' ὕστερα πῆγε καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπ' τὸ ντουλάπι καὶ κύτταε.

Ἐνα θαμπὸ φῶς ζωγραφιζότανε στὶς κουρτίνες τοῦ παραθυριοῦ καὶ τὰ πουλιά γλυκοκελάιδιζαν τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀυγούλας.

Ἡ μάννα σηκώθη κ' ἴσα πῆγε στὸ κοιλάκι της, καὶ τὸ χάιδεψε γιὰ νὰ ξυπνήσῃ ἐκεῖνο, τίποτα... Τότες σοβάρεψε κ' ἡ φωνὴ της πῆρε μιὰν ἀχνάδα κρυερή.

«Σήκω, ματάκια μου, κ' εἶναι ὥρα γιὰ νὰ πᾶς σχολεῖο!»

Ναί! αὐτὸ ἦτανε.

Τὸ παιδάκι πεθαμένο — κ' ἡ μάννα τὸ καλοῦσε.

Κ' ὕστερα ἡ σιωπὴ, καὶ ξάφνου τὰ ξεφωνητὰ — γοερὰ καὶ μέσ' ἀπ' τὸ λαιμό, σὰν ἀπὸ λαβωμένο θεριὸ — κ' ὁ ἐρχομὸς τῶν γειτόνων, τὰ μαλλιά τὰ ξεμάλλιωτα κ' ἡ συρρορά, κ' ἡ μάννα — ὦ! ἡ μάννα!

Τὸ Διαολάκι συμμαζώχτηκε καὶ τὰ ματάκια του ἀνοίξανε σὰ βαθειὲς σπηλιές.

Κ' ἦρθανε οἱ παππάδες, καὶ σὲ μιὰν ἄσπρη τόση-δὰ κασίτσα, ὅλο τὸ κορμάκι χώρεσε, κ' ἡ κασίτσα περίσσεψε, κ' ἀνάρπανε κερὰ γύρα-γύρα — σὰ νᾶτανε γιορτή.

Γυναῖκες μπῆκαν με τὰ μαῦρα καὶ τὸ περιτριγύρισαν· τὰ ματάκια τοῦ κλείσανε καὶ τὰ χεράκια του στανιώσανε καὶ με καλὰ θονιχάκια τὸ ντύσανε — πὺν ἦτανε φυλαμμένα στὸ ντουλάπι μέσα γιὰ τὶς μέρες τὶς καλές.

Κ' ὕστερα ἦρθανε οἱ παππάδες, καὶ τὸ πήραν τέσσερις ἀνδρῶποι, σὰν ἓνα προματάκι — καὶ φύγανε.

Κ' ἡ μάννα — πεσμένη χάμου σὰν ἓνας σωρὸς — τινάχθη καὶ χιούμηξε στὸ παράθυρο κ' ἔμπεψε κατὶ φωνὴς ὅπου ποτὲς δὲν εἶχανε ματακουστῇ στὸ γαλανὸν ἄερα, κ' ὅποιος τὶς ἄκουσε ποτέ του πλιά δὲ μπόρνε νὰ χαμογελάσῃ...

Καὶ φύγαν ὅλοι — κ' ἡ μάννα ἀπὸ πίσω — καὶ τίποτα δὲν ἔμεινε στὴν κάμαρη, οὔτε τίποτα πλιά ματαφάνηκε.

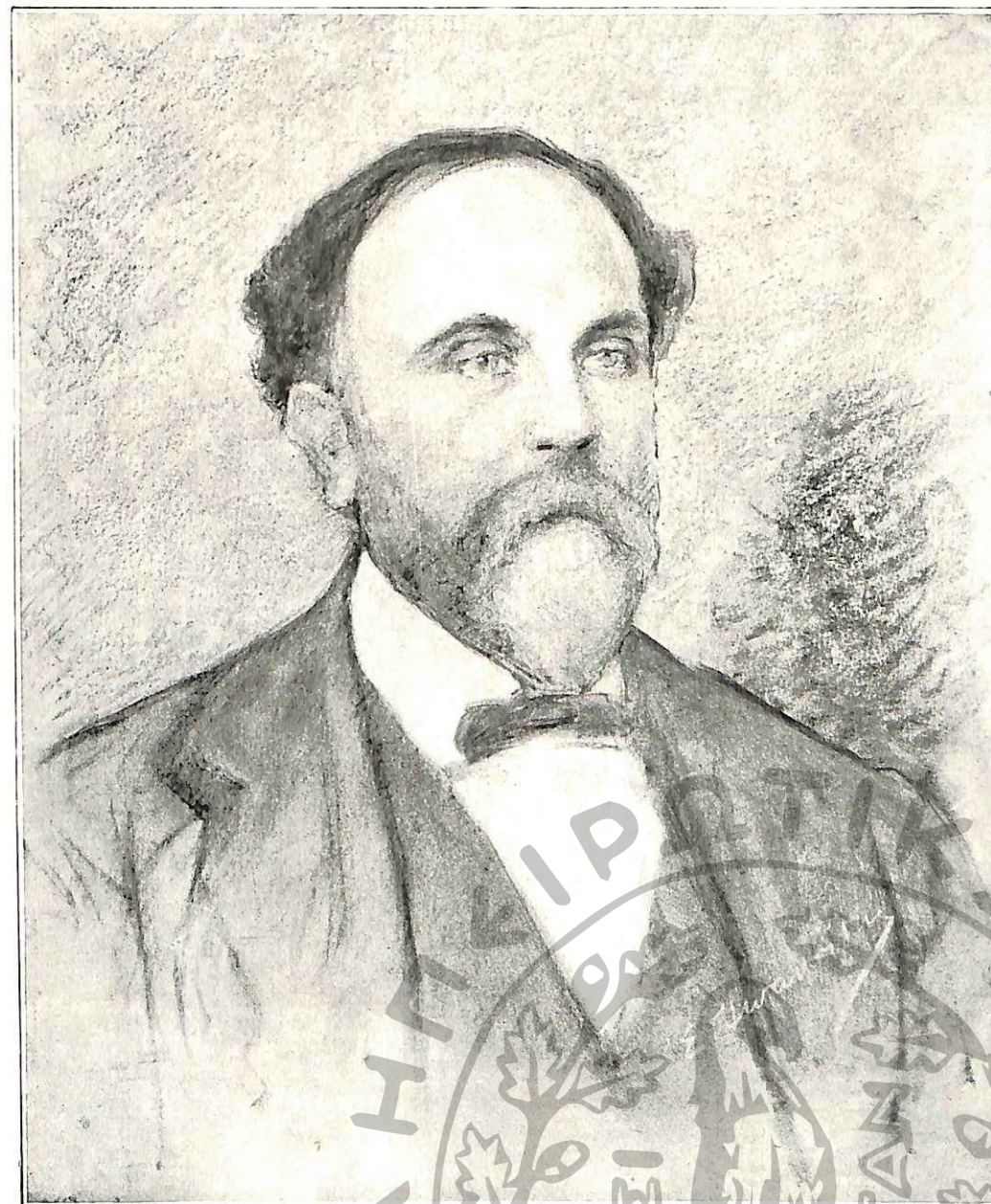
Κρυμμένο πίσω ἀπ' τὸ ντουλάπι τὸ Διαολάκι ἀγροικοῦσε· ὅλη τὴν ἡμέρα ἔμειν' ἐκεῖ, ὡς πὺν ἔπεσε τὸ σκοτάδι.

Καὶ σὰν ἔπεσε τὸ σκοτάδι, κατὶ ἔσπασε μέσα του, καὶ μιὰ πικράδα χύθη στὴν ψυχούλα του, καὶ κατεβήκανε ἀπ' τὰ μάτια του — ὦ! θάμα! — δυὸ λαμπερὰ μαργαριτάρια.

Κ' ἔνοιωσε μονομιάς νὰ πέφτουνε τὰ δυὸ του κερατάκια, καὶ σὰν κάποιον πούπουλο ὅπου φτυρώνανε, ἄσπρα κ' ἄλαφρὰ, ἀπὸ πίσω του — πὺν ὅσο πάγαιναν καὶ μάκραιναν.

Κ' ἔτσι τὸ Διαολάκι ἐγίνηκε Ἀγγελάκι.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ



ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ Α. ΜΑΒΙΑΛΗ
ΥΠΟ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΗΛΕΚΤΡΑ

Ἀπόσπασμα τῆς τετάρτης πράξεως, τοῦ γερμανοῦ δραματικοῦ Ὁφμανσταλ. Ἑπαίχθη εἰς τὸ «Ἀττικὸν» κατὰ τὴν τιμητικὴν τῆς Δδου Μαρίκας Κοτοπούλη τὴν Κυριακὴν 2 Ὀκτωβρίου.

Ὁ Ὀρέστης φθάνει ἀγνώριστος ἀπὸ τὴν Ἡλέκτραν.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἐγὼ κ' ἕνας ἄλλος ἀκόμα ποὺ εἶναι μαζί μου, ἔχουμε καὶ νὰ ποῦμε τῆς βασιλίσσας.

ΗΛΕΚΤΡΑ [σοπαίνει]

ΟΡΕΣΤΗΣ — Εἴμαστε σταλμένοι σ' αὐτή, γιατί μπορούμε νὰ μαρτυρήσουμε πῶς ὁ γιὸς τῆς Ὀρέστης πέθανε μπροστὰ στὰ μάτια μας. Σκοτώθηκε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια του. Τὸν εἶχα συνολομῆλικο καὶ σύντροφό μου μέρα νύχτα. Ὁ ἄλλος, ποὺ εἶναι μαζί μου, ἕνας γέροντας, εἶταν ὁ φύλακός μας.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Ἐπρεπε νὰ σὲ δῶ κιόλας! Ἐπρεπε νὰ μπῆς ἐδῶ στὴ θλιβερή μου τρύπα, ὦ μὴνυτὴ τῆς δυστυχίας! Δὲν μπορούσες νὰ σαλπῖσεις τὸ μῆνυμά σου ἐκεῖ ποὺ χαίρονται! Ἐσὺ ζεῖς, καὶ κείνος ποὺ εἶταν καλῆτερός σου καὶ χίλιες φορὲς εὐγενικώτερός σου κι' αἶζε χίλιες φορὲς περισσότερο νὰ ζεῖ, ἐκεῖνος, ἐκεῖνος εἶναι νεκρός! Τὰ δικά σου μάτια μὲ κοιτάζουν καὶ κεινοῦ εἶναι πηγμένα. Τὸ στόμα σου ἀνοίγει καὶ κεινοῦ εἶναι γεμισμένο χῶμα. Νὰ μπορούσα νὰ γεμίσω τὸ δικό σου μὲ κατάρες! Φύγε νὰ μὴ σὲ βλέπω!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Λοιπὸν τί θέλεις; Ἐδῶ τὸ ἀκούσαν μὲ χαρά. Ἀφῆσε τὸ νεκρὸ μὲ τοὺς νεκρούς, ἀφῆσε τὸν Ὀρέστη. Ὁ Ὀρέστης τώρα πέθανε, κι' ὅλα ἔπρεπε νὰ γίνουν ὅπως γίνανε. Χάρηκε στὴ ζωὴ του παραπολύ, καὶ ψηλὰ οἱ θεοὶ δὲν ὑποφέρουν μιὰν ἱλαρὴ φωνὴ χαρᾶς, ἕνα πολὺ γερό φτερούγισμα πρὶν τὸ βράδι τοὺς πειράζει. Ἀρπάζουνε γοργὰ ἕνα βέλος καὶ καρφώνουν τὸ θνητὸ στῆς μαύρης μοίρας του τὸ σκοτεινὸ τὸ δέντρο, ποὺ ἀπὸ καιρὸ εἶχε μεγαλώσει κίπου σιωπηλό. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε καὶ κείνος νὰ πεθάνει.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Πῶς μιλεῖ αὐτὸς ὁ νέος γιὰ τὸ θάνατο! Σὰ νὰ τὸν ἔχει δοκιμάσει καὶ ξαναῆρθε στὴ ζωὴ! Ἐγὼ ὅμως! Ἐγὼ ὅμως! νὰ κοιτουμε δῶ καὶ νὰ γνωρίζω πῶς ὁ ἀδερφός μου δὲν ξανάρχεται, πῶς ἐκεῖνοι ἐκεῖ μέσα ζοῦνε καὶ χαίρονται, πῶς ἡ γενιὰ αὐτὴ ζεῖ μὲς τὴ σπηλιά της καὶ τρώγει καὶ πίνει καὶ κοιμάται καὶ πληθαίνει, ἐνῶ ὁ ἀδερφός μου λιώνει στὰ φαραγγία τῆς φρίκης καὶ δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσει τὸν πατέρα. Καὶ γὼ ἐδῶ ἀπάνω μόνη! Ζῶ πιὸ ἔρημη καὶ πιὸ φριχτὴ ἀπὸ τὸ ζῶο στὸ δάσος.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Λοιπὸν ποιά εἶσαι;

ΗΛΕΚΤΡΑ — Τί σὲ μέλει ποιά εἰμαι. Ρώτησα ἐγὼ ποιὸς εἶσαι;

ΟΡΕΣΤΗΣ — Δὲν μπορῶ νὰ στοχαστῶ παρὰ πῶς εἶσαι ἀπὸ τὸ ἴδιο αἷμα μὲ κείνους ποὺ πεθάνανε, μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ τὸν Ὀρέστη.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Ἀπὸ τὸ ἴδιο αἷμα; Εἶμαι τὸ αἷμα αὐτό! Εἶμαι τὸ ἀδιάντροπα χυμένο αἷμα τοῦ βασιλιά Ἀγαμέμνονα! Λέγομαι Ἡλέκτρα!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ὁχι!

ΗΛΕΚΤΡΑ — Τὸ ἀρνεῖται. Φυσᾷ πάνω μου καὶ παίρνει νόνομά μου. Γιατί δὲν ἔχω πατέρα κι' ἀδερφὸ εἶμαι τὸ περιγέλιο τῶν παιδιῶν! Ὅσοι περνοῦν ἐδῶθε μὲ κλωτσοῦνε μὲ τὸ πόδι, δὲ μοῦ ἀφίνουν οὔτε τὸνομά μου!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἡ Ἡλέκτρα πρέπει νὰ εἶναι μικρότερή σου δέκα χρόνους. Ἡ Ἡλέκτρα εἶναι ψηλὴ, τὸ βλέμμα της θλιμμένο μὰ ἡμερὸ, ἐνῶ τὸ βλέμμα τὸ δικό σου εἶναι γεμάτο αἷμα καὶ μῖσος. Ἡ Ἡλέκτρα κάθεται μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ περνᾷ τὶς μέρες της φυλάγοντας ἕναν τάφο. Δύο τρεῖς γυναῖκες ἔχει μαζί της, ποὺ τὴν ὑπηρετοῦνε βουβές, ζῶα φοβισμένα γυροῦν ὀλόγυρα στὴν κατοικία της κι' ὅταν περπατεῖ στρημώχονται στὸ φόρεμά της.

ΗΛΕΚΤΡΑ [χτυπᾷ τὸ ἕνα χέρι μὲ τὸ ἄλλο]. — Ἀλήθεια! Ἀλήθεια! Μίλει μου ἀκόμη κάτι ὥραῖο γιὰ τὴν Ἡλέκτρα. Θὰ τῆς τὰ πῶ [μὲ φωνὴ πνιγμένη] σὰν τὴν ἰδῶ.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ὡστε εἶσαι σύ; Εἶσαι σὺ ἀλήθεια; ἔσύ; [γοργᾷ] Ἐτσι λοιπὸν σὲ ἀφήσαν νὰ ψοφήσεις ἢ — σ' ἔχουνε δαρμένη;

ΗΛΕΚΤΡΑ — Ποιὸς εἶσαι σὺ ποῦ ρωτᾷς τόσα πολλὰ;

ΟΡΕΣΤΗΣ — Λέγε μού το, λέγε μού το, πές το!

ΗΛΕΚΤΡΑ — Καὶ τὰ δύο! καὶ τὰ δύο! καὶ τὰ δύο! Βασίλισσες δὲν θρέφονται σὰν τὶς ταγίζουν μὲ ἀποδιαλεγούδια λαχανικῶν, ἱέρειες δὲν εἶναι πλασμένες νὰ τὶς κάνουν νὰ πηδοῦνε μὲ τὸ βούρδουλα καὶ νὰ φοροῦνε τόσο κοντὰ κουρέλια ἀντὶ κυματιστὰ φορέματα. Ἀφῆσε τὸ φόρεμά μου, μὴν τὸ ψάχνεις μὲ τὸ μάτι σου.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἡλέκτρα. Τί κάμανε τὶς νύχτες σου! βασανίζοντάς σε σὲ κάμανε νὰ μένεις ἀνπη. Τὰ μάτια σου εἶναι φοβερά.

ΗΛΕΚΤΡΑ [ὀργισμένη] — Πήγαινε μέσα, ἐκεῖ ἔχω μιὰν ἀδερφή, ποὺ φυλάγει τὸν ἑαυτό της γιὰ χαρωπὲς γιορτές!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἡλέκτρα, ἀκουσέ με!

ΗΛΕΚΤΡΑ — Δὲ θέλω νὰ μάθω ποιὸς εἶσαι, μὴν ἔρχεσαι κοντύερά μου. Δὲ θέλω νὰ δῶ



ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ. ΗΛΕΚΤΡΑ

κανέναν! [μαζέβεται ανακαθιστά στον τοίχο, με το πρόσωπο γυρισμένο εκεί].

ΟΡΕΣΤΗΣ — "Ακουσε, καιρό δεν έχω. "Ακουσε. Δεν πρέπει να φωνάζω. "Ακουσέ με! "Ο "Ορέστης ζει! [ή "Ηλέκτρα γυρίζει απότομα].

ΟΡΕΣΤΗΣ — Μη βγάλεις λόγο. "Αν κουνηθείς, τόν προδώσεις.

ΗΛΕΚΤΡΑ — "Ωστε είναι ελεύθερος; Ποῦ είναι; τὸ γνωρίζεις ποῦ; Είναι κρυμμένος; Τὸν ἔχουνε πιασμένον! Μαζεμένους κάπου σὲ μιὰν ἄκρη περιμένει τὸ θάνατο! Μοῦ μέλλεται νὰ τὸν ἰδῶ νὰ πεθαίνει, στείλανε σένα ἔδω γιὰ νὰ με βασανίσουν; νὰ μοῦ σηκώσεις τὴν ψυχὴ μου ψηλά καὶ πάλι νὰ τὴ ρίξεις κάτω καὶ νὰ τὴ συντρίψεις!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Είναι ἀπειράχτος, ὅπως ἐγώ.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Λύτρωσέ τον τότε! Πρὶν τὸν πνίξουν. Δεν μπορεῖς νὰ τοῦ μὴνύσεις; Σὲ ἱκετεύω στοῦ πατέρα σου τὸ λείψανο, τρέξε ὅσο μπορεῖς γοργὰ καὶ λύτρωσέ τον! "Αν μείνει ἔδω τὴ νύχτ' αὐτὴ, θὰ τὸν σκοτώσουν.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Μὰ τοῦ πατέρα μου τὸ λείψανο! "Ἦρθε στὸ σπῖτι τοῦτο γιὰ νὰ πεθάνουνε τὴ νύχτ' αὐτὴ, ὅποιοι πρέπει νὰ πεθάνουν.

ΗΛΕΚΤΡΑ [ξαρνισμένη ἀπὸ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του] — Ποιὸς εἶσαι;

[Ὁ γέρος σκυθρωπὸς ὑπέρθετος ὁρᾷ ἀπὸ τὴν αὐλὴ ἄφρονος μέσα, πέφτει μπρὸς στὸν Ὀρέστη, τοῦ φιλεῖ τὰ πόδια, σηκώνεται κοιτάζοντας φοβισμένα γύρω του καὶ ἔπειτα ὁρᾷ ἄφρονος πάλιν ἔξω].

ΗΛΕΚΤΡΑ [μόλις συγκρατουμένη] — Ποιὸς εἶσαι λοιπόν; Φοβοῦμαι.

ΟΡΕΣΤΗΣ [ἡμερα] — Τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλὴ με γνωρίζουν καὶ ἡ ἀδερφή μου ὄχι;

ΗΛΕΚΤΡΑ [με κραυγὴ] — Ὀρέστη!

ΟΡΕΣΤΗΣ [με πυρετό] — "Αν σ' ἄκουσε κανένας ἀπὸ μέσα, ἔχει τώρα τὴ ζωὴ μου στὸ χέρι του.

ΗΛΕΚΤΡΑ [σιγά, τρέμοντας] — Ὀρέστη! Κανένας δὲ σαλέβει. "Ὡς με δοῦνε τὰ μάτια σου!

"Ὀχι, δὲν πρέπει νὰ με ἀγγίξεις! Φύγε, ντρέπομαι μπροστά σου. Δεν ξέρω πὼς με βλέπεις.

Εἶμαι πιά τὸ λείψανο τῆς ἀδερφῆς σου μόνο, ἄμοιρο παιδί. Τὸ ξέρω, ἀνατριχιάζεις πὺ με βλέπεις. Κι ὅμως εἶμουν βασιλοπούλα! θαρρῶ εἶμουν ὁμορφῆ. "Ὅταν ἔσβηναι τὸ φῶς μπρὸς

στὸν καθρέφτη, αἰσθανόμουν με ντροπαλὴ τρεμούλα πὼς τὸ ἀνέγγιχτο γυμνὸ κορμί μου ἔλαμπε σὰν κατιτὶς θεῖο μέσα στὴν πνιγερὴ τὴ νύχτα. Αἰσθανόμουν πὼς ἡ ἀπαλὴ ἀχτίδα τοῦ φεγγαριοῦ κολυμποῦσε στὴ λευκὴ τὴ γύμνια, σὰ σὲ λίμνη, καὶ τὰ μαλλιά μου εἴταν ἀπὸ κεῖνα τὰ μαλλιά, πὺ οἱ ἄντρες ντρέμουνε μπροστά τους, τὰ μαλλιά αὐτὰ τὰχτένιστα, τὰ λερωμένα, αὐτά! Τὸ νοιώθεις, ἀδερφέ! τὴ γλυκεῖα αὐτὴ ἀνατριχίλα τὴ θυσία στὸν πατέρα. Νομίζεις πὼς ἂν χαιρόμουν γιὰ τὸ κορμί μου, δὲ θὰ φτάναν οἱ ἀναστεναγμοί του, δὲ θὰ φτάναν τὰ βογγητά του ἴσια με τὴν κλίνη μου; Οἱ νεκροὶ εἶναι ζηλιάρηδες καὶ ὁ πατέρας μοῦ ἔχει στείλει γι' ἀρραβωνιαστικὸ τὸ μῖσος, τὸ μῖσος με τὰ βαθουλὰ τὰ μάτια. "Ετσι, στὴν κλίνη μου ἄπνη, ἔπρεπε ν'ἄχω ἀπάνωθι μου τὴ φρόκη του, δηλαδὴ τοῦ μίσους, πὺ ἀνασαίνει σὰν ὀχιά, πὺ με βιάζε νὰ τὰ μάθω ὅλα, ὅπως βιάζει ὁ ἄντρας τὴ γυναῖκα. Οἱ νύχτες, ἀλλοιμονό μου, οἱ νύχτες πὺ δ'ὀνειρώσασ! Τὸ κορμί μου εἴταν κρύο σὰν πάγος καὶ ὅμως εἶχε καεὶ ἀπὸ τὴ μέσα φλόγα. Κι ὅταν στὸ τέλος τὰ γνωρίζα ὅλα, τότε εἶμουν σοφὴ καὶ οἱ φρονιίδες — ἐννοῶ τὴ μάννα καὶ κείνονε πὺ ἔχει μαζί της, — οἱ φρονιίδες δὲ βαστούσαν νὰ βλέπουν τὴ ματιὰ μου! Τί κοιτάζεις τρομασμένος γύρω σου; Μίλησέ μου, μίλει ὥστόσο! Τρέμει ὅλο τὸ κορμί σου!

ΟΡΕΣΤΗΣ — "Αφῆσέ το τὸ κορμί νὰ τρέμει. Νομίζεις πὼς δὲ θ'ἄτρεμε ὁλωσδιόλου ἀλλοιωτικά, ἂν μποροῦσε νὰ μαντέψει σὲ ποιὸ δρόμο θὰ τὸ φέρω;

ΗΛΕΚΤΡΑ — Θὰ τὸ κάμεις; Μόνος; Δυστυχισμένο παιδί! Δεν ἔφερές μαζί κανένα φίλο;

ΟΡΕΣΤΗΣ — Σώπα, μὴ μιλεῖς πολὺ γι' αὐτό. Ὁ γέροντας τροφός μου εἶναι μαζί. Μὰ θὰ τὸ κάμω ἐγὼ μόνος.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Δεν εἶδα τοὺς θεοὺς ποτέ, γνωρίζω μόνο πὼς θ'ἄναι κεῖ νὰ σὲ βοηθήσουν.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Πῶς εἶναι οἱ θεοὶ καὶ γὼ δὲν ξέρω. Ξέρω μόνο πὼς ἐκεῖνοι μοῦ προστάξανε τὴν πράξη.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Θὰ τὸ κάμεις;

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ναί, ναί. Μόνος δὲν πρέπει νὰ δῶ προτιέτερα στὰ μάτια τὴ μητέρα.

Μεταφρ. Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ



ΠΑΛΗΣ ΣΕΛΙΔΕΣ — Ο ΑΘΕΟΣ

Ἡ ἱστορία τῶν ἀθεϊστικῶν τοῦ Βόλου καὶ ὁ θόρυβος, πὺ ἐσηκώθη γύρω εἰς τὸν διευθυντὴν ἐνὸς Πρωτοτύπου Παρθενοναγωγείου, τὸν κ. Α. Δελμούζον, πὺ κατηγορεῖται σήμερον ὡς ἀθεός, ἐνθυμίζει μιὰν ἄλλην ἱστορίαν ἀθεϊστικῶν καὶ ἕναν ἄλλον ἄθεον: τὸν "Ανδρ. Λασκαράτον. Ὁ Λασκαράτος ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ 1856 «Τὰ μυστήρια τῆς Κεφαλониᾶς», ὅπου ἐφευρε τὰ οἰκογενειακά, τὰ θρησκευτικά, τὰ πολιτικά πράγματα τοῦ τόπου του. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐδυσσεύετο καποῖους δυνατοὺς καὶ ἐκινήθη ὁ πόλεμος ἐναντίον τοῦ συγγραφέως, πὺ τὸν ἐχαρκτηρίσαν ὡς ἀθεόν. Ἡ ἐκκλησία τὸν ἀφώρισε, ἐστηλίτευσε τὸ βιβλίον του: ὁ ὄχλος τὸν ἀπεδοκίμασεν. Ὁ Λασκαράτος ἠναγκάσθη, κατὰ συμβουλήν τῆς "Αστυνομίας, νὰ ἐκπατρισθῇ διὰ νὰ σωθῇ. "Υστερ' ἀπὸ 11 χρόνια ἐδημοσίευσεν τὴν «"Απόκριση εἰς τὸν "Αφορισμὸν τοῦ Κλήρου τῆς Κεφαλониᾶς τοῦ 1856». Ἡ αἰτία τῶν δύο αὐτῶν ἱστοριῶν δὲν εἶναι βέβαια ἡ ἰδίᾳ ἀλλ' αἱ χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι, πὺ ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὸ πνεῦμα τῆς τότε καὶ τῆς τώρα κοινωνίας, καὶ κάποιαι συνθήκαι κοινωνικοπολιτικαὶ δὲν διαφέρουν καθόλου καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἀναδημοσίευσις ἀπὸ τὴν «"Απόκριση» τοῦ Λασκαράτου δὲν εἶναι σήμερον ἄκαιρος. "Εγγραφε λοιπὸν ὁ Λασκαράτος πρὸς τοὺς κατηγόρους του, οἱ ὅποιοι τὴν στηλίτευσιν τοῦ βιβλίου του προσέφερον, καθὼς ἔλεγον, ὡς ἀντιφάρμακον κατὰ τὸν ἀντιθρησκευτικὸν του λόγον:

«"Εμεῖς τῷ ὄντι ἐμοιρασθήκαμε ἔπειτα τὴν κοινὴ γνώμη. Σεῖς ἐλάβετε εἰς τὸ μέρος σας ὅλο τὸ χτηνῶδες μέρος τῆς κοινωνίας. "Εγὼ ἔλαβα ὅ,τι σας ἔμεινε. Ὁμολογῶ, ὅτι σεῖς ἐλάβετε τὸ περισσότερον καὶ ὠφελιμότερον μερίδιον, ἐκεῖνο τὸ μερίδιον, τὸ ὅποιον εἶναι πάντα ἔτοιμον νὰ ἐνεργήσῃ κλειστὰ τὰ μάτια εἰς ὄφελος ἐκείνου πὺ τὸζει. "Ενῷ τὸ ἰδικόν μου μερίδιον εἶναι μ' ἐμὲ χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμὲ, χωρὶς νὰ μοῦ ὑπακούῃ, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ κάμῃ τίποτα διὰ τὸν ἑαυτό μου καὶ σὰν νὰ μὴν ἐδίκασεν ἡμεῖς τόσο χίλια διάφορα συμπερόντα ὑποχρεόνουν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς συναισθανομένους μ' ἐμὲ νὰ ἐκφράζονται ἐναντίον μου. «Ὡς καὶ ἔτσι ἡ παθητικὴ γνώμη τοῦ μεριδίου μου, πὺ συμπαθᾷ με ἐμὲ, σὰς βάνει σὲ ἀνησυχία καὶ σὰς προξενεῖ σκάνδαλον» ἐπειδὴ τὸ μερίδιον τοῦτο, μ' ὅλον ὅπου εἶναι μικρότατο, εἶναι ὅμως ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος τῆς κοινωνίας. Ἡ ψυχὴ πὺ ἀληθινὰ τώρα βρίζεται πλακομένη ἀπὸ τὴν ὕλη σας, μὰ πὺν μπορεῖ καὶ τοῦτη νὰ κάμῃ δύναμιν εἰς τὸν ἑαυτό της, ν' ἀποτινάξῃ τὰς ὕλεις ὅπου τὴν πλακώνουν καὶ νὰ διδάξῃ τὴν αἰδεσιμωεῖλαβο-αυθάδειάν σας τὴν δημόσιον εὐπρέπειαν καὶ τὰ χριστιανικά χρῆσι. Σεῖς ὅθεν με τὸ ἀντιφάρμακόν σας ἠθέλησατε βέβαια νὰ ἐκπλήξετε τὸ τμήμα τοῦτο τῆς κοινῆς γνώμης: ἀλλ' ὁ καιρὸς τοῦ ἄγριου βαρβαρισμοῦ τώρα πλέον ἐπέρασε ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ οἱ Κεφαλωνῆτες δὲ θέλει ἀργήσουνε νὰ ἰδοῦνε πὼς εἰν' ἐντροπή τους νὰ στέκῃ στὸ χέρι σας νὰ τοὺς ἀφορέξετε καὶ νὰ τοὺς φτύτε στὸ πόθο.

«Σὲ τοῦτη μου τὴν περίστασιν, καὶ γιὰ πρώτη φορὰ τότες, ἐγνώρισα διὰ πείρας ἐκεῖνο πὺ εἶχα ἀκουσθῆ ἕως τότες (ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου δὲν γνωρίζει παρὰ θεωρητικῶς μόνον, ἐκεῖνος ἔχει ἀκουσθῆ τὰ πράγματα, πὺ τοῦ φαίνεται νὰ γνωρίζῃ) ἐγνώρισα τὴ φύσιν τῆς

1 Εἰς τὴν ἀναδημοσίευσιν τηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου.

θεϊκῆ τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν ἀπειρὴν δύναμίν της. Κατατρεγμένος ἀπὸ ὅλη τὴν κοινωνίαν, ἀπαρτημένος ἀπὸ ὅλους, δικούς καὶ φίλους, οἱ ὅποιοι δὲν ἐτολμούσαν νὰ με σιμῶνουν: ἀφορεσμένος ὁλοῦθε με τὸ σήμα τῆς καμπάνας: φτυσμένος εἰς τὸ πρόσωπο καὶ ξαναφτυσμένος: θεωρημένος ἀπὸ ὅλους ὡς ἄνθρωπος τῆς τρυπομένης μέσα στὸ σπῖτι μου, καὶ τὸ σπῖτι μου καμμένο στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ἀναθεματοῦν: τὰ παιδιὰ μου ὕβρισμένα καὶ καταραμένα στοὺς δρόμους καὶ διὰ τοῦ τύπου: βγαλμένος μέσ' ἀπὸ τὸν κόλπο τῆς οἰκογενείας μου, καὶ διωγμένος ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, καταφροννημένος καὶ ἀποφωγμένος ἀπ' ὅλα τ' ἀνθρώπινα ὄντα: καταντημένος νὰ βλέπω τὴ θέσιν τοῦ χαμᾶλι ἀνώτερη καὶ ἐντιμότερη ἀπὸ τὴ δική μου σὴν κοινωνία... εἶμουν ἀπάνω ἀπὸ ὅλα τοῦτο καὶ εἶμουν ὁ Κύριος τῆς κοινωνίας ἐκείνης.

«Αἰε,

Τὸ βιβλίον μου θέλ' εἶναι γιὰ σὲ τὸ ξύλο τῆς γνώσεως. Διάβασέ το, ἂν θέλῃς νὰ ἰδῇς καὶ νὰ σκεπᾷς τὴ γύμνια σου. "Εμποροῦσα καὶ ἐγὼ νὰ ἤθελε σὲ κολακεύω καὶ νὰ ὠφεληθῶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν κολακείᾳ: μὰ δὲν ἠθέλησα νὰ τὸ κάμω. "Εγὼ ἐξεναντίας σοῦ ἐξεμυστήρεψα ὅλες τὰς πηγὰς τῶν δυστυχιῶν σου καὶ σοῦ ἔδειξα, ὅτι σοῦ ἔρχονται ἀπὸ τοὺς κολακᾶς σου, ἀπὸ τοὺς θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς λαοπλάνους.

«Κανείς δὲν κολακεύει, κανείς δὲν χαϊδεύει ποτὲ τοὺς ὄχλους χωρὶς ἰδιότηταν. "Αλλ' ὁ σοφὸς ἐκείνος καὶ ἐπίσημος ἀνὴρ, ὅπου στὴν Στιλήτευση σόκαμε τόσα χᾶδια, ἐχάιδεψε τὸ μαλλὶ ἀπὸ τὸ ὅποιο κάνει γούνα... καὶ οἱ πολιτικοὶ κολακᾶς ὅπου ἔρχονται στ' αὐτὴ καὶ σ' ἐπαίνανε.

Σουρίζουνε καὶ ἐκεῖνοι

Στὴν τρύπα τοῦ καθούρου.

«"Αν εἴς ἐπανεὺς νὰν τοὺς δίνῃς διάφορο, ὁ θρησκευτικὸς ἐκεῖνος λαοπλάνος ἔπανε τὰ χᾶδια του: καὶ ἄλλος πολιτικὸς δημοκόπος σὲ ἀφῆνε ἀναπαύωνε: καὶ ἐβανόντανε νὰ κάμουνε καμῖαν ἄλλην πραγματεία, γιὰ τὴν ὁποία νὰ χρειάζεται ἄλλον εἶδος ἐπιδεξιότητος.

«"Εγὼ ἐπάσχισα νὰ σοῦ ἀνοίξω τὰ μάτια ἐναντίον εἰς τοὺς πλάνους τούτους γιὰ νὰ γίνῃς νοητικότερος καὶ προφυλαχτικότερος... Σοῦ ἐξεμυστήρεψα μυστήρια πὺ δὲν τὰ ἐννοοῦσες γιὰ νὰν τὰ νοήσῃς καὶ νὰ ὠφεληθῇς ἀπὸ τὰ νοημένα σου. Ἡ ὑποχειριότητά σου στέκεται εἰς τὸ νὰ μὴν ἐννοῇς τὰ πράγματα καὶ ἐγὼ ἠθέλησα νὰ σὲ κάμω εὐγενὴ ἐξηγόντας σοῦ τα. Τὸ ψυχικὸ τοῦτο πὺν σοῦ ἔκανα, ἐμὲ μὲν ἔκαμ' ἔχθρους ὅλους τοὺς πλάνους, οἱ ὅποιοι μ' ἐκυνήγησαν, καὶ μ' ἐξημίωσαν, ἐπειδὴ ἐγὼ ἔστραβόνοντας σε τοὺς ἐξημίωσαν. "Ετσι κηόλας ἐβγήκαν τότες σὰ λύκοι λυσιασμένοι νὰ με δαγκάσουν: καὶ μ' ἐκείνους τοὺς λύκους καὶ γὰρ δαγος τότες ἐβγήκε νὰ με κλοτσῇ. Τὰ ζῶδια, τὰ ζωντοβόλα, τὰ ζουδια, τὰ ζουπάστρα, ἐμερομηνίασαν καὶ ἐκεῖνα τριγύρω μου καὶ ἐγυρέψαν καὶ ἐκεῖνα νὰ θριαμβέψουν ἀπάνω μου ἐπειδὴ σὺ δὲν ἐνόησες τὸ καλῆτερό σου καὶ ἐβοήθησες τοὺς ἐχθρούς σου νὰ κυνήγησιν τὸν εὐεργέτη σου».

Τί μελαγχολικὴ, ἀλήθεια, ἡ ὁμοίωσις αὐτῆς περιζῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἐπανάληψις ἱστορίας, πὺ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄγριου βαρβαρισμοῦ δὲν ἐπέρασεν ἀκόμη, τοῦλάχιστον διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Π. Η. Β.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΛΟΥ*

Τινῶν τεχνοκριτῶν μας οἱ ἐφιάλται ἡμεῖς οἱ ἑπτανήσιοι. Ἀρκεῖ νὰ εἴπῃ τις ὅτι οἱ ποιεῖται μας ἀγνοοῦσι καὶ πῶς γίνονται αἱ ὁμοιοκαταληξίαι! Ὁ σοφὸς Ραγκαβῆς παρατηρεῖ ὅτι οὗτοι οἱ ἑπτανήσιοι ἀμαρτάνουν εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν τῶν ὀξυτόνων καὶ τελειώνουν μὲ ἓνα φωνήεν, καὶ νομίζουν διὰ συνήχησιν ὅτι ἀρκεῖ ὁ τονισμὸς τοῦ τελευταίου φωνήεντος, ὡς *τρομερὴ καὶ γῆ*, ὡς ἔκαμεν ὁ Σολωμός· ἐνῶ ἡ ἀληθὴς συνήχησις δὲν γίνεται ἂν δὲν εἶναι ἀπαράλλακτος ὁλόκληρος ἡ τελευταία συλλαβὴ τῶν δύο ὀξυτόνων, ὡς *ψηλὰ καὶ τρελλὰ—γῆ καὶ πηγῆ*. Ἐνόμιζον κατ' ἀρχὰς ὅτι ὁ κ. Ραγκαβῆς, ὅστις ἔκαμε τόσας ὠραίας ἀνακαλύψεις ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐπίσης θὰ ἔκαμε καὶ μίαν ἀνακάλυψιν ὁμοιοκαταληξίας εἰς τὸν Πίνδαρον, εἰς τὸν Ἀνακρέοντα, τῶν ὁποίων ἡμεῖς οἱ ἑπτανήσιοι, τέκνα τῶν, τόσον ἐκφυλισμένοι ἡμεῖς, καὶ ὅτι ἔμαθε παρ' ἐκείνοις τοῖς ἀρχαίοις τὸν ἀληθινὸν τρόπον τοῦ ὁμοιοκαταληκτεῖν. Ἀλλὰ, δυστυχῶς διὰ τὸν κ. Ραγκαβῆν καὶ εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀρχαίαν ποίησιν αὕτη ἡ ἄλυσος τῇ ἡτο ἀγνώστος. Ἡ ὁμοιοκαταληξία, πού ὁ ποιητικὸς λαὸς μας δὲν μετεχειρίσθη σχεδὸν ποτέ, καὶ πού, δυστυχῶς, ἐγενικεύθη εἰς τὴν ποίησιν τῆς τέχνης, εἶναι ἐπιβολὴ νεωτέρα· καὶ εἶναι ἀνωφελὲς τὸ συζητεῖν, ἂν εἰσῆχθῃ ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, ἢ ἂν ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σολωμῶντος, οὗτινος τὸ ἄσμα ἄσμάτων ἐγράφη μὲ ὁμοιοκαταληκτοὺς στίχους. Ποῦ ἀρά γε ὁ κ. Ραγκαβῆς ἐστῆριξε τὴν διδασκαλίαν του τῆς ὀξυτόνου ὁμοιοκαταληξίας; Αἱ νεολατινικαὶ γλῶσσαι, αἱ πλέον ὁμοιάζουσαι μὲ τὴν ἰδικήν μας, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ἔπραξαν ὡς ὁ ἀμαθὴς Σολωμός. Τὸ ἴδιον ἔκαμαν ὅλοι οἱ Ἱταλοὶ ποιεῖται, ἂν καὶ ἡ γλῶσσα τῶν εἶναι τόσον πλουσία εἰς ὁμοιοκαταληξίαν. Ἀλλ' ὁ κ. Ραγκαβῆς ἐψάρευσεν τοιαύτην διδασκαλίαν, εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, τῆς ὁποίας ἡ προσφωδία περισσότερον ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν γαλλικὴν. Δὲν ἐσκέφθη ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ὅτι εἰς τὴν γαλλικὴν ποίησιν, ἡ αὐστηρά συνήχησις, περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται, εἰς τὰς ὀξυτόνους ὁμοιοκαταληξίας καὶ ὅταν λήγῃσιν μὲ φωνήεν, ἀπαιτεῖται ἀπὸ αὐτὸν τὸν τρόπον, πού προφέρονται αἱ λέξεις ἐκείνης τῆς γλώσσης, καὶ πού εἶναι ὅλαι καὶ σταθερὰ τονισμένοι εἰς τὴν τελευταίαν συλλαβήν, δηλαδὴ ὅλαι ὀξύτονοι. Διὰ τοῦτο ἂν αἱ ὀξύτονοι ὁμοιο-

καταληξίαι δὲν ἐτηροῦντο αὐστηρὰ ὡς ἔπραξαν, οἱ στίχοι τῶν θὰ ἦσαν πολὺ μονότονοι καὶ κοινοί. Καὶ διὰ τὸν ἴδιον λόγον αὐτοὶ δὲν χρησιμοποιοῦν τοὺς ἀνομοιοκαταληκτοὺς στίχους, οὓς λέγουν vers blancs, πού δικαίως καλοῦν καθαρὰν πεζογραφίαν. Ἀλλ' ἡ γλῶσσα μας εἶναι πλουσία εἰς προπαροξύτονους, παροξύτονους καὶ ὀξυτόνους, συνεπῶς ἀγνοῶ διατί νὰ προστεθῇ καὶ μία ἄλλη δυσκολία, ἡ ὁποία δὲν ἐθεωρήθη καλὸν διὰ τὴν ποίησιν τῶν ἄλλων γλωσσῶν, πού περισσότερον ὁμοιάζουσι μὲ τὴν ἰδικήν μας. Τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ὑπερασπίζει ὁ κ. Ραγκαβῆς, ἠκολούθησεν ὁ ἡμέτερος Χρηστοπόπουλος καὶ ἄλλοι μιμούμενοι τὴν μετρικὴν τῆς γαλλικῆς ποιήσεως, πού ἰδίως ἐμελέτων περισσότερον καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ἦσαν οἰκειότεροι πάσης ἄλλης.

Ἀλλὰ, καιρὸς εἶναι νὰ παύσωμεν ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ μας καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν δι' ἄλλα.

Θὰ ἐθεώρουν τιμὴν μου νὰ σὰς προσφέρω ἀντίτυπον τῶν ποιήσεών μου, πού ἐδημοσίευσαν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἄλλὰ, δυστυχῶς, ἔχω ἐν καὶ μόνον, ὅλο γεμάτον διορθώσεων εἰς κάθε μέρος, καὶ τὸ ἀντίτυπον τοῦτο θὰ χρησιμοποιοῦσιν διὰ τὴν πλήρη ἐκδοσιν—ἂν ὁ Θεὸς μου δώσῃ ἀκόμα ὀλίγην ζωὴν—πού προτίθεται νὰ κάμω ἐντὸς ὀλίγου, καὶ ἐλπίζω πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους, ὅλων τῶν πτωχῶν μου ποιητικῶν ἔργων. Ἡ ἐκδοσις αὕτη θὰ περιλάβῃ ὅλους τοὺς στίχους, πού ἐδημοσίευσαν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἐκείνους πού ἐδημοσίευσαν ἔπειτα, καὶ τινὰς ἀνεκδότους· ἐπίσης δὲ καὶ τὴν μετάφρασιν τῶν δέκα πρώτων ᾠμάτων τοῦ Τάσου πού εἶναι ἤδη ἔτοιμα καὶ ἀντιγραμμένα. Καὶ ἐπειδὴ ὁ φίλος μου Πέτρος Βράϊλας καταδέχεται νὰ ἐνώσῃ μὲ τὸ πτωχόν μου ὄνομα, τὸ ἰδικόν του τὸ ἥδη τόσον ἐνδοξον ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, εἰς τὰς ποιήσεις μου θὰ προταχθῇ μία εἰσαγωγὴ του. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκδόται νὰ ἀναλάβουν ἰδίαις δαπάναις, μὲ ἐσυμβούλευσαν φίλοι μου νὰ κάμω ἀγγελίαν ὡς ἔκαμεν ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Ραγκαβῆς καὶ ἄλλοι· ὑποθέτοντες ὅτι ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, εἶναι δυνατόν νὰ περισυλλεχθῶν τόσαι ὑπογραφαὶ ὅσαι ἀρκοῦν διὰ τὰς δαπάνας τοῦ τύπου.

Δὲν σὰς τὸ λέγω νὰ ἐπιδείξω μετριοφροσύνην, ἀλλὰ σὰς τὸ λέγω εἰλικρινῶς, ὅτι οὐδέποτε ἐνόμισα τὸν ἑαυτόν μου, ὅχι μόνον διαπρέποντα, ἀλλ' οὐδὲ μέτριον ποιητὴν. Ποτέ δὲν ἔκαμα στίχον μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ στιχοιργήσω, παρὰ

μόνον ὅτε ἡσθανόμην ζωηρὰν ἐπιθυμίαν τοῦ στιχοιργεῖν, ἐπωφελοῦμενος ἀπὸ τὸν βραχὺν καιρόν, ὅπου ἡ δημοσία ὑπηρεσία μὲ ἀφῆκεν ἐλεύθερον, καὶ πολλάκις ἔκλεπτον ὥρας τινὰς τοῦ ὕπνου μου, διὰ νὰ τὰς ἀφιερῶσω εἰς τὴν ἀγαπητὴν μου Μοῦσαν. Μετὰ τῆς ἰδίας εἰλικρινείας, ἔπειτα, προσθέτω ὅτι πιστεύω, τινὰς τοὐλάχιστον τῶν ποιήσεών μου, συμφώνους μὲ τὸν χαρακτήρα καὶ μὲ τὴν ἐνδόμυχον φύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· διότι, τόσον εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους, ὅσον εἰς τὰς Πάτρας καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἤκουσα, ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ τραγουδοῦν τοὺς στίχους μου εἰς τοὺς δρόμους. Καὶ ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδω χειρογράφους συλλογὰς δημοτικῶν ποιήσεων, πού συχνότερα τραγουδοῦνται εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἀνατολῆς μέρη, κατοικοῦμενα ἀπὸ Ἑλλήνας· καὶ εἰς τὰς ἐν λόγῳ συλλογὰς, ἦσαν καὶ ἔργα μου οἷα: «Ἡ Φυγὴ», «Ἡ Καταδίκη τοῦ Κλέφτη» καὶ μέρος τοῦ «τὸ Παιδάκι καὶ ὁ Χάρος», πού οἱ συλλέκται, καλῇ τῇ πίστει, ἐνόμιζαν δημοτικὰ τραγούδια, καὶ ὅχι τῆς τέχνης. Αὕτη ἡ ὅλως ἀκουσία συγκαταάνευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, μου ἐπροξένησε τὴν ζωηρότεραν εὐχαρίστησιν, διότι δὲν ὑπάρχει λαὸς εἰς τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος νὰ τραγουδῇ στίχους, πού δὲν τοὺς αἰσθάνεται καὶ δὲν εὐχαριστοῦν τὴν καρδίαν του. Δὲν εἶναι, λοιπόν, πολὺ ἀκριβὴς ἡ διαβεβαίωσις τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ὅτι αἱ ποιήσεις μου, ὡς αὐτὸς εἶπεν, εἶναι γραμμένα μὲ διάλεκτον ὁμιλουμένην μόνον ἐν Ζακύνθῳ—μὲ θεωρεῖ Ζακύνθιον—καὶ εἶναι ἀκατάληπτος εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα.

Παύω νὰ ὁμιλῶ διὰ τὸν ἑαυτόν μου λέγων πρὸς ὑμᾶς, ὅτι ἐν Ἱταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, πολλάκις εὐνοϊκῶς ἔγραψαν περὶ τῶν ποιήσεών μου, πολὺν περισσότερον τῆς ἀξίας τῶν. Καὶ σήμερον εἰς τὴν «Nouvelle Revue» τῶν Παρισίων, ἐδιέβασα πραγματείαν περὶ τῶν συγχρόνων ποιητῶν μας, μεταξὺ τῶν ὁποίων γίνεται εὐμενὴς μνεῖα καὶ ἐμοῦ. Καὶ ἐκεῖνο, πού περισσότερον μὲ εὐχαρίστησεν εἶναι ὅτι ἐπαινοῦνται καὶ οἱ στίχοι τοῦ Μαρκορά.

Τινὲς τῶν ποιήσεών μου μετεφράσθησαν ἰταλιστὶ ἀπὸ τὴν διαπρεπὴ ποιήτριαν Ἑρμινίαν Φουσινάτου, τώρα ἀποθαμένην, καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν συλλογὴν τῶν στίχων αὐτῆς ἀπὸ τὸν Le Monnier καὶ ἄλλους.

Μοῦ κάμνεται μνεῖαν περὶ τῆς μεταφράσεως ἐν πεζογραφίᾳ, ἐνὸς ᾠματός τοῦ Ὅσσιαν, γενομένης ἀπὸ τὸν κ. Κεφαλληνόν. Καὶ τοῦτο μ' ἐνθυμίζει μ' ἐντροπὴν μου, ὅτι ὁ ἄξιος ἐκεῖνος νέος, ἔλαβε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ τὴν στείλῃ, καὶ ἐγώ, ἐνεκα τῆς ὑγείας μου, δὲν ἠδυνήθην νὰ τοῦ γράψω δύο γραμμὰς διὰ νὰ τὸν

εὐχαριστήσω. Ὡς βλέπω ἀπὸ μίαν ἀφιέρωσίν σας, ὁ κ. Κεφαλληνὸς εἶναι φίλος σας· ὅθεν τολμῶ νὰ παρακαλέσω, ἐν ὀνόματί μου, νὰ τοῦ ζητήσετε συγγνώμην καὶ νὰ τοῦ προσφέρετε τὰς ζωηρότερας μου εὐχαριστίας. Ἡ μετάφρασις, ἐπὶ τῆς ὁποίας σεῖς ζητεῖτε τὴν γνώμην μου, εἶναι, κατ' ἐμέ, ὠραιότατη. Καὶ οὐδὲν περισσότερον ἐπιθυμῶ παρὰ νὰ ἴδω καὶ ἄλλας πεζογραφίας εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, γραμμένας μὲ τόσῃν ἀκριβείᾳ καὶ γλαφυρότητι. Εἶναι τώρα πολὺ σημαντικὸν ἡ δημοσίευσιν εἰς τὴν δημοτικὴν πεζογραφημάτων μᾶλλον παρὰ ποιημάτων καθότι φαίνεται ἐπὶ τέλους ὅτι οἱ λόγοί μας παραδέχονται ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν ποίησιν, πρέπει ὁμῶς νὰ πεισθῶν μὲ τὰ γεγονότα ὅτι εἶναι ἐπίσης καλὴ καὶ διὰ τὰ πεζά.

Ὡμίλησα πολλάκις περὶ ὑμῶν μὲ τὸν καθηγητὴν Δὲ Γουβερνάτην, ὁ ὁποῖος, ὡς ἤδη σὰς ἔκαμα γνωστὸν διὰ τοῦ κ. Μινώτου, ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν σας. Οὗτος ὑπερεπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ δημοσιευομένην εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν τὸ ἔργον σας, τὸ ὁποῖον, εἶμαι βέβαιος, θὰ φέρῃ τιμὴν εἰς σὰς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ σεῖς εἰσθε ἀκόμη περισσότερον ἀξιέπαινος, διότι, διὰ νὰ γίνῃ περισσότερον γνωστὴ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἡ νεωτέρα φιλολογία μας, ἀνελάβετε τὴν δύσκολον ἐπιχείρησιν τοῦ νὰ μεταχειρισθῇτε ξένην γλῶσσαν, ὁποία εἶναι ἡ ἰταλική. Τοῦτο οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ κάμῃ καλότερα ἀπὸ σὰς, συμπολίτην τοῦ Μουστοξύδου καὶ τοῦ Πιέρη, καὶ πού ἐδιαιλέσατε ὡς διαμονὴν σας τὴν *μητροκὴν γῆν* τοῦ Φωσκόλου, ἡ ὁποία τιμᾶται ἐπίσης ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἐνὸς ἐνδόξου ἰταλοῦ, τοῦ καθηγητοῦ Μαρτζώκη· πρὸς τὸν ὁποῖον ὅχι μόνον οἱ Ζακύνθιοι ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Ἴόνιοι πολλὰ ὀφείλουν. Νὰ τὸν χαίρεσθῃτε ἐξ ὀνόματός μου σὰς παρακαλῶ, μὲ ἰδιάζον σέβας καὶ τὰ δέοντα ἐπίσης εἰς τοὺς ἱκανοὺς υἱούς του, ἀληθῶς ἀνταξίους αὐτοῦ.

Κατανοῶ ὅτι πολὺ ἐφλυάρισα καὶ ὅτι πολὺ κατεχράσθην τῆς ὑπομονῆς σας, μὲ τὴν πολὺ ἐκτεταμένην ἐπιστολήν μου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐν βίᾳ καὶ εἰλικρινείᾳ ἔγραψα τινὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς γλώσσης ἐκ τῆς λογοτεχνίας μας.

Προσθέτω τώρα μίαν γραμμὴν ἰδιοχείρως διὰ νὰ σὰς εἴπω ὅτι, ἐπειδὴ μοῦ ἦτο παραπολὺ ἐπίπονον νὰ γράψω τόσας σελίδας μὲ τὸ χεῖρ μου, ἠναγκάσθην νὰ μεταχειρισθῶ τὸ χεῖρ τοῦ εἰς ἐμὲ τόσον προσφιλοῦς, τοῦ περισσότερον υἱοῦ παρὰ προγονοῦ τοῦ Λουδοβίκου Ρώμα.

* Ἦτο ὁ πατὴρ τῶν ἀγαπητῶν μου φίλων ποιητῶν Στεφάνου καὶ Ἀνδρέα.

* Ἐξῆς τότε καὶ ὁ Μένων.

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15-30 Σεπτεμβρίου.

Μὴ δυνάμενος νὰ σᾶς προσφέρω τὸν τόμον τῶν ποιήσεων, πὺν ἐδημοσίευσα εἰς τὴν Ζάκυνθον, σᾶς στέλλω, ἴσως τὴν σήμερον τοὺς σίχους πὺν ἐδημοσίευσα ἀκολούθως. Καὶ τούτων σᾶς στέλλω τρία ἀντίτυπα. Τὰ δύο τῶν ὁποίων παρακαλῶ νὰ στείλετε εἰς τοὺς κυρίους Μαρτζώκη καὶ Τσακασιάνον¹.

Ἐλευθέρως νὰ μὲ διατάξετε εἰς ὅ,τι δῆποτε νομίζετε ὅτι δύναμαι νὰ σᾶς εἶμαι ὠφέλιμος καὶ νὰ μὲ θεωρῆτε εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένον σας.

Ἐν Φλωρεντία 14/26 Ἰουνίου 1880

Ι. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Ἀμέσως τὸν εὐχαρίστησα διὰ τὴν πολύτιμον αὐτὴν ἐπιστολήν. Κατόπιν τὸν παρεκάλει νὰ μοῦ γράψῃ τὰ τῆς συνδιαλέξεώς του μετὰ τοῦ Μαντζώνη. Παρὰ τοῦ Μινώτου ἔμαθα ὅτι ἡ ὑγεία του ἦτο χειρότερα καὶ μόνον ὀλίγας γραμμὰς τοῦ ἔγραψε ἀφορώσας τὴν παρουσίαν του ἐν Ζακύνθῳ. Μετὰ ἓνα μῆνα μοῦ ἔγραψεν ἀπλῶς ὅτι ἡ ὑγεία του δὲν τοῦ ἐπιτρέπει οὐδὲ νὰ ὑπαγορεύσῃ, καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος μοῦ ἔλεγεν ξηρὰ ὅτι ὁ Μαντζώνης εὗρισκεν ἀρμονικὴν παραπολὺ τὴν δημοτικὴν μας, ὅτι ὁ Σολωμὸς εἶναι μεγαλοφυΐα, ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν εὗρηκε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας μεγαλύτερον ὑμνητήν, καὶ ὅτι οἱ λόγοι τῆς Ἑλλάδος ὀφείλου νὰ καλλιεργήσων τὴν δημοτικὴν. Αὐτὰ μοῦ ἔλεγε, προσθέτων, ὅτι ἀργότερα, ἂν ὁ θάνατος τὸν ἀφήσῃ, θὰ μοῦ γράψῃ περισσότερὰς λεπτομερείας διὰ μίαν ἄλλην συνδιάλεξιν μετὰ τὸν Μαντζώνη.

Ἀκολούθως τοῦ ἔγραψα ὅτι εἰς τὴν σοφὴν ἐκτεταμένην ἐπιστολήν του δὲν ἔκαμνε μνείαν περὶ τοῦ Κάλβου καὶ ὅτι κατὰ νοῦν εἶχα νὰ κάμω μίαν ἐκδοσὶν ὅλων τῶν ᾠδῶν του, διότι εἶναι κρῖμα ὅτι ἐλησμονήθησαν. Ἀμέσως διὰ τοῦ Μινώτου ξηρὰ ξηρὰ μοῦ ἀπαντᾷ ὅτι «ὁ Κάλβος, μοχθηρὸς ὡς ἄνθρωπος καὶ ἄγνώμων, εἶναι μὲν ποιητής, ἀλλ' ἡ γλῶσσα του δὲν εἶναι γλῶσσα, ἀλλὰ grego συφοριασμένο». Σημειῶν ἔδω ὅτι οὐδὲ ὁ Ἰάκωβος Πολυλάς ἦτο τῆς ιδέας νὰ

¹ Ὁ Ἰωάννης, ἐκδότης τότε τοῦ «Ζακυνθίου Ἀνθώνος», ὁ γενόμενος ἔπειτα γνωστὸς διὰ τοὺς «Σπουργίτας» ἰδίως.

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Ἦτον θεοσκότεινα καὶ δὲν ἔβλεπα τίποτα, μὰ αἰσθανόμουν πῶς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος περπατοῦσε κοντά μου. Ἀπλῶνα τὰ χέρια μου, χτυποῦσα γιὰ νὰ τὸν πιάσω καὶ ἀποφάσισα νὰ σταθῶ καὶ νὰ μὴ προχωρήσω ἂν δὲν ἤθελε νὰ μιλήσῃ, νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ τί συνέβαινε. Μὰ δὲν τὸν εὗρισκα. Προσπάθησα καὶ νὰ τοῦ κἀνω νεύματα μετὰ τὰ μάτια, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μέσ' στὰ σκοτεινὰ, μὰ δὲν ἔβγαине τίποτα. Καλὰ λοι-

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου.

ἐκδώσω τὸν Κάλβον. Ἐγενεν ἐν τούτοις ἡ ἐκδοσίς μου τῷ 1881.

Ὁ Τυπάλδος ἔπειτα μετὰ τὸν Μινῶτον κάπου κάπου ἀπῆντα εἰς τὰς ἐπιστολάς μου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀραιαί, διὰ νὰ μὴν τὸν κουράσω, ἀφοῦ ἐμάνθανον ὅτι ἡ δεινὴ ἀσθένεια δὲν τοῦ ἐπέτρεπε τὸ γράψιμον. Ἀραιαὶ καὶ λακωνιζώταται αἱ ἀπαντήσεις του, ὁσάκις ἐξήτουν τὴν γνώμην του. Ἰδοὺ αὐταί. Τοῦ Σολωμοῦ ἡ σχολὴ περισσότερον ἐρριζώθη ἐν Κερκύρᾳ, διότι εὗρε γόνιμον ἔδαφος ἐνεκα τῆς διανοητικῆς τοῦ τόπου ἀναπτύξεως. — Ὁ Λασκαράτος εἶναι ἀληθὴς σατυρικός καὶ θὰ ἦτο πολὺ καλλίτερος ἂν δὲν εἶχε idee fisse. — Διὰ τοὺς Σούτσους ἔλεγε νὰ μὴ χαλάσω πολλὴν μελάνην. — Νὰ κάμω μίαν ἐκδοσὶν τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Τερτσέτη καὶ μίαν συλλογὴν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Ἑσπείρου, πὺν θὰ ἔχη μεγάλην φιλολογικὴν ἀξίαν διότι ὁ Τούρκος δὲν ἐπάτησε τὸ πόδι ἐδῶ.

ἴσως ὁ ἀναγνώστης θὰ εἴπῃ τί ἀπέγεινεν ἡ ἱστορία μου τῆς λογοτεχνίας μας. Τῷ 1881 ὁ Ἀλφόνσος Βάρτολης μοῦ ἔστειλε *Τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας* (Μιλάνον 1870-1879) καὶ τοὺς πρώτους τέσσαρας τόμους τῆς *ἰταλικῆς λογοτεχνίας*, πὺν εἶχεν ἀρχίσῃ ἐν Φλωρεντία τῷ 1878. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Τυπάλδου καὶ τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Βάρτολη, μετὰ ἔβαλαν εἰς σοβαρὰς σκέψεις· εἶδον ὅτι ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας μας, διὰ νὰ εἶναι σοβαρὰ πρέπει νὰ μελετηθῇ ὡς ἡ τοῦ Βάρτολη. Μελέτη ἀληθὴς ἐπὶ τῶν πρώτων πηγῶν καὶ ὅχι ἀπλῇ ἀφήγησις, μάλιστα νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος ὡς ἔκαμνε ὁ Βάρτολης. Ἦρξις νὰ ξαναγράψω λοιπὸν μετὰ νέας βάσεις κατὰ μίμῃσιν τοῦ Βάρτολη. Ὁ Βάρτολης μοῦ ἔγραψεν ὅτι ἐπεθύμει ὁ ἐκδότης του Σανσῶνης νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσὶν, ἀλλὰ αἱ παραπομπαὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὰ ἑλληνικά κείμενα τὸν ἐμποδίζον· ὅπως δῆποτε ἤθελε νὰ τοῦ ἀποστείλῃ τὸ πρῶτον κεφάλαιον. Τὸ ἔστειλα, ἀλλὰ ἦσαν πολλὰ τὰ ἑλληνικά κείμενα εἰς τὰς παραπομπὰς καὶ αἱ παραπομπαὶ τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ὅχι ὀλίγα. Καὶ ὁ Βάρτολης βλέπων τὸ ἀδύνατον, οὐδὲ τὰ ἔδειξε τοῦ ἐκδότου του.

Μὴ δυνάμενος νὰ εὗρω ἐκδότην Ἰταλὸν νὰ ἀναλάβῃ ἰδίως δαπάναις τὴν τύπωσιν, δὲν ἐπροχώρησα εἰς τὴν συγγραφὴν ἀλλὰ συνέλλεγον διαρκῶς νέον ὕλικόν.

Οὕτως ἐναυάγησε τὸ ἔργον καὶ ἡ μόνη ὠφέλεια ἦτο ὅτι ἔλαβον τὴν ἄνω ἐπιστολήν τοῦ Τυπάλδου. Ἡ ὠφέλεια δὲν ἦτο μικρά.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ



ΑΔΕΛΦΙΑ — ΥΠΟ Α. ΜΟΡῶ

κάτι μ' ἔσπρωχνε ὅλο ἔμπρὸς ἔμπρὸς. Ἐπειτα εἶναι τόσο ὠραίος ὁ καιρός, ἐσυλλογίσθηκα, μπορεῖς μὴ καὶ δυὸ νύχτες νὰ περπατᾷς ἔτσι, ἔχεις δὲ καιρό! Τῷλεγα αὐτό, μὰ ἤμουν κουρασμένος καὶ καταβρεγμένος ἀπὸ τὴν δρόσο. Ἀναψα καὶ ἄλλο τσιγάρο· αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ἦταν πάντα κοντά μου, αἰσθανόμουν πὺ πὺ με φουσουσε. Κ' ἐγὼ περπατοῦσα, περπατοῦσα, πήγαινα ἀπὸ δῶ, πήγαινα ἀπὸ κεῖ, μὰ ποτὲ δὲν γύριζα πρὸς τὴν πόλι. Τὰ πόδια μου ἄρχισαν νὰ με πονοῦν· ὡς τὰ γόνατα ἤμουν μούσκεμα ἀπ' τὴν δρόσο καὶ τὸ πρόσωπό μου πονοῦσε γιὰ τὰ βρεμένα κλαδιά ὅλο μὲ χτυποῦσαν. Εἶπα: Μπορεῖ ἴσως νὰ φαίνεται παράξενο πὺ τέτοια ὥρα τὴν νύχτα πηγαίνω περίπατο· μὰ ἀπὸ μικρὸ παιδί τὴν ἔχω αὐτὴν τὴν συνήθεια νὰ πηγαίνω περίπατο στὰ πὺ μεγάλα δάση πὺ μπορῶ νὰ βρῶ. Κ' ἔσφιγγα τὰ δόντια μου καὶ προχωροῦσα. Τότε χτύπησε τὸ ρολοῖ τῆς ἐκκλησίας κάτω στὴν πόλι δώδεκα· ἕνα, δύο, τρία, τέσσερα ὡς τὰ δώδεκα μετροῦσα τοὺς χτύπους. Αὐτὸς ὁ γνωρίμος μου ἦχος μὲ ζωντάνευε πολὺ, ἂν καὶ πάλι θύμωνα πὺ δὲν εἶχαμε ἀπομακρυνθῇ πὺ πολὺ ἀπ' τὴν πόλι, μετὰ τόσες ὥρες πὺ περπατοῦσαμε. Λοιπὸν ἀκριβῶς τὴν στιγμή πὺ τὸ ρολοῖ χτυποῦσε δώδεκα, νάτος πάλι ὁ ἀνθρώπος μὲ προστά μου γελαστός γελαστός. Δὲν θὰ τὸν ξεχάσω ὅλη μου τὴν ζωὴ, τόσο καθαρὰ τὸν εἶδα μὲ προστά μου· τοῦλειπαν δύο δόντια μὲ προστινὰ κ' εἶχε τὰ χέρια του σταυρωμένα στὴν ῥάχη...

— Μὰ πῶς μπορέσατε νὰ τὸν δῆτε στὰ σκοτεινά;

— Ἐφυγε μόνος του, ἔφυγε μ' ἕνα περίεργο φῶς πὺ λὲς καὶ ἦτον πίσω ἀπ' τὴν ῥάχη του καὶ ἀκτινοβολοῦσε καὶ τὸν ἔκανε ὅλον διαφανή· ἀκόμα καὶ τὰ ροῦχα του ἔφεγγαν σὰν τὴν ἡμέρα· τὰ πανταλόνι του ἦτον ξεσκισμένο καὶ πολὺ κοντό. Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδα μὴ στιγμή. Σάστισα, χωρὶς νὰ θέλω ἔκλεισα τὰ μάτια μου κ' ἔκανα ἕνα βῆμα πρὸς τὰ πίσω. Ὅταν πάλι ἀνοιξα τὰ μάτια μου, εἶχε φύγει...

— Ἀ...

— Σταθῆτε ἀκόμα! Εἶχα φθάσει σ' ἐκεῖνον τὸν περίεργο πύργο, πὺ... Λοιπὸν πάρα κάτω: Εἶχα φθάσει σ' ἕναν πύργο, πλησίαζα, πλησίαζα καὶ ὅλο τὸν ἔβλεπα πὺ καθαρά, ἕναν μαῦρο, ὀκτάγωνο πύργο, ἐντελῶς ἀπλό, σὰν τὸν πύργο τῶν ἀνέμων στὰς Ἀθήνας, ἂν ἔτιχε ποτὲ νὰ δῆτε καμιά ζωγραφιά του. Δὲν εἶχα ἀκούσει ποτὲ νὰ ὑπάρχῃ πύργος σ' αὐτὸ τὸ δάσος, μὰ τότε τὸν ἔβλεπα τὸν πύργο. Στέκομαι καὶ πάλι ἀκούω ἕνα: ἔλα! καὶ μπαίνω μέσα. Τὴν πόρτα τὴν ἀφίση ἀνοιχτὴ πίσω μου καὶ αἰσθανόμουν πὺ ἦσυχος ἔτσι.

Μέσα παρουσιάζεται πάλι μὲ προστά μου ὁ ἀνθρώπος· στὸν ἕναν τοῖχο ἐκρέμετο μὴ λάμπα ἀναμμένη, κ' ἔτσι μποροῦσα καλὰ νὰ τὸν ἴδω. Ἦρθε κατεπάνω μου σὰν νὰ ἦτον ὅλην τὴν ὥρα μέσα στὸ σπῖτι, γέλασε σιγὰ καὶ στάθηκε μὲ προστά μου καὶ μὲ κύταζε καὶ γελοῦσε. Τὸν κύταξα στὰ μάτια, καὶ ἦτον σὰν νὰ βλεπα ἐκεῖ μέσα χίλια ἄσχημα πράγματα, πὺ τὰ μάτια αὐτὰ εἶχαν δῆ στὴν ζωὴ. Μοῦγενε πάλι μὲ τὸ μάτι, μὰ ἐγὼ δὲν τοῦ ἀπῆντησα, καὶ ὀπισθοχωροῦσα ὅσο ἐκεῖνος ἤρχετο πὺ κοντά μου. Ἐξαφνα ἀκούω ἐλαφρὰ βήματα πίσω μου, γυρνῶ καὶ βλέπω μὴ νέα γυναῖκα πὺ ἔμπαινε μέσα. Τὴν κυτᾶζω, καὶ αἰσθάνομαι χαρὰ πὺ τὴν κυτᾶζω· εἶχε κόκκινα μαλλιά καὶ μαῦρα μάτια, μὰ ἦταν ἀκατάστατα ντυμένη καὶ περπατοῦσε μὲ γυμνὰ πόδια σὶς πλάκες. Καὶ τὰ μπράτσα της ἦταν γυμνά. Μὰς κυτᾶει καὶ τοὺς δύο μὴ στιγμή, ἔπειτα μὲ χαιρετᾷ ἔμένα χαμηλώνοντας βαθεῖα τὸ κεφάλι καὶ πηγαίνει στὸν μικρὸ τὸν ἀνθρώπο. Χωρὶς νὰ πῇ λέξι ἀρχίζει νὰ τοῦ ξεκουμπώνῃ τὰ ροῦχα του καὶ τὸν ψάχνῃ, σὰν νὰ γύρεβε κάτι. Καὶ σὲ λίγο βγάζει ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴν φόντρα τοῦ πανωφοριοῦ του μὴ λάμπα πὺ ἔφεγγε καὶ τὴν κρέμασε στὸ δάχτυλό της. Αὐτὴ ἡ λάμπα ἔφεγγε τόσο πολὺ πὺ δὲν ἐφαίνετο πὺ τὸ φῶς τῆς ἄλλης λάμπας πὺ ἔκαε στὸν τοῖχο. Ὁ ἀνθρώπος ἐστέκετο ἡσυχος καὶ ὅλο γελοῦσε σιγὰ σιγὰ ἐνόςσω ἐκεῖνη τὸν ἔφαχνε. Καληνύχτα! τοῦ εἶπε καὶ τοῦ ἔδειξε μὴ πόρτα· κ' ἐκεῖνος, αὐτὸ τὸ φρερό, τὸ παράξενο ὄν, μισὸ ἀνθρώπος, μισὸ ζῶν, ἔπῃγε. Ἐμεῖνα ἐγὼ μόνος μὰς τῆς.

Μὲ πλησίασε, πάλι ἔσκυψε βαθεῖα μὲ προστά μου καὶ εἶπε χωρὶς νὰ γελάσῃ, χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνή:

— Ἀπὸ πὺ ἔρχεσαι;

— Ἀπὸ τὴν πόλι, ὁμορφὴ μου, ἀπῆντησα, ἔρχομαι ἀπὸ τὴν πόλι.

— Ξένε, συχώρεσε τὸν πατέρα μου! εἶπε ἔξαφνα, καὶ μὴ μὰς κἀνης τίποτα κακό· εἶναι ἄρρωστος, εἶναι τρελλός, τὰ εἶδες τὰ μάτια του!

— Ναί, τὰ εἶδα τὰ μάτια του ἀπῆντησα ἐγὼ, καὶ αἰσθανόμουν πῶς μὲ μάγευαν, καὶ τὸν ἀκούθησα.

— Ποῦ τὸν ἀπῆντησες;

— Σπῖτι μου, στὸ δικό μου σπῖτι, στὴν κάμαρά μου, καθόμουν καὶ διάβαζα.

Τότε κούνησε τὸ κεφάλι της καὶ κύταξε κατὰ γῆς.

— Μὰ μὴ λυπᾶσαι γι' αὐτό, ὠραία κόρη, τῆς εἶπα ἐγὼ. Μοῦ ἔκανε τόση εὐχαρίστησι νὰ κάνω αὐτὸν τὸν δρόμο· δὲν ἔχασα τίποτα καὶ δὲν μετανῶ πὺ σὲ βρῆκα ἔσενα. Κύταξε, εἶμαι εὐχαριστημένος καὶ χαίρομαι· γέλασε τώρα κ' ἐσύ!

Μὰ ἐκεῖνη δὲν γέλασε· εἶπε:

— Βγάλε τὰ παπούτσια σου, δὲν θὰ φύγῃς σήμερα τὸ βράδυ ἀπὸ ἐδῶ· ἐγὼ θὰ στεγνώσω τὰ ροῦχα σου!

Κύταξα τὰ ροῦχα μου, ἦταν μούσκεμα, τὰ παπούτσια μου ἦταν γεμάτα νερό. Ἐκανα ὅπως μοῦ εἶπε, ἔβγαλα τὰ παπούτσια μου καὶ τῆς τᾶδωσα· μὰ τότε ἐκεῖνη ἔσβησε τὴν λάμπα καὶ εἶπε: Ἐλα! καὶ μὴ μὴς!

— Στάσου λίγο, καλὴ μου! τῆς εἶπα ἐγὼ κ' ἔκανα νὰ τὴν κρατήσω. Ἄν δὲν εἶναι νὰ κοιμηθῶ ἐδῶ — τί μὲ κἀνεις νὰ βγάλω τὰ παπούτσια μου ἀπὸ τώρα;

— Δὲν πρέπει νὰ τὸ μάθῃς, εἶπε ἐκεῖνη.

Καὶ δὲν τῷμαθα.

Μὲ ὠδήγησε ἀπὸ τὴν πόρτα σὲ μὴ σκοτεινὴ κάμαρα· ἀκούσα ἕναν θόρυβο πίσω μας σὰν κάποιος νὰ φουσοῦσε· αἰσθάνθηκα ἕνα μαλακὸ χέρι πάνω στὸ στόμα μου καὶ τοῦ κοριτσιοῦ ἡ φωνὴ εἶπε:

— Ἐγὼ εἶμαι, πατέρα, ὁ ξένος ἔφυγε — ἔφυγε μακριά.

Μὰ πάλι ἀκούσα τὸν παραμορφωμένο τρελλὸ πὺ ἔτρεχε πίσω μας ἀσθμαίνοντας βαρεῖα.

Ἀνεβήκαμε μὴ σκάλα, ἡ κόρη βαστοῦσε τὸ χέρι μου, καὶ κανεῖς μὴς δὲν μιλοῦσε. Μπήκαμε σὲ μὴ ἄλλη κάμαρα θολωτὴ, πὺ ἦταν σκοτεινὴ, μὰ ῥη κατὰμυρη.

— Σιγὰ! ψιθύρισε. Νὰ τὸ κρεββάτι μου.

Κ' ἐγὼ γύρεψα νὰ βρῶ τὸ κρεββάτι καὶ τὸ βρῆκα.

— Τώρα βγάλε καὶ τᾶλλα σου ροῦχα, ψιθύρισε πάλι.

Τᾶβγαλα καὶ τῆς τᾶδωσα.

— Καληνύχτα! εἶπε.

— Ὁχι, μὴν, καλὴ μου, γλυκεῖά μου! Τώρα καταλαβαίνω γιὰ τὸ μοῦ εἶπες νὰ βγάλω τὰ παπούτσια μου ἐκεῖ κάτω· νὰ εἶμαι πολὺ ἡσυχος, ὁ πατέρας σου δὲν μ' ἀκούσε — ἔλα!

Μὰ δὲν ἤρθε.

— Καληνύχτα! εἶπε ἄλλη μὴ φορὰ κ' ἔφυγε...

Ἡ Δάγνη εἶχε γίνεи κόκκινη σὰν φλόγα, τὸ στήθος της ἀνεβοκατέβαινε βιαστικά, τὰ ροῦχά της ἔτρεμαν. Γλήγορα ῥώτισε:

— Ἐφυγε;

— Ναί, δυστυχῶς! ἀπῆντησε ὁ Νάγκελ.

Μικρὴ σιγὴ.

— Γιατί λέτε δυστυχῶς;

— Χμ! δὲν πρέπει νὰ τὸ μάθῃς.

Χά, χά, χά, καὶ δὲν τῷμαθα! — Καλά. Καὶ λοιπὸν ἔπειτα; Τί περίεργο πὺ εἶναι!

— Ναί, λοιπὸν τώρα ἀλλάζει ἡ νύχτα μου καὶ γίνεται σὰν ἕνα μαγικὸ παραμῦθι, μὴ ἐνθύμηση

τριανταφυλλένια. Φαντασθῆτε μὴ φωτεινὴ φωτεινὴ νύχτα... Ἦμουν μόνος· τὸ σκοτιάδι γύρω μου ἦτον βαθὺ καὶ πυκνὸ σὰν βελούδο. Ἦμουν κουρασμένος, τὰ πόδια μου ἔτρεμαν, ἤμουν καὶ λίγο ζαλισμένος. Τὸν μασκαρὰ τὸν τρελλὸ πὺ ὥρες ὀλόκληρες μὲ ἔτρεχε ἐδῶ κ' ἐκεῖ στὰ βρεμένα χόρτα, πὺ σὰν ζῶ μὲ τραβοῦσε μόνο μὲ τὸ βλέμμα του καὶ μὲ τὸ ἔλα! του. Ἄλλη φορὰ τοῦ παίρνω τὴν λάμπα καὶ τοῦ τὴν πετῶ πὺ νὰ τοῦ σπάσω τὰ μοῦτρα του! Ἦμουν φοβερὰ θυμωμένος, ἀναψα στὸν θυμὸ μου ἕνα τσιγάρο κ' ἔπessa νὰ κοιμηθῶ. Ἐμεῖνα λίγη ὥρα ξαπλωμένος καὶ κύταξα τὴ φωτιὰ τοῦ τσιγάρου μου· ἔπειτα ἀκούω πὺ κλείνει κάτω ἡ μεγάλη πόρτα — ἔπειτα ὅλα ἦσυχα.

Πέρασαν δέκα λεπτά. Μὴ τὸ ξεχνᾶτε: εἶμαι ξαπλωμένος, ἐντελῶς ἑυπνὸς ἀπάνω στὸ κρεβάτι μου καὶ καπνίζω τὸ τσιγάρο μου. Διὰ μὴς περνᾷ μὴ βοή μὲς ἀπ' τὸν θόλο, σὰν νὰ ἦταν παντοῦ τρύπες ἀνοιγμένες στὸ ταβάνι. Ἀκουμπῶ στὸν ἀγκῶνα καὶ ἀφήνω τὸ τσιγάρο μου νὰ σβύσῃ, κυτᾶζω δεξιὰ κ' ἀριστερὰ στὰ σκοτεινὰ καὶ δὲν βλέπω τίποτα. Ξαπλώνω πάλι κ' ἀκούω· ζομαι, καὶ ἦτον σὰν νὰκούα μακρινὸς ἦχος, μὴ θαυμάσια χιλιόφωνη μουσικὴ, κάπου μακριά, ἴσως ἐκεῖ ψηλὰ στὸν οὐρανό, μὰ χιλιόφωνη καὶ σιγανή. Αὐτὴ ἡ μουσικὴ ἦχε ἀδιάκοπα καὶ ἔρχεται πὺ κοντά, πὺ κοντά, καὶ στὸ τέλος κυματίζει ἀπὸ πάνω μου, ἀπάνω ἀπ' τὴν στέγη τοῦ πύργου. Ἀκουμπῶ πάλι στὸν ἀγκῶνα. Καὶ τότε βλέπω κάτι πὺ ἀκόμα σήμερα ὅταν τὸ σκέπτομαι μὲ γεμίζει καὶ μὲ μετᾷ μ' ἕνα παράξενο, ὑπερφυσικὸ αἶσθημα ἡδονῆς: Ἐνας χεῖμαρρος ὅλο μικρὰ, μικροῦτσικα, λαμπερὰ πραγματάκια, κατεβαίνει καὶ χύνεται πρὸς τὰ κάτω, πρὸς ἔμένα· εἶναι ὀλόασπρα ἀγγελάκια, μυριάδες μικρὰ ἀγγελάκια, πὺ κατεβαίνουν ἀπὸ πάνω σὰν λοξὸς τοῖχος φωτός. Γεμίζουν τὸν θόλο, θὰ εἶναι ὡς ἕνα ἑκατομμύριο, σὰν κῆμα ἀνεβοκατεβαίνουν ἀπ' τὸ πάτωμα ὡς τὴν στέγη καὶ τραγουδοῦν, τραγουδοῦν καὶ εἶναι ὀλόγυμνα καὶ κάτασπρα. Ἡ καρδιά μου παύει νὰ χτυπᾷ· παντοῦ εἶναι ἄγγελοι, ἀκούω τὸ τραγοῦδι των, περνοῦν καὶ χαϊδεύουν τὰ βλέφαρά μου, κάθονται μὲς στὰ μαλλιά μου, καὶ ὅλος ὁ θόλος εἶναι γεμάτος ἀπ' τὸ ἄρωμα πὺ χύνεται ἀπ' τὸ στόμα των.

Ἐγὼ εἶμαι ξαπλωμένος, ἀκουμπισμένος στὸν ἀγκῶνα μου καὶ τεντώνω τὸ χέρι μου καὶ μερικὰ ἀγγελάκια ἔρχονται καὶ κάθονται ἀπάνω· ἔτσι ἀπάνω στὸ χέρι μου φαίνονται σὰν μὴ τρεμον-λιαστὴ πλειάς. Μὰ σκύβω κοντά των καὶ τὰ κυτᾶζω στὰ μάτια, καὶ βλέπω πῶς αὐτὰ τὰ μάτια εἶναι τυφλά. Τὰ ἀφήνω νὰ φύγουν τὰ ἑπτὰ τυ-

φλά αγγελάκια και πιάνω άλλα έπτά, και είναι κι' αυτά τυφλά. "Αχ, όλα ήταν τυφλά — όλος ό πύργος ήταν γεμάτος τυφλά αγγελάκια που τραγουδοῦσαν.

Δέν κουνούσα· σχεδόν δέν είχα πιά αναπνοή όταν είδα πώς ήταν έτσι και γι' αυτά τὰ τυφλά μάτια ένας πόνος πέρασε μέσ' απ' την καρδιά μου.

Πέρασε ένα λεπτό. Μένω ξαπλωμένος κι' ακροάζομαι κι' ακούω κάπου στα μακρινά ένα βαρύ χτύπημα, ήταν τόσο άγριο τό ακούω τόσο καθαρά, πολλή ώρα αντηχοῦσε ακόμα ήταν πάλι τό ρολόι της εκκλησίας της πόλεως που χτυπούσε χτυπούσε μία.

Και διά μιᾶς έπαυσε τό τραγούδι τών αγγέλων. Τους είδα πώς πάλι εξακτοποιήθηκαν και πέταξαν, ανέβηκαν άπάνω στην στέγη, μαζεῦτηκαν για νά φύγουν, έστέκοντο εκεί σάν ένας τοῖχος όλος φώς και όλοι γύρισαν νά με κυτᾶξουν ένῳ έφρευαν. Ο τελευταῖος γύρισε πάλι και πάλι με ξανακύταξε με τὰ τυφλά του μάτια πριν νά φύγη.

Αυτό είναι τό τελευταῖο που θυμοῦμαι — αυτός ό ένας άγγελος που γύρισε και με κύταξε. "Επειτα έγιναν όλα σκοτεινά. "Επεςα πίσω άπάνω στα μαξιλάρια και αποκοιμήθηκα...

"Όταν ξύπνησα, ήταν μέρα. "Ημουν μόνος μέσα στη θολωτή κάμαρα. Τὰ ρούχα μου ήταν μπροστά μου κάτω στο πάτωμα· τὰ έπιασα, ήταν ακόμα λίγο υγρά, μὰ τὰ φόρεσα. Τότε άνοιξε ή πόρτα και ή νέα που είχα ιδῆ αποβραδύς ξαναφάνηκε.

"Ερχεται κοντά μου και εγώ λέγω:

— Είσαι τόσο γλωμή, ωραία κόρη· που ήσουν αυτήν την νύχτα;

— Εκεί άπάνω, λέγει και δείχνει προς τ' άπάνω, προς την στέγη του πύργου.

— Δέν κοιμήθηκες;

— "Όχι, δέν κοιμήθηκα, έμεινα ξυπνή.

— Μὰ δέν άκουσες μουσική αυτήν την νύχτα; ρώτησα. "Εγώ άκουσα μιᾶ απερίγραπτη μουσική.

— Ναι, εγώ ήμουν που έπαιζα και τραγουδοῦσα.

— "Εσύ ήσουν; πές μου παιδί μου, αν ήσουν εσύ;

— Ναι, εγώ ήμουν, είπε. "Επειτα μουδωσε τό χέρι και μου είπε: Μὰ έλα τώρα, θά σε οδηγήσω στον δρόμο.

Και βγήκαμε απ' τόν πύργο και χέρι χέρι πήγαμε στο δάσος. "Ο ήλιος έπεφτε στα χρυσά της μαλλιά και τὰ μαῦρα της μάτια ήταν ωραία-τάτα. Την πήρα στην άγκαλιά μου και την φίλησα στο μέτωπο τρεις φορές· έπειτα γονάτισα μπροστά της. Πήρε από πάνω της μιᾶ μαύρη

κορδέλα, τὰ χέρια της έτρεμαν, και την έδεσε γύρω στο χέρι μου· μὰ ένῳ τῷδενε, έκλαιε κι' ήταν συγκινημένη. Την ρώτησα:

— Γιατί κλαῖς; Φύγε κι' άρησέ με αν σου· κανα κακό!

Μὰ εκείνη είπε μόνο: Την βλέπεις την πόλι;

— "Όχι, είπα εγώ, δέν την βλέπω. Την βλέπεις εσύ;

— Σήκω κι' έλα νά προχωρήσωμε.

Και προχωρήσαμε, τό ίδιο μονοπάτι, κατεβήκαμ' έναν λόφο, ανέβήκαμ' έναν λόφο· πάλι στάθηκα και την έσυρα στην άγκαλιά μου και είπα:

— Πώς σ' αγαπῶ έτσι! πώς με γεμίζεις μ' ευτυχία!

Κ' έτρεμε μέσ' στα χέρια μου και όμως είπε:

— Τώρα πρέπει νά γυρίσω. Τώρα την βλέπεις την πόλι!

— Ναι, είπα κι' εσύ την βλέπεις!

— "Όχι, είπε.

— Πώς ὅχι; ρώτησα.

"Εκανε δυό βήματα πίσω και με κύταξε με μεγάλα μάτια, και πριν νά φύγη χαμήλωσε πάλι βαθειά τό κεφάλι για νά με χαιρετήσει. "Όταν απομακρυνθήκαμε λίγα βήματα, γύρισε άλλη μιᾶ φορά και με κύταξε.

Μὰ τότε είδα πώς και τὰ δικά της μάτια ήταν τυφλά...

"Επειτα περνοῦν δώδεκα ὥρες, μὰ δέν μπορῶ νά πῶ πώς πέρασαν· δέν τις κατάλαβα. Δέν ξέρω τί συνέβηκε αυτές τις δώδεκα ὥρες.

Είναι πάλι βράδυ, ένα βράδυ σκοτεινό, γλινκό, φθινοπωριάτικο. Κάθομαι στην κάμαρά μου και βαστῶ ένα βιβλίο στο χέρι. Κιτάζω τὰ πόδια μου· είναι ακόμα λίγο υγρά, κυτᾶζω τό χέρια μου, ένα κομάτι μαύρη κορδέλα είναι ακόμα δεμένη. "Όλα είναι ακριβῶς ὅπως ήταν.

Χτυπῶ τό κουδούνι κι' έρωτῶ την ὑπηρετρια αν είναι κανένας πύργος κάπου κοντά, κάπου μέσ' στο δάσος, ένας μαῦρος οκτάγωνος πύργος; — Η ὑπηρετρια λέγει ναι, είναι ένας τέτοιος πύργος. — Και κάθονται μέσα άνθρωποι;

— Ναι, ένας άνθρωπος, μὰ είναι άρρωστος, είναι μεθυσμένος· οἱ άνθρωποι τόν λέν: τό στοιχειό· και έχει και μιᾶ κόρη και κάθεται κι' αυτή στον πύργο· άλλος από αυτούς δέν κάθεται εκεί.

— Καλά, καληνύχτα.

Και πάω και πέφτω στο κρεβάτι.

Και πρωί πρωί την άλλη μέρα πηγαίνω έξω στο δάσος παίρνω τό ίδιο μονοπάτι και βλέπω τὰ ίδια δέντρα και βρίσκω και τόν πύργο. Πλησιάζω την πόρτα και τότε βλέπω κάτι που κόπηκε τό αίμα μου. Κατά γῆς ξαπλωμένη είναι ή τυφλή νέα καταξেসοισμένη, κατασυντριμμένη, σάν νάπεσε από ψηλά, πεθαμένη. Κοίτεται εκεί



μέ ανοιχτό στόμα και ό ήλιος φέγγει άπάνω στα κόκκινά της μαλλιά. Κι' άπάνω στον πυργο στην άκρη της στέγης κυματίζει ένα κουρέλι από τό φόρεμά της, πού έμεινε κρεμασμένο εκεί άπάνω. Ο μικρός άνθρωπάκος όλο περπατά έδω κ' εκεί γύρω στα βότσαλα και κυτάζει τή νεκρή. Τό στήθος του τρέμει και ουρλιάζει δυνατά, δέν κάνει τίποτα άλλο μά όλο γυρίζει γύρω της και τήν κυτάζει και ουρλιάζει. Όταν γύρισε και μέ κύταξε, τρόμαξε από τό βλέμμα του και έτρεξε νά σωθώ πρòς τήν πόλι. Δέν τόν ξαναείδα ποτέ πιά...

Ο Νάγκελ έσιώπησε.

Γιά πολλή ώρα κανείς δέν μιλούσε. Η Δάγνη περπατούσε σιγά και κύταζε μπροστά της. Έπειτα:

— Θεέ μου, τί παράξενο παραμύθι!

Πάλι έγινε σιωπή, ό Νάγκελ δοκίμασε μερικες φορες νά τήν διακόψη, λέγοντας κάτι γιά τήν βαθειά ήσυχία του δάσους, μά ή Δάγνη δέν άπαντούσε. Επί τέλους γέλασε δυνατά και είπε:

— Μά αυτό είναι όχτώ χρόνια τώρα δέν έγινε σήμερα. Αισθάνεσθε πώς ίσια ίσια έδω μυρίζει ώραία τό δάσος; Έλ'ατε νά καθίσουμε.

Εκάθισε πάντα σιωπηλή, σκεπτική, κ' εκείνος εκάθισε εμπρός της.

— Συλλογίζεστε ακόμα τό παραμύθι; ρώτησε.

— Ναί.

Πάλι τής είπε πώς είναι πολύ παλιό και δέν αξίζει νά κάθεται κανείς νά τό σκέπτεται. Και έπειτα δέν είναι και τόσο φοβερό, έ; "Αχ, έπρεπε νάκούση τό παραμύθια πού λέν οι άνθρωποι στους τροπικούς. Άκουσε αυτός πολλές φορες κι' ανατρίχιαζε άπ' τόν φόβο.

— Δέν τήν βοήκα και πολύ φοβερή τήν ιστορία σας, είπε, μά αλλόκοτη, παράξενη. Και σ'α εύχαριστώ πού μου τήν διηγηθήκατε.

Ητον τόσο χαρούμενος πού έγινε πάλι πιό όμιλητική, πού άρχισε πάλι νά λήη και νά διηγείται τί λογίων πράματα ξέρουν και διηγούνται οι άνθρωποι στους τροπικούς. Έλ'ατε στην Κεϋ-λάνη στο Ταυριαπάνι: έλ'ατε στα βουνά και στα δάση της Μεγαβίλλας νάκούσετε εκεί παραμύθια παραμύθια πού κόβεται ή αναπνοή του ανθρώπου. Εκεί βρίσκεται ένας από τους αρχαιότερους λαούς του κόσμου οι πρωτό άνθρωποι, οι ιθαγενείς της Κεϋλάνης. Ζούν τήν πιό έλευινή ζωή: οι Σιγγαλέζοι κ' οι Εύρωπαίοι τους έχουν διώξει μέσ' στα δάση, μά ξέρουν νά λέν κάτι ιστορίες! Ιστορίες γιά τις σπηλιές πού έχουν διαμάντια, γιά τις σαγηνευτικές νεράιδες, γιά τα στοιχειά της γης και του άέρα, γιά παλάτια μαργαριταρένια και άλλα. Αυτός ό λαός ζή μέ μιá Μοϊρα, μέ θαυμασίες παραδόσεις, κάθε άνθρωπος αισθάνεται σαν απόγονος των μεγάλων

βασιλιάδων των παραμυθιών. Έν'ο είναι ντυμένοι μέ κουρέλια, όταν μιλούν αναγκάζουν τόν ξένο νά χαμηλώνη τό βλέμμα του μπροστά τους. Τους άρέσει προπάντων νά περιγράφουν τα μυστηριώδη, τα μεγάλα και τα θαυμάσια και τ' ανεξήγητα. Είναι σαν νά ζούν μέσα σ'έναν κόσμο παραμυθένιο και μιλούν γιά τ' άγρια παλάτια των μαγισσών πίσω άπ' τα βουνά και γιά τόν βουβό τόν Παντοδύναμο μέσ' στα σύννεφα, τήν μεγάλη Δύναμι πού δουλεύει εκεί άπάνω και τρώει άστρα, σαν γιά τα πιό φυσικά πράματα. Μά όλα αυτά είναι επειδή αυτοί οι άνθρωποι ζούν κάτω από έναν άλλο ήλιο και τρώνε καρπούς αντί βρώμη!

Η Δάγνη γελούσε και του αντίλεγε. Μήπως κ' ή βρώμη δέν είναι καλή; Κ' έμεις δέν έχομε τόσα ώραία παραμύθια; π.χ. τόν Άσμπέργονσεν;

Ο Νάγκελ μέ όρμην είπε: ναι βέβαια βέβαια, ή βρώμη είναι εξαίρετη τροφή σ' αυτήν τήν χώρα πού δέν έχει ήλιο: πώς μπορεί νά πη τό έναντίον; Μά ό ήλιος! Μπορεί νά φαντασθ'έναν ήλιο πού καίει φοβερά, πού αφορίζει από φώς κι' από φλόγες. Τα παραμύθια των παγωμένων κορυφών μέ τις νύφες του Βορρά, αυτά είναι άνοστα δημιουργήματα μιας σαχλής φαντασίας πού γεννιούνται σέ σκοτεινές νυχτιές χειμωνιάτικες μέσα σέ φτωχές καλύβες πού κρέμεται ή λάμπα άπ' τήν μέση του ταβανιού!

Διάβασε ποτέ τα παραμύθια της Χαλιμάς; Τα παραμύθια του Γκούδμπραντσάλ, αυτά είναι όλο λυπητερή, χωριάτικη ποίηση, όλο πεζή φαντασία — βέβαια, τέτοιο είναι τό πνεύμα μας. Δέν μπορούσαμε νά φαντασθούμε και νά κάνουμε τίποτα καλύτερο. Δανειστήκαμε λίγα στολίδια από δ'ω, κλέψαμε λίγα από κεϊ. Τί; — "Ε, και αυτά τα παραμύθια του Νορδλάνδ, δέν είναι κι' αυτά τό ίδιο; Όταν τ' ακούη κανείς νομίζει πώς βλέπει έναν ψαρά πού βγαίνει άπ' τήν βάρκα του και τα παπούτσια του στάζουν όλο θάλασσα. Άλλο τίποτα δέν μπορούσαμε νά φαντασθούμε και νά πλάσουμε από τήν μυστηριώδη και άγρια όμορφιά της θάλασσας. Γιά τόν Άνατολίτη, τό πλοίο πού πλέει στις βόρειες θάλασσες θά ήτον ένα πλοίο μυθικό, ένα πλοίο ένòς μεγάλου στοιχειού. Έτυχε νά δ'η ποτέ ένα τέτοιο πλοίο; Όχι; είναι σαν αληθινό πλάσμα, σαν ένα μεγάλο, θηλυκό τέρας. Τό ράμφος πετά στον άέρα σαν ένα κέρας πού δριζεί όλους τους άνέμους. Μά γιά νά δ'η κανείς αυτό, χρειάζεται ιδιαίτερο φώς, και γιά νά τό διηγηθ'η χρειάζεται ένας νους πού νά ξεχειλίζει από παραφροσύνη. Νά, τό ζήτημα είναι αυτό: έδω δέν φέγγει ό ήλιος: ό νορβηγικός ήλιος είναι μιá σελήνη, μιá λάμπα πού φέγγει μόνο τόσο, όσο νά μπορεί

ό Νορβηγός νά διακρίνη τό άσπρο από τό μαύρο.

— Αλήθεια δέν μπορώ νά σ'α καταλάβω, είπε ή Δάγνη, και μουρχειται νά γελάσω όταν τό συλλογίζωμαι. Άδιάφορο γιά τί πράμα γίνη λόγος, πάντα θά είστε έναντίον όλωνών. Μά αλήθεια είναι τόσο διασκεδαστικό νά σ'α ακούη κανείς, πού σ'α παρακαλώ εξακολουθήσετε, π'ητε κι' άλλα. Μου κάνει τόση ευχαρίστησι. Ποιά είναι π.χ. ή γνώμη σας γιά τήν εθνική άμυνα;

Ο Νάγκελ κατακοκίνησε και χαμήλωσε τό κεφάλι. Πώς μπορούσε αυτή ή γυναίκα μέ τα τόσο γαλανά μάτια νά τόν κοροϊδεύη έτσι; "Επί τέλους δ'η ήτον άλλη ώρα, καλά μά μιá τέτοια ώραία βραδυά, μέσα σέ τέτοια βαθειά ήσυχία! Είπε σαν ζαλισμένος:

— Εθνική άμυνα; εθνική άμυνα; τί έννοείτε;

— "Α, έτσι μόνο μου κατέβηκε, είπε βιαστικά και κοκκίνησε κ' εκείνη. Δέν θά ήθελα νά σ'α κακοφανή. Δηλαδή αυτό συμβαίνει: διοργανώνομε μιá άγορά, μιá βραδυνή διασκεδάσι γιά τήν εθνική άμυνα. Και έτσι μου ήρθε στον νου και τό είπα.

Διά μιας σηκώνει τό κεφάλι του και τήν κυτάζει και τα μάτια του λάμπουν.

— Είμαι εύτυχής σήμερα τό βράδυ, ξέρετε, και γι' αυτό ίσως νά μίλησα πάρα πολύ. Μά μέ συγχωρείτε; έ; Βέβαια βρίσκετε πώς ή ιστορία πού σ'α διηγήθηκα δέν ήτον ώραία. Άλλη φορά ίσως θά τήν έλεγα καλύτερα, ίσως λίγο πιό καλύτερα, δέν ξέρω. Μά σήμερα τό βράδυ, όρισμένως, ήμουν πάρα πολύ χαρούμενος γιά νά μπορέσω νά διηγηθώ και κάτι καλά. Χαίρομαι γιά όλα, γιά κάθε τι: πρώτα άπ' όλα χαίρομαι πού έχω τήν ευτυχία νά είμαι μαζί σας: ναι, σ'α ευγνωμονώ τόσο τόσο εκάρδια, πιστέψτε με: μά έπειτα χαίρομαι και γιατί μου φαίνεται πώς είναι αυτή ή πιό όμορφη ευτυχία της ζωής μου. Δέν τό καταλαβαίνω. Αισθάνομαι σαν νά είμαι κ' εγώ ένα κομάτι αυτού του δάσους, αυτού του κάμπου, σαν κλαδί πεύκου ή μιá πέτρα, ως είναι και πέτρα, μά μιá πέτρα πού είναι γεμάτη όλην αυτή τήν λεπτή μυρωδιά και τήν ειρήνη πού μ'α τριγυρίζει. Γιά δ'ητ' εκεί, άχ, δ'ητ' εκεί! Ξημερώνει. Βλέπετε τήν άργυρή γραμμή; δέν είναι θαυμάσιο;

Κ' οι δύο κύταξαν πρòς τήν άργυρή γραμμή έπειτα εκείνη τόν κύταξε και είπε:

— Μή νομίζετε πώς κ' εγώ δέν σ'α είμαι ευγνώμων σήμερα τό βράδυ!

Και τό είπε αυτό χωρίς νά είναι καθόλου άναγκασμένη νά τό πη, έτσι μόνη της σαν νά έχαιρετο πού τώλεγε.

— Έσεϊς; αλήθεια; Πώς μέ κάνετε εύτυχή!

"Αχ, αυτήν τήν νύχτα ποτέ δέν θά τήν ξεχάσω! Νά σ'α δείξω ένα μικρό τέχνασμα πού ξέρω μέ ένα άχυρο και μέ ένα κλαδί, και πού τό άχυρο είναι πιό δυνατό από τό κλαδί; Θά ήθελα νά έχαμνα ένα σωρό πράματα πού νά σ'α κάνουν ευχαρίστησι, μόνο από ευγνωμοσύνη γιά νά σ'α δείξω τήν ύποταγή μου. Μά ως μιλήσωμε καλύτερα. Σήμερα είναι του "Αϊ Γιανιού. "Αχ, τί όμορφα πού είναι, τί μαγευτικά! Κυτάξ'ε εκεί, αφήστε με νά σ'α πω και τό πιό μικρό πράμα πού μου κάνει έντύπωσι: εκείνος ό θάμνος εκεί κυτάξτε πώς σκύβει έδω πρòς εμάς και φαίνεται τόσο καλός! Κι' από τό ένα πεύκο στο άλλο ύφαινει ή άράχνη τα νήματά της: είναι σαν σπάνια κινέζικη εργασία, σαν ήλιο ύφασμένοι από νερό. Δέν κρνώνετε καθόλου; Είμαι βέβαιος πώς τώρα χορεύουν γύρω μας ξεστές, χαμογελαστές νεράιδες: μά εγώ θ' ανήψω μιá φωτιά, δ'η κρνώνετε: αλήθεια, έδω κοντά δέν ήτον πού βοήκ'αν τόν Κάρλσεν;

Εκείνη δυσανεστήμένη είπε:

— Ούφ! μή μιλούμε γιά κείνον! Αφήστε τον, παρακαλώ. Άκούστηκε ποτέ τέτοιο πράμα!

Πάλι ζήτησε συγγνώμη πού τήν δυσανεστήσε:

— Μά ξέρετε, λένουν πώς σ'α αγαπούσε πάρα πολύ — και τόν καταλαβαίνω τόσο καλά.

— Έμένα μ' αγαπούσε; Ναί, ίσως λίγο, μπορεί. Δέν λέν και πώς σκοτώθηκε γιά μένα, μέ τό δικό μου μαχαίρι; — Μά τώρα πρέπει νά πηγαίνωμε.

Σηκώθηκε. Είχε μιλήσει λίγο λυπημένα, μά χωρίς ταραχή, χωρίς προσποίηση. Εκείνος άπόρησε. Ήξερε πώς είχε κάνει έναν θαυμαστή της νά σκοτωθ'η γι' αυτήν, και δέν τήν έμελε, ούτε γελούσε μά και ούτε τό έπαινε άπάνω της, τό ανέφερε έτσι μόνο σαν κάτι λυπηρό πού είχε συμβη και τίποτ' άλλο. Τί ώραία και άγνή πού ήτον, έτσι πού πήγαινε!

Κόντεβαν νά βγούν από τό δάσος: είχαν φτάσει σ' ένα μέρος πού δέν είχε δέντρα: άκούστηκε ένας σκύλλος πού γαύγισε και σέ λίγο είπε ό Νάγκελ.

— Νά ή εκκλησία και τό σπίτι. Τί ώραίο και νοικοκυρεμένο πού φαίνεται! Αυτές οι μεγάλες άσπρες οικοδομές μέ τόν κήπο και τό σπίτι και τού σκύλλου και τό κοντάρι της σημαίας και γύρω πυκνά πυκνά δέντρα! Δέν νομίζετε πώς θά τό αποζητάτε, όταν φύγετε, έννοώ όταν παντρευθ'ητε. Βέβαια εξατάται και από τό μέρος πού θά πάτε.

— Αυτό δέν τό έσκέφθηκα ακόμα, είπε εκείνη. κ' έπειτα από λίγο ρώτησε:

— Τί ώρα είναι;

— Θά είναι δύο.

— Νὰ σὰς πῶ, εἶπε πάλι ἐκεῖνη, δὲν πρέπει ν' ἀπορῆτε πὺν συριανίζω ἔτσι τόσο ἀργὰ τὴν νύχτα. Συνειθίζομε ἔτσι ἐδῶ· βλέπετε ἐδῶ εἴμαστε ὅλοι χωρικοί, ὅλοι παιδιὰ τῆς φύσεως. Καὶ τώρα τί θὰ κάνετε ὅταν πᾶτε σπῖτι;

— Ὅταν πᾶω τώρα σπῖτι; θὰ πέσω καὶ θὰ κοιμηθῶ ὡς — ναί, ὡς τὸ μεσημέρι, θὰ κοιμηθῶ σὰν πέτρα, σὰν πεθαμένος, χωρὶς νὰ ξυπνήσω, χωρὶς νὰ ὄνειρευθῶ. Τί θὰ κάνετε ἐσεῖς;

— Μὰ δὲν σκέπτεσθε; Δὲν μένετε ξαπλωμένος πολλὴ ὥρα ξυπνὸς καὶ σκέπτεσθε διάφορα πράγματα; Μπορεῖτε ἀμέσως ν' ἀποκοιμηθῆτε;

— Στὴν στιγμή. Ἐσεῖς ὄχι;

— Γὰ ἀκοῦστε, ἓνα πουλὶ κελαηδᾷ κι' ὅλας. Πρέπει νὰ εἶναι περισσότερο ἀπὸ δύο· γὰρ νὰ δῶ τὸ ρολόι σας. Θεέ μου εἶναι κι' ὅλας τρεῖς, σχεδὸν τέσσερες! Γιατί εἶπατε πὼς εἶναι μόνο δύο;

— Συγχωρήστε με! εἶπε.

Τὸν κύταξε, μὰ ὄχι θυμωμένη, καὶ ἔπειτα εἶπε: — Δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ μοῦ πῆτε ψέματα, καὶ χωρὶς αὐτὸ θὰ ἔμενα ἔξω τόσο ἀργὰ λέω τὰ πράγματα ἀκριβῶς ὅπως εἶναι. Ἐλπίζω πὼς δὲν τὸ παίρνετε ἀλλιῶς, παρ' ὅπως τὸ λέω. Δὲν ἔχω πολλὰ διασκεδάσεις, βλέπετε, κι' ὅταν βρεθῇ κάτι ἀπλῶν καὶ τὰ δυὸ χέρια νὰ τὸ πάρω. Ἐτσι συνείδησα νὰ ζῶ, ἀπὸ τότε πού εἴμαστε ἐδῶ, καὶ δὲν νομίζω νὰ εἶναι καὶ κανεὶς πού νὰ τοῦ κακοφαινέται. Τοῦλάχιστον δὲν τὸ ξέρω ἐγὼ καὶ ἔπειτα μοῦ εἶναι καὶ ἀδιάφορο. Ὁ πατέρας μου δὲν λέγει τίποτα καὶ ὁ πατέρας μου εἶναι ὁ μόνος πού μὲ μέλει τί λέγει. Ἐλάτε, πᾶμε ἀκόμα λίγο.

Πέρασαν τὸ σπῖτι κ' ἔφθασαν ὡς στὸ δάσος ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Ἡ ὁμίλια δὲν ἦτον πιά τόσο ζωηρή· μιλοῦσαν γὰρ ἀδιάφορα πράγματα.

— Στὸ σπῖτι σας διαβάζετε πολὺ; ρώτησε ὁ Νάγκελ.

— Πὼς τὸ ξέρετε;

— Τὸ ἀκουσα· ξέρω καὶ πὼς ὁ πατέρας σας ἔχει βιβλία τοῦ Τουργκένιεφ καὶ τοῦ Γκάρμπορη, καὶ αὐτὸ εἶναι καλὸ σημεῖον.

— Ναί, ὁ Τουργκένιεφ, δὲν εἶναι θαυμάσιος; Τὸ λοιπὸν ὁ Μινούττας πάλι κάθισε καὶ φηλάρησε ἀπὸ ἄλλον δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀκούσατε. Ναί, διαβάζομε πολὺ, ὁ πατέρας πάντα διαβάζει, ἔχει τόσα βιβλία. Σὰς ἀρέσει ὁ Τόλστοι;

— Πολύ, βέβαια. Ὁ Τόλστοι εἶναι μεγάλος καὶ ἀξιόλογος ἄνθρωπος.

Μὰ ἐκεῖνη γέλασε πού ἀντήχησε μέσα στὸ δάσος, καὶ τὸν διέκοψε:

— Τώρα λέτε πάλι κάτι, πού δὲν τὸ σκέπτε-

σθε· ἀμέσως τὸ καταλαβαίνει. Δὲν μπορεῖτε νὰ τὸν ὑποφέρετε τὸν Τόλστοι.

— Χμ! δηλαδὴ... μὰ ἂς μὴν ἀρχίσωμε τώρα συζητήσεις εἰδεμὴ θὰ γίνω πολὺ βαρετός. Δὲν ἔχω τὴν εὐτυχία νὰ συμφωνῶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ δὲν θέλω νὰ σὰς κάνω νὰ μὲ βαρεθῆτε. Πὼς σὰς φαίνεται ἐσὰς ὁ Τόλστοι;

— Τώρα δὲν εἶστε πιά εὐθυμος, ἀλήθεια δὲν εἶστε πιά εὐθυμος. Ἄς γυρίσωμε τώρα. Σοῦτ, Μπίσκ, ἔρχομαι! φώναξε τοῦ σκύλου πού γαύγιζε καὶ πού τραβοῦσε τὴν ἀλυσίδα του.

— Νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, εἶπε ἐκεῖνος, ἂν ἤθελα νὰ πῶ πόσο χαίρομαι καὶ γιατί χαίρομαι τόσο, πάλι θὰ φεύγατε τρεχάτη καὶ δὲν θέλω νὰ σὰς κάνω νὰ φύγετε. Λοιπὸν θὰ τὸ κρατήσω γιὰ τὸν ἑαυτό μου...

Καὶ πάλι τὸν διέκοψε:

— Ναί, βέβαια, φυσικά... Ναί, ἦτον ὥραία βραδυά, μὰ θὰ εἶστε καὶ κουρασμένοι τώρα; Λοιπὸν σὰς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν συνοδεία! Μὰ τὴν ὁμπρὴ μου, δὲν θὰ τὴν πάρετε μαζί σας! Θὰ ἦτον ὥραία δουλειά ἂν τὴν παίρνατε, χά, χά, χά!

Ἦτον κι' ὅλας τὴν πόρτα ὅταν γύρισε πάλι καὶ τοῦ εἶπε:

— Καὶ γιὰ ἓναν ἄλλον λόγο εἶναι καλὸ πού σὰς ἀντάμωσα σήμερα τὸ βράδυ· ἔτσι θᾶχω τώρα κάτι νὰ διηγηθῶ τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ μου ὅταν τοῦ γράψω. Θὰ τοῦ πῶ πὼς εἶστε τέτοιος ἄνθρωπος πού ποτὲ σὲ τίποτα δὲν συμφωνεῖτε μὲ κανέναν· καὶ θ' ἀπορήσει πολὺ· μοῦ φαίνεται πὼς τὸν βλέπω κι' ὅλας νὰ κάθεται νὰ διαβάζῃ τὸ γράμμα καὶ νὰ μὴ τὸ καταλαβαίνει. Γιατὶ ἐκεῖνος εἶναι τόσο καλός. Θεέ μου, τί καλὸς πού εἶναι! Ποτὲ δὲν ἀντιλέγει κανενός. Ἀλήθεια, εἶναι ἑκατὸς ἄνθρωπος. Κρῖμα πού δὲν θὰ τὸν δῆτε ἐνόςω εἶστε ἐδῶ. Καληνύχτα!

Καὶ ὁ Νάγκελ εἶπε κ' ἐκεῖνος: Καληνύχτα, καληνύχτα! καὶ τὴν κύταξε ὡς πού μπῆκε στὸ σπῖτι.

Αὐτὰ ἦταν ὅλα πού μίλησαν ὅλην τὴν νύχτα. Ὁ Νάγκελ ἔβγαλε τὸν σκυῖο του καὶ τὸν βάσταξε στὸ χέρι ἐνῶ περπατοῦσε μέσ' στὸ δάσος. Ἦτον πολὺ σκεπτικός· κάμποσες φορὲς στάθηκε καὶ σήκωσε τὸ βλέμμα ἀπ' τὸν δρόμο καὶ κύταξε σὰν ἀρρηγμένος μπροστά του μιὰ στιγμή κ' ἔπειτα ἐξακολουθοῦσε πάλι τὸν δρόμο του μὲ μικρὰ σιγανὰ βήματα, μὲ γελαστή, χαρούμενη ὄψη. Τί φωνὴ πού εἶχε, τί φωνή! Εἶχε ἀκουσθῇ ποτὲ ἄλλη τέτοια φωνή; Μιὰ φωνή πού μέσα ἔτρεμε ἓνα τραγοῦδι! Πὼς τὸν εἶχε μαγέψει, αὐτὸ τὸ γλυκὸ, τὸ ὥραιο πλάσμα!

[Μεταφρασ. Τ.]

[Ἀκολουθεῖ]

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Αγαπητέ μου φίλε,

12 Ὀκτωβρίου 1911

Ὁ πόλεμος σὲ συγκινεῖ. Ἐμένα μ' ἀφίνει ἀδιάφορο! Ζωσμένος ἀπ' τὴν πλατεῖαν εἰρήνην τοῦ κάμπου, πού ἀπάνω της βλέπω καθρεφτισμένο τὸν μέσα μου κόσμον, δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ τὸν πόλεμον παρὰ σὰν κάτι μακρυνὸ καὶ βυθισμένο στὴν καταχνιά τῶν παλιῶν παραμυθιῶν. Κι' ἂς βροντᾷ κοντά μας τὸ κανόνι. Γιὰ μένα ἡ βοή του εἶναι σὰν νὰ φτάνῃ ἀπ' τὰ τρισβάθα τῆς Ἱστορίας. Ἐτσι ὅλοι οἱ ἦχοι βουβοί, ὅλα τὰ θεάματα καταχνησμένα, τὸ καθεὶ σὰν μακρυνὸ καὶ ἔξω στα γεγραμμένα. Ἴσως εἶναι μιὰ χάρις πού τὴ χαρίζει ἡ Φύσις στὴν ἡλικία, πού τὴν ἔταξε γιὰ τὸ τελεῖωμα τῆς ἀνθρώπινης σοφίας. Λίγοι ὅμως τὸ νοιώθουν ποιά χάρις ἔχει ὁ γύρω μας κόσμος, ἀντικρουμένος μὲ τὰ θολὰ μάτια, μὲ τὰ στομωμένα αὐτιά, μὲ τὴ δύσκολη καὶ περήφανη ψυχὴ τῶν γηρατειῶν. Καὶ ὅμως ὁ κόσμος αὐτός, χωρὶς τις περιττὰς λεπτομέρειες, μὲ τὰ διακριτικὰ του φῶτα καὶ τοὺς σεμνοὺς ἤχους, χαρίζει στὴν ψυχὴ τὴ βαθεῖα σκέψη καὶ τὴ συγκεντρώνει στὴν μεγαλόπρεπη καὶ ἀρχοντικὴ ἐνατένισι τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἀπ' τὸν πόλεμον ἀρχισα κ' ἔφτασα νὰ σοῦ κάνω τὸ ἐγκώμιον τῶν γηρατειῶν. Μὴν τὸ πάρῃς γιὰ ἀδυναμία, πού γυρεύει νὰ παρηγορηθῇ μοναχὴ της. Ξέρεις τὴν εἰλικρινεία μου, μιὰ εἰλικρινεία ἐγωϊστικὴ ἐνὸς ἀνθρώπου, πού αὐτὴ τὴ στιγμή νοιώθει τὴν περηφάνειαν τῶν ἐρευνῶν, πού εἶναι ἄξια νὰ θαυμάσουν τὴν ὁμορφίαν τους καὶ τὸ μεγαλεῖο τους. Τὸ ὅτι ἔγινα ἄξιος νὰ γνωρίσω τὴν ἀξία τῶν θαυμάτων πού κάνει μέσα μας ἡ Φύσις, σοφὴ καὶ μεγαλόδοξη, ἀκόμα καὶ τὴ στιγμή πού ξεφτᾷ μὲ τὰ ἴδια της χέρια τὸ ὕψος τῆς ζωῆς μας, μὲ κάνει ἀλήθεια νὰ περηφανεύομαι.

Ὅμως περηφανέσου κι' ἐσὺ γιὰ τὰ νηῆτα σου, γιατί κάθε ἡλικία πρέπει νάται περήφανη γιὰ τὸν ἑαυτό της. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀληθινὴ κι' ἡ μεγάλη εὐσέβεια.

Μὰ ὁ πόλεμος ὁ σημερινός, μοῦ λές, σὲ ἀπογοητεύει. Τοῦ λείπει ἡ λάμψη, τὸ μεγαλεῖο, ἡ ποίησις τοῦ ἀτομικοῦ ἥρωϊσμοῦ. Ὅλα τεχνητὰ, ψυχρὰ, ὑπολογισμένα μὲ τὸ διαβήτη, μετρομένα μὲ τὴν πύξη. Ὁμάδες, ὄχι ἀνθρώποι! Ἀριθμοί, ὄχι ψυχές! Καὶ τὸ αἷμα πού τρέχει χωρὶς λάμψη. Καὶ οἱ ψυχές πού φεύγουν, χωρὶς κανένα ξεχωριστὸ φτερούγισμα. Μηχανὴ ἀπ' ἀκρὴ σ' ἀκρὴ. Νικητὴς ὁ σοφὸς ὁ κλεισμένος στὸ γραφεῖο του, ὄχι ὁ πολεμιστὴς πού χύνει τὸ αἷμα του. Ἡ Δόξα στεφανώνει μὲ τὰ βᾶγια της ἀντὶς ἀνθρώπους ὑπολογισμούς. Πού εἶναι ἓνας Αἴας, Πού ἓνας Ἀχιλλεύς; Πού ἓνας Κανάρης ἀκόμα; Ὁ πόλεμος βουίζει κοντά σου στὶς πεδιάδες τῆς Ἀφρικῆς καὶ ὅμως κοντήτερά σου εἶναι ἡ παλιὰ Τροία. Ὁ ἦχος τῶν ἀσπίδων, πού συγκρούονται κάτω ἀπ' τὰ τεῖχη της κι' ἡ χλαλὴ «ὀλλύντων τε ὀλλυμένων» ταραχὺν περισσότερον τὸν ἄερα, ἀπ' τὰ κανόνια τῶν στόλων, πού πέφτουν στὸ Αἰγαῖο. Καὶ εἶσαι πιὸ κοντὰ στὴν ψυχὴ τοῦ πολέμου καὶ στὴν ὁμορφίαν της, διαβάζοντας τὴν Ἰλιάδα, παρὰ διαβάζοντας τὰ τηλεγραφήματα τῶν πολεμικῶν ἀνταποκριτῶν ἀπ' τὴν Τριπολιτιδα. Τί σημαίνει ὅμως; Μήπως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πολεμῇ πάντα μαζί μὲ τὸν Ἀχλλέα καὶ νὰ πέφτῃ πάντα νεκρὸς γιὰ τὴν ὁμορφίαν τῆς Ἑλένης;

Ἐμπα λοιπὸν στὰ Ἑλληνικά καράβια καὶ ξεκίνα γιὰ τὴν Τροία. Ἐγὼ, κουρασμένος ἀπ' τὸν πόλεμον, μπαίνω στὸ καράβι τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ γυρίζω στὴν ἀγαπημένη μου Ἰθάκη. Καμιά Πηνελόπη δὲν μὲ περιμένει. Ὅμως ἐγὼ πάντα περιμένω νὰ τὴ βρῶ σκυμμένη στὸν ἀργαλειό της.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ἀσοφος

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Κωστή Παλαμᾷ, «Ὁ Τάφος» (δευτέρα ἐκδοσις). «Ὁ πρῶτος λόγος τῶν Παραδείσων».

ΑΠΟ τὸ νέον βιβλίον τοῦ ποιητοῦ κ. Παλαμᾷ μόνον τὸ δεύτερον μέρος του — περὶ τοὺς τριακοσίους στίχοι — θὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν πρόχειρον αὐτὴν σημείωσιν. Ὁ «Τάφος» εἶναι πολὺ γνωστός πλέον καὶ ὅλοι ἀναγνωρίζουν τὴν ὁμορφίαν του. Ἡ πονεμένη τοῦ πατέρα ψυχὴ ἀπὸ τὸν θάνατον ἐνὸς ἀλησμόνητου παιδιοῦ τοῦ ὁμιλεῖ καὶ εἰς τὸν «Πρῶτον Λόγον τῶν Παραδείσων». Ἡ φωνὴ αὐτὴ, ἀληθινὰ ποιητικὴ, φθάνει ἔως εἰς τὰ κατὰβαθα τῆς καρδιᾶς μας· φέρνει ὅμως καὶ τὸν νοῦν μας πολὺ ψηλά· στῆς Τέχνης τὰ ὕψη καὶ στῆς Μεταφυσικῆς τὸ βασίλειον. Ὁ κ. Παλαμᾷς δὲν ξεχνεῖται μόνο σὲ γλυκὺν καὶ καρδιοσπαράχτην ἔλεγον· ὁ πόνος του γίνεται δημιουργός τοῦ πύργου τοῦ Λόγου καὶ τῶν Παραδείσων τῆς Ἰδέας. Καὶ στὴ δημιουργίαν τοῦ αὐτοῦ ὁδηγός του — σὰν ἄλλη Βεατρίκη — στέκει τοῦ παιδιοῦ του ἡ φωνὴ ἡ ἀδώρητη πού τὸν φέρνει ψηλά στὶς ἐφτά Κορφές· στὶς κορφὰς ὅπου βασιλεύουν ἡ Παράδοσις καὶ τὸ Παραμῦθι, ἡ Πίστις, ἡ Σοφία, ἡ Ἀνάστασις τοῦ ἀρχαίου κόσμου τῆς ὁμορφίαν μὲ λάτρη τοῦ τὸν Ἀνθρώπον, ἡ Ἀγάπη, ἡ Πολιτεία μητέρα τοῦ ἀναστημένου Γένους, καὶ τελευταῖα ἡ Ἰδέα. Ὁ κ. Παλαμᾷς ὑποστηρίζει κάποιον, ὅτι ἡ ρητορικὴ εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ποίησιν· τὴν γνώμην του αὐτὴν εἰς τὸ ποιῆμα του τοῦτο τὴν κάνει πιστευτήν. Εἶναι ρητορικός· ἡ ρητορικὴ του ὅμως, μὲ τὸ ἐνδυμνίον τοῦ ἀναγεωμένου δεκαεξαεταίου στίχου, πλημμυρεῖ ἀπὸ τέχνην καὶ αἰσθημα, ἀπὸ ἐνδοσυαισμόν, πού τὸν μεταγγίζει πλούσια καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἄλλου. Εἰς τὴν τέχνην τοῦ αὐτοῦ τὴν ρητορικὴν νὴν οφείλονται καὶ ἀρχετοὶ στίχοι του, πού ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐπίθετα μόνον ἢ μόνον ἀπὸ ὀνόματα· οἱ τέτοιοι στίχοι διὰ κάθε ἄλλον θὰ ἦσαν ἴσως ἐλάττωμα διὰ τὸν κ. Παλαμᾷν εἶναι λεπτομέρεια, πού ἀναδεικνύει τὴν ποίησιν του πλέον δυνατήν. Καὶ ἀκόμη ὁ λόγος του ὁ ποιητικὸς ξεχειλίζει τόσο, ὥστε νὰ γεννᾷ τὴν ἀνάγκην τῆς παρενθέσεως, διὰ νὰ δημιουργηθῇ μέσα σ' αὐτὴν ἓν ἄλλο νέον ποιῆμα, ὅπως παρατηρεῖται εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ τελευταῖον — τὸ χθισινόν — βιβλίον τοῦ μεγαλόστομου Γάλλου ποιητοῦ Πῶλ Κλωντέλ. Cinq grandes odes etc... Καὶ εἶται οἱ «Παραδείσοι» ἀπὸ ὅλην τὴν οὐσίαν καὶ ἀπὸ ὅλας τὴς τῆς λεπτομερείας μπαίνουν εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων ποιημάτων — διὰ τὰ ὅποια εἶναι γνωστὴ ἡ προτίμησις τοῦ κ. Παλαμᾷ — τῶν ἐπικῶν ποιημάτων, ὅπου ὁ λόγος γίνεται φωνὴ προφητικὴ καὶ ἀποκαλυπτικὴ. Καὶ ἡ τέτοια ἐξωτερικὴ μορφή μὲ τὸν ἐσώτερον συμβολισμόν, τὸν καθαρόν

και διόλου μυστικοπαθή, ήμπορούν νά μᾶς ἀποκαλύψουν όλα τὰ πῶς και όλα τὰ διατί ὁ μεταφυσικός ποιητής τῶν «Παραδεισίων» μέ τόν λόγον του. τόν ἀπλησίστατον ἴσως διά τοῦς ἀνιδεους, συνδέει καί πάλιν τήν ψυχὴν τοῦ ἀρχαίου ἐθνικοῦ κόσμου μέ τήν ψυχὴ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καί γίνεται ὁ ὕμνητής καί δοξαστής τοῦ Γένους, ἀλλά καί δέν ἀπομακρύνεται ἀπό τόν Ἀνθρώπον, πού πρόσκειται εἰς τήν πραγματικότητα τῆς ζωῆς, πού φυλάει μέσα του τόν θησαυρόν τῆς Ἰδέας καί τῶν Ἀναμνήσεων, καί πού ὁ πόνος τοῦ παραρᾷ βαιεῖα τὰ στήθη.

Ἰδας, «Ὅσοι ζωντανοί». Ἀθήναι 1911.

Ἡ μεγαλύτερη ἁμαρτία τῶν Ἑλλήνων τῆς χθές καί τῆς σήμερον, ἀρχόντων καί ἀρχομένων, εἶναι ὅτι δέν ήμπορεσαν νά δημιουργήσουν Κράτος ἀληθινόν. Καίρὸς ὅμως νά ἐξυλοθῶμεν ἀπό τήν ἁμαρτίαν αὐτήν. Ἀλλά πῶς; Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐρεῖται νά λύσῃ ὁ Ἰδας μέ τὸ νέον του βιβλίον: «Ὅσοι ζωντανοί». Ἡ πολιτικὴ ἐννοία τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν πρέπει νάποβλέπουν οἱ ἄγῳνες ὅλων μας, ἀπαιτεῖ πρῶτον τὴν δημιουργίαν ἀληθινοῦ Κράτους. Διὰ νά φθάσωμεν ὅμως εἰς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀνάγκη νάντικρύσωμεν μ' ἐπίγνωσιν τὸ ἐθνικὸν ἐγὼ μας, νά τὸ ἴδωμεν καθαρά ὅποιον εἶναι τώρα, διὰ νά ήμπορέσωμεν νά συναισθανθῶμεν ποῖον πρέπει νά εἶναι. Τὸν καθρέπτην, πού μᾶς χρειάζεται διὰ τὸ ἀντίκρυσμα αὐτοῦ, θέλει νά μᾶς δώσῃ ὁ Ἰδας μέ τὸ ἔργον του «Ὅσοι ζωντανοί». Καί διὰ τοῦτο τὸ βιβλίον του ήμπορεῖ δικαίως νά χαρακτηρισθῇ ὡς ψυχολογία τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ, βασισμένη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας καί τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν, πού ζοῦν εἰς τὰ δύο τοῦ Ἑλληνισμοῦ κέντρα, τὴν Πόλιν καί τὴν Ἀθήναι, καί εἰς τὴν συγκαιρινῶν γεγονότων τὴν μελέτην, μέ τὴν βοήθειαν τῆς ἐπιστήμης. Τὰ πορίσματα τῆς ἐθνολογίας καί αἱ νεώτεραι θεωρίαι διὰ τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν εἶναι πολὺ γνώριμα εἰς τὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος μέ τὴν δυνατήν του σκέψιν θέλει νά μᾶς κάμῃ ὅσον τὸ δυνατόν αἰσθητοτέραν τὴν ἀνάγκην τῆς πολιτικῆς ἐνώσεως τῆς φυλῆς μας.

Διὰ τὴν ἐνωσιν αὐτὴν χρειάζεται ἓνα νέον ἰδανικόν, ἀφοῦ ἀπὸ ὅσα ἐνανοῦσαν ἕως τώρα τὸ ἔθνος μας κανένα δέν μᾶς ἐφέλυσεν, ἐπειδὴ ἴσως δέν ἐκαλλιεργήθησαν συστηματικά. Τὸ νέον αὐτὸ ἰδανικὸν πρέπει νά εἶναι ἡ δημιουργία Ἑλλήνων — ἀνθρώπων — τοῦτο δὲ θά κατορθωθῇ μέ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως τὸ σχολεῖον θά σώσῃ τὴν φυλὴν. Ἀφοῦ ὁ πρόγονισμός, ὅπως μᾶς τὸν μεταδίδουν οἱ δάσκαλοι σήμερον, μᾶς ἐβλάπεν, ὡς προσπαθῶμεν νά φειδίσουμε ἀπογόνους. Αὐτοὶ θά ήμπορέσουν νά δημιουργήσουν πρῶτα τὸ ἀληθινὸν Ἑλληνικὸν Κράτος καί ὕστερα τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Καί εἰς τὸν ἄγῳνα αὐτὸν καλεῖ ὁ συγγραφεὺς τῆς «Σαμοθράκης» νά προσέλθουν «Ὅσοι ζωντανοί».

Τὸ βιβλίον αὐτό, τὸ πολυσύνθετον εἰς τὴν οὐσίαν του, τὸ αἰματηρὸς σκληρὸν καί πολλαχὺ πικρόχολον, ἀφίρει ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναγνώστου. Βεβαίως τὸ ἐθνικιστικὸν πνεῦμα τοῦ συγγραφέως τὸν ἀναγκάζει νά γίνεται συχνά πολεμικός, επικριτικὴς αὐστηρὸς, νά ἀδικῇ ἴσως μερικὰς δράσεις καί μερικὰς ἰδέας, ἀλλ' ὅταν ἀποβλέπῃ κανεὶς εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ δέν ήμπορεῖ παρὰ νά τὸν δικαιώσῃ. Ἀλλ' ὡς τε κατὰ βάθος ὁ συγγραφεὺς δέν ἀπορρίπτει ἐντελῶς τὰς μὴ ἐθνικιστικὰς δράσεις καὶ ἰδέας, ἀλλὰ θέλει πρῶτον νά συγκροτηθῇ εἰς ἓν ἡ φυλὴ διὰ νά καταστῇ ἱκανὴ νά

δημιουργήσῃ τὸν ἰδικὸν τῆς πολιτισμόν, ὅστις τότε θά διαλέξῃ ὅ,τι θά νομίσῃ ὠφέλιμον καί δι' αὐτὴν καί διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Καί αὐτὸς βέβαια εἶναι ὁ καλλιτέρας δρόμος διὰ τὴν δρᾶσιν ἐνός ἔθνους, πού θέλει νά ζήσῃ.

Η. Π. ΒΟΥΥΙΕΡΙΑΝΗΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἀττικὸν Θέατρον: «Ἡ Λίμνη πού φουσκώνει», σύγ-
χρονος ἀθηναϊκῆ ἱστορίας σὲ μέρη τρία ὑπὸ Ζ. Μακρῆ.

ΚΑΘΩΣ φαίνεται ἀπὸ τὸν ἄνω χαρακτηρισμόν δέν πρόκειται περὶ καθ'αυτὸ δράματος, πρόκειται μᾶλλον περὶ ἐξιστορήσεως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δραματοποιημένης, περὶ ἐμπεριστατωμένης μᾶλλον δημοσιογραφικῆς ἐρευνῆς ἀφορῶσης εἰς μίαν ἀπεργίαν, καί καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸ ἔργον, ἡ Λίμνη πού φουσκώνει εἶναι ἡ ὁλοὴν ὀγκουμένη ἐργατικὴ ἀγανάκτησις καὶ ὀργή. Τὸ ἔργον τοῦ κ. Ζ. Μακρῆ, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἀντικεφαλαιοκρατικῶν διαμαρτυριῶν εὐρίσκειται ἤδη εἰς τὸ δεύτερον θεατρικὸν του ἔργον, παρουσιάζει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀκροτέρας σοσιαλιστικῆς πολεμικῆς. Εἶναι ἴσως οὕτως ὑπεράγαν ἀπόλυτον καὶ ὑπεράγαν ἴσως μεροληπτικόν. Ἰδίως διαπνέεται ἀπὸ κάποιον μῖσος ἀδιάλλακτον, ἀπὸ κάποιαν πικρίαν ἀθεράπευτον, σχεδὸν θὰ ἔλεγα ἀπὸ κάποιον φθόνον, — καὶ ὁ φθόνος εἶναι κατὰ τὸ ὅποιον οὐδαμοῦ καὶ οὐδέποτε δύναται νά δημιουργήσῃ εὐτυχίαν, καθὼς οὐτε καὶ τὸ πικρόχολον μῖσος.

Ἡ ὑπόθεσις του εἰς ἀδράς γραμμὰς ἔχει ὡς ἐξῆς. Ἡ Ἐταιρία τῆς ὑδρεύσεως τῶν Ἀθηναίων ἀπειλεῖται ὑπὸ ἀπεργίας τῶν ἐργατῶν τῆς προβαλλόντων αἰτήματά τινα τὰ ὁποῖα μέχρι τέλους δέν θ' ἀπερρίπτοντο διότι εἶναι δίκαια, ἂν δέν εἶχε συμφέρον ὅπως κηρυχθῇ ἡ ἀπεργία αὐτὸς οὗτος ὁ διευθυντὴς τῆς. Πῶς τοῦτο; Ἰδοῦ: θέλει νά ὑπονομεύσῃ τὴν θέσιν τοῦ Προέδρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, παριστῶν ὡς ἔργον τοῦτο τὴν ἀπεργίαν ἡ ὁποία θὰ ἐκτραγῇ. Καί γνωρίζων αὐτὸν ὀργίλον καὶ εὐέξαπτον ἀφίρει εἰς αὐτὸν τὴν φροντίδα ν' ἀπαντήσῃ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἐργατῶν καὶ νά προκαλέσῃ σχεδὸν ἀσυναίσθητος τὴν ὀργήν. Ὅταν δὲ ὁ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου ἀπαντᾷ ἡμίσητα ἱκανοποιητικῶς διὰ τοὺς ἐργάτας, πρὸς τὴν ἀποχωροῦσαν ἐπιτροπὴν, ὁ ἀρκετὰ πρωτότυπος διευθυντὴς ἀποστέλλει πρὸς ταύτην ἐμπιστόν του ἐργάτην ὅπως ἐπιδώσῃ τὸ ταχύτερον τὴν κήρυξιν τῆς ἀπεργίας! Ἡ ἀπεργία κηρύσσεται. Ὁ πρόεδρος τοῦ Διοικητοῦ Συμβουλίου «τρώγεται», ἀλλὰ «τρώγεται» καὶ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐργατῶν μονόχειρ Κῦρ Νάσος — ἐν θύμῃ τῆς ἐργασίας. Διότι τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀπεργίας εἶναι φρικτά. Ὁ Κῦρ Νάσος ἔκοψε τὸ νερόν ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀλλὰ μεγάλαι ἀγροτικαὶ ἐκτάσεις κατεκλύσθησαν καὶ κατεστράφησαν ἀπὸ αὐτὸ, πρῶτα δὲ θύματα ἔπεσαν φίλταται εἰς αὐτὸν ὑπάρξεις. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ὑπῆρξεν ἱκανοποιητικωτάτη.

Ἰόλη», δράμα εἰς πράξεις τέσσαρας ὑπὸ Ἀριστο-
μένους Προβελεγγίου.

ΠΑΡΕΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟΣ ἀθηναῖος ζωγράφος ὅσῳ καὶ πρῶτος καὶ ἡμέτερος φιλόσοφος ἔχει παρ' αὐτῷ τὴν κόρην του ἡ ὁποία ἀγαπᾷ νεαρὸν ποιητὴν. Ἀλλ' ὅμως ὁ ποιητὴς δέν ἀνταγαπᾷ αὐτὴν ἀγαπᾷ τὴν θετὴν κόρην τοῦ ζωγράφου Ἰόλην, ἡ ὁποία χηρεύσασα ἐν Αἰγύπτῳ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας μέ πόθον ἀσβεστον πρὸς τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Ἡ Ἰόλη τὸν ἠγάπησε καὶ αὐτὴ ἐπὶ τινα χρόνον, — ἀλλ' ἀνακαλύπτουσα τέλος ὅτι δέν εἶναι οὗτος τὸ νομιζόμενον ἰνδαλμα, ὁμολογεῖ εἰς

αὐτὸν εἰλικρινέστατα τὴν πλάνην τῆς. Ὁ ποιητὴς ἀπέρχεται εἰς τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν. Ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του καταφθάνει πλούσιος ὁμογενὴς σπανίας λεπτότητος αἰσθημάτων. Οὗτος ὄχι μόνον ἀγοράζει πίνακας τοῦ ζωγράφου, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ τὴν Ἰόλην εἰς γάμον. Ἡ Ἰόλη ἡ ὁποία ἀναγνωρίζει ἐν αὐτῷ τὸν ἀληθινὸν «ἐκλεκτόν» τὸν ἀγαπᾷ ἤδη. Μνηστεύονται. Ἀλλ' ὁ μνηστὴρ ἀναγινώσκει αἴφνης εἰς τὸν κήπον τ' ἀρχικά ψηφία τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς μνηστῆς του συμπλεγμένα, ἐπιπροσθέτως δὲ καὶ χρονολογίαν πρόσφατον. Ἡ Ἰόλη μετ' ὀλίγον εἰδοποιεῖται παρ' αὐτοῦ δι' ἐπιστολῆς ὅτι ἀναχωρεῖ μόνος. Ἀναχωρεῖ τότε καὶ αὐτὴ διότι αἰσθάνεται ὅτι δέν δύναται νά ζήσῃ μακρὰν του, μένει δὲ ἡ κόρη τοῦ ζωγράφου ἡ ὁποία νυμφεύεται τὸν ἐπιστρέψαντα ποιητὴν.

Τὸ νέον ἔργον τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Νικηφόρου Φωκά» καὶ τοῦ «Ἀσώτου Υἱοῦ» ἔχει ἐν γένει λεπτωτάτην εὐγένειαν χαρακτήρων, καὶ λεπτωτάτην εὐγένειαν φράσεως. Ἀλλὰ καὶ λεπτὴν δραματικὴν ζωὴν. Εἴτε δὲ διότι πράγματι ἡ δραματοποίησις του ἔπρεπε νά εἶναι κατὰ τὴν ἀδρότερά καὶ ἐντονωτέρα, εἴτε διότι ἡ εὐγένεια τῆς λεκτικῆς μορφῆς του δέν ἐνθυμίζει τὴν πραγματικὴν ζωὴν, ἀντιπαρέχεται, ὡς κατὰ περίπου μυθικόν, θεατρικὸν ἔργον τὸ ὅποτον ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως ἐνέχει τόσῳ πολλὴν ἀλήθειαν.

Ἀττικὸν Θέατρον: «Ὁ Λοχαγός». Στρατιωτικὸν
δράμα εἰς 3 πράξεις ὑπὸ Ν. Μαρσέλλου.

ΕἶΝΕ ἡ ἐποχὴ τοῦ πολέμου καὶ ἐνθ' ὁ λοιπὸς ἑλλη-
νικὸς στρατὸς μάχεται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, κάποιον σῶμα ἀδρανεῖ ἀδύλον διατὶ ἀποκαθλωμένο ἀκόμη εἰς ἓν χωρίον. Οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸ ἄνδρες, ἂν πιστεύσωμεν μίαν ὀρδινάνταν, ἔχουν ἐπιδοθῇ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἐρωτικὰς κατακτήσεις τοῦλάχιστον εἰς λοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ κατέκτησεν ἤδη τὴν κόρην τοῦ Γερο-Σταμάτη ἀπὸ τὴν ἡρωικὴν χωρικὴν οἰκογένειαν τῶν Κροντηραίων παρὰ τῇ ὁποίᾳ εἶχε ξενισθῇ καὶ νοσηλευθῇ. Ἡ κοινὴ καταλαλιά καταγγέλλει τὴν κόρην εἰς τὸν πατέρα, ὁ ὁποῖος ἐξάλλος ἐκ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῆς ὀργῆς, αὐτὴν μὲν περιορίζει ἐντὸς ὑπογείου, τὸν δὲ ἀπατεῶνα τῆς ἀφίρει νά ζήσῃ μὴ ἀναγνωρίζων εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸ δικαίωμα νά στερήσῃ τὴν πατρίδα εἰς τοιαύτην ὥραν ἐνός τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς. Λαμβάνει ὅμως προσηγομένους παρὰ τοῦ λοχαγοῦ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι τὴν ὕβριν θὰ ἐκπλύνῃ ἡ μετὰ τὸν πόλεμον συνάντησις τοῦτο μετὰ τοῦ νεαροῦ Κροντηρά, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην μάχεται γενναίως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὡς λοχίας τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐπὶ πλέον δὲ ζητεῖ παρ' αὐτοῦ, — ἂν δέν φοβεῖται, — νά ἐξακολουθήσῃ ξενιζόμενος παρ' αὐτῷ διὰ νά μὴ δυσφημισθῇ ἡ κόρη. Ὁ λοχαγὸς παραμένει, παραδίδει μάλιστα καὶ τὸ ξίφος του εἰς τὸν πατέρα τῆς κόρης. Ὁ υἱὸς Κροντηρᾶς ἐπανερχεται πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου, ἐνδοξος, βαρὺς πληγωμένος. Ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει τοῦ οἰκογενειακοῦ αἵσχους, ἐφορμᾷ κατὰ τὸν λοχαγόν, ἀλλ' ἀνακαίτεται καὶ ἀπάγεται ὑπὸ τὸν νοσοκόμον. Ὁ λοχαγὸς τότε γονυπετεῖ πρὸ τοῦ γέροντος Κροντηρά καὶ τὸν προσαγορεύει πατέρα. Ἐν ἀγνοίᾳ διατελὼν τοῦ τελευταίου γεγονότος, συγγενῆς τῶν Κροντηραίων θέλων νά ἐκδικήσῃ τὴν τιμὴν τῆς ὅλης οἰκογενείας, ἐνεδρεῖ καὶ πυροβολεῖ κατὰ τοῦ λοχαγοῦ, πλην ἀνεπιτυχῶς. Ἡ μήτηρ Κροντηρᾶ ἐτοιμάζει οὕτω τὰ στέφανα ἀλλὰ ἐτοιμάζει καὶ σάβανον· πράγματι ὁ ἐνδοξος νεαρὸς λοχίας ἐκπνέει μετ' ὀλίγον εὐχόμενος εἰς τοὺς μελλονύμφους νά εὐτυχίσουν.

Τὸ στρατιωτικὸν τοῦτο δράμα εἶναι μᾶλλον ρητορι-

κὸν ἢ δραματικόν, μᾶλλον μελοδραματικὸν ἢ στρατιωτικόν. Περιέχει ὑπὸ τὴν ὀλίγην ποιητικὴν προσπάθειαν ὄχι ὀλίγην πεζότητα, ὑπὸ τὴν νομιζομένην πατριωτικὴν ἑξάρσιν γενναίαν ἀρηγρηματικότητα, καὶ προσδίδει ἀπειρίαν μᾶλλον ἀσυνήθη τῆς σκηνῆς. Ὑπὸ τοῦ θιάσου ἐξετελέσθη ἐπιτυχῶς, καὶ τὸ ἀκροατήριον ἀσμένως εἶδεν εἰς αὐτό, ἔπειτα ἀπὸ τόσον καιρὸν ἐμφανιζόμενον ὅλως ἐξαιρετικῶς, τὸν κ. Δ. Κοτοπούλην ὡς Γέρο-Σταμάτην Κροντηράν.

ΧΡ. ΘΕΜ. ΔΑΡΑΛΕΞΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ

Ἀποστολὴ καὶ μέθοδος τῆς κοινωνιολογίας

Ὁ παρελθὼν αἰὼν ἦτο κατ' ἐξοχὴν ὁ αἰὼν τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἐξελικτικῶν νόμων τῆς ὀργανικῆς ζωῆς, δυνάμει τῶν ὁποίων αἱ μορφαὶ αἱ βιολογικαὶ εἰς διηγετικὴ ἀλλαγὴν. Ἀφ' ἐνός αἱ βιολογικαὶ αὐταὶ πρόοδοι καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὀξυτέρα φάσις, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὀσμήμεραι τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, ἦτο φυσικὸν νά ὀδηγήσουν τὴν ἐπιστημονικὴν ἐρευναν εἰς τὴν ἀναζήτησιν παρομοίων νόμων διεπνόντων τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μεταξύ των, τὴν ὑπεροργάνωσιν δηλαδὴ τῶν, ὅπως δύναται νά ὀνομασθῇ κατὰ τὸν Σπένσερ ἡ κοινωνικὴ ζωὴ. Μὲ ὅλην ὅμως τὴν πρόοδον πού ἐσημείωσεν ὁ 19ος αἰὼν καὶ εἰς τὸν κλάδον αὐτόν, ἐνεκα τῆς δυσκολίας πού παρουσιάζει ἡ κοινωνιολογικὴ ἐρευνα, ἐφόσον ἀντικειμένον τῆς εἶναι ἡ ἐξέτασις ὕλικου, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος ὁ ἐρευνῶν, τὸ πρόβλημα παρεδόθη ἄλτον εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, μέ μεγάλους μάλιστα ἐνδοιασμούς ἂν δύναται νά λυθῇ ποτέ. ἂν δηλ. δύναται νάνακαλυφθοῦν οἱ ἐξελικτικοὶ νόμοι καὶ αἱ αἰτιολογικαὶ σχέσεις τῶν φαινομένων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ γενικῶς ἂν εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπαρξὶς μιᾶς κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης.

Οἱ ἐνδοιασμοὶ αὐτοὶ ἦσαν ἐκτὸς σημαντικῶν βέβαια ἐξαιρέσεων μέχρι ἐσχάτων ἡ κυριαρχοῦσα γνώμη εἰς τὴν Γερμανίαν, χάρις βέβαια εἰς τὴν ἰδιότυπον κλίσιν τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος πρὸς τὴν μεταφυσικὴν, ἐνθ' εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν εἶχαν ἀρχίσει ἤδη νά τίθενται αἱ βάσεις μιᾶς κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης. ὄχι πλέον ὡς κλάδου μόνον τῆς φιλοσοφίας, ὅπως τὴν ἤθελαν μέχρι τοῦδε οἱ φιλόσοφοι, ἀλλὰ ὡς ἰδιαίτερης ἐπιστήμης ἐχούσης σκοπὸν τὴν ἀντικειμενικὴν ἐξέτασιν τῶν φαινομένων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ τὴν διὰ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου ἐπεξεργασίαν τῶν πραγματικῶν γεγονότων.

Ἐν τούτοις τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισαν νά νικᾷ καὶ ἐδῶ ἡ τάσις αὐτὴ καὶ ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰς κοινωνιολογικὰς σπουδὰς ναύειν καταπληκτικῶς. Ἀποδείξεις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐνδιαφέροντος δι' αὐτὰς εἶναι καὶ ἡ πρὸ διετίας ἴδρυσις τῆς Γερμανικῆς κοινωνιολογικῆς ἐταιρείας, ἡ ὁποία καὶ συνεκρότησε τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον εἰς τὴν Φραγκφούρτην τὸ πρῶτον τῆς συνέδριον. Ἐσχάτως ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαίτερον τόμον τὰ στενογραφημένα πρακτικά τοῦ συνεδρίου μέ τὰς ἀνακοινώσεις καὶ διαλέξεις τὰς ὁποίας ἐκάμαν εἰς αὐτὸ ὁκτὼ ἐκ τῶν γνωστότερων γερμανῶν καθηγητῶν. Ἐξ αὐτῶν ἰδιαίτερος ἐνδιαφέροντος εἶναι ἡ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Kiel Φερδινάνδου Τόππης, καθὼς ἐκθέτει εἰς αὐτὴν τὴν κατὰ τὴν γνώμην του ἀποστολὴν καὶ μεθόδον τῆς κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης.

Ἡ κοινωνιολογία, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Τόππης, εἶναι βέβαια κατὰ πρῶτον λόγον ἓνας κλάδος τῆς φιλοσοφίας, ἀφοῦ αἱ θεωρίαι περὶ τῆς οὐσίας τῆς

άνθρωπινες κοινωνίες και ιδίως των πολιτικών σχέσεων είναι πάντοτε συνδεδεμένοι με τās ιδέας μιās χρηστής συμπεριφοράς. Επίσης πάντοτε ή κοινωνιολογική σκέψις προσεπάθησε να πλάσῃ τὸ λεγόμενον κοινωνικόν, ἀληθές δίκαιον καὶ τὸ λογικώτερον καὶ καλύτερον κράτος, οὕτως ὥστε αἱ διδασκαλίαι τῆς νά παρουσιάζονται ὡς στοιχεῖα τῆς γενικῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς. Καὶ πράγματι εἶναι προφανές ἕνας οὐσιώδης σύνδεσμος μεταξύ κοινωνιολογίας καὶ φιλοσοφίας, διότι ἐν τέλει ὅλη ἡ σκέψις μας καὶ ἡ γνώσις μας ὑπακούει εἰς τὴν θέλησίν μας καὶ ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἐνδιαφέρεται ἕνας ἐρευνητής διὰ τὸ ὠφέλιμον ἢ χρησιμοποιοῦσιν τῶν δεδομένων τῆς ἐρευνῆς του, ἐν τούτοις ἡ πρόοδος ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον ποὺ εἶναι, προσδιορίζεται ἀπὸ τās κοινωνικὰς ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι στρέφονται πάντοτε εἰς τὴν καταπολέμεισιν τῶν κοινωνικῶν κακῶν ἢ εἰς τὴν ἀπόκτησιν κοινωνικῶν ἀγαθῶν.

Ἀποῦ λοιπὸν κατ' οὐσίαν ἡ κοινωνιολογία εἶναι φιλοσοφικὴ διδασκαλία, ἐνασχολεῖται κυρίως με ἐννοίας: με τὴν ἐννοίαν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, με τās ἐννοίας κοινωνικῶν σχέσεων, κοινωνικῶν μορφῶν βουλῆσεως, συνεπῶς μεταξύ ἄλλων καὶ με τās ἐννοίας τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ δικαίου, τῆς θρησκείας καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους. Ὅθεν ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα θέματα τῆς κοινωνιολογίας εἶναι νά μορφώσῃ τās ἐννοίας αὐτάς καὶ νά τās διαπλάσῃ καταλλήλως διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν χρῆσιν των. Καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτὴν «τὴν πλαστικὴν τῶν ἐννοιῶν» ἔχει νά ὁρίσῃ ἐπίσης τὴν συνάρκειαν, ἥτις ὑφίσταται μεταξύ τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ὡς λ.χ. τῆς πολιτικῆς οικονομίας, τῆς νομικῆς, τῆς ἱστορίας κλπ. καὶ νά τās χρησιμοποίησιν πρὸς ἐνιαῖον γνωρισμὸν τοῦ κοινωνικοῦ εἶναι ὑπὸ ἐξελικτικὴν ἀποψιν. Ἀλλὰ οἱ κοινωνιολόγοι ἔχουν νά ἀσχοληθῶν μόνον με τὸ ὑπάρχον καὶ ὄχι μ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μέλλει νά γίνῃ κατ' αὐτὴν ἡ τὴν ἄλλην γνώμην, δι' αὐτοὺς ἡ ἐκείνου τοὺς λόγους. Ἡ ἐπισκοπὴ τῶν κοινωνικῶν συμβεβηκότων ἐπρεπε νά γίνῃται ὡς νά συνέβαιναν αὐτὰ εἰς τὴν σελήνην.

Τὸ ἐγγύτερον λοιπὸν ἀντικείμενον τῆς κοινωνικῆς ἐρευνῆς εἶναι ἡ ἐνεστώσα πραγματικότης εἰς ὅλην τὴν τοικίαν τῆς. Ἐπειδὴ ὁμοῦ αὐτὴ ἡ σημερινὴ πραγματικότης δύναται νά κατανοηθῇ τελείως μόνον ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεώς τῆς, τὸ βλέμμα στρέφεται ἀναγκάτως ὀπίσω πρὸς τὸ παρελθόν ἕως τās πρώτας ἀρχὰς τῶν ὑφισταμένων εἰσέτι ὅπως καὶ τῶν ἐκλιπουσῶν ἤδη καταστάσεων καὶ κόσμων ἰδεῶν. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ βλέμμα ψηλαφεῖ ἐκ τῶν προτέρων καὶ τὸ μέλλον· ὄχι ὁμοῦς διὰ νά τὸ μορφώσῃ καὶ τὸ προδιαγράψῃ, ἀλλ' ὡς ἀπλὴ πρόγνῳσις ἐπιχειρεῖ νά προσδιορίσῃ, ὅσον εἶναι τοῦτο δυνατόν, τὴν πιθανὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν ὑφισταμένων καταστάσεων καὶ ἰδεῶν. Κατὰ τοῦτο διαφέρει ἡ ἀποστολὴ τῆς κοινωνιολογίας ἀπὸ τῆς ἱστορίας. Ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι νά διηγήται καὶ νά ἐκθέτῃ πῶς ἦτο τὸ παρελθόν, τὸ πολὺ πῶς ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ τὸ παρόν· ὁ κοινωνιολόγος ὁμοῦς θέλει νά παραστήσῃ πῶς εἶναι τὸ παρόν: πῶς συνέχονται καὶ προσδιορίζονται μεταξύ των τὰ διάφορα φαινόμενα καὶ πῶς συνάμα ἀνταγωνίζονται καὶ παλαίουν, πῶς προαγόμενα ἀμοιβαίως καὶ παρακαλυόμενα ἀμοιβαίως, διὰ τῆς ἀλληλοεπιδράσεως παριστοῦν τās μορφὰς ἐνὸς πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος λαμβάνει τὸν ἐκάστοτε τύπον του διὰ τῆς ἀνθρωπίνης βουλῆσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκανότητος.

Ἡ δρᾶσις ὁμοῦς μιᾶς κοινωνιολογικῆς ἐταιρίας δὲν ἀποβλέπει, κατὰ τὸν καθηγητὴν Τόμπις, τὸ σύνολον τῆς κοινωνιολογίας. Σκοπὸς τῆς δὲν εἶναι νά μορφώσῃ

σύστημα ἢ νά θέσῃ θεωρήματα, ἀλλὰ νά ἐρευνᾷ, νά ἐξετάζῃ καὶ νά συλλέγῃ διδόμενα ἐπιστημονικῆς πείρας. Τὸ εἰδικὸν ἔργον τῆς εἶναι ἡ συγκεντρωτικὴ καὶ μεθοδικὴ συναρμολόγησις κριτικῶς ἐκκαθαρισμένου ὕλικου, ἐπαγωγικῶν συμπερασμάτων ἐρευνῆς ἀπὸ ἄλλας ἐπιστήμας ἀναφερομένων εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν: ἀπὸ τὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ ἀνθρωπογεωγραφίαν, τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ψυχολογίαν, τὴν λαογραφίαν, ἱστορίαν, στατιστικὴν καὶ δημογραφίαν καὶ κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὴν πολιτικὴν οικονομίαν, ἡ ὁποία, ἐφόσον παρατηρεῖ, ἀναλύει καὶ ἐξετάζει τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, ἀποτελεῖ τὸ οὐσιωδέστερον στήριγμα τῆς κοινωνιολογίας.

ΘΑΝΟΣ ΒΛΕΚΑΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΖΩΗ

Τὴν περασμένην Κυριακὴν τὸ Κυριακὸν Σχολεῖον ἄρχισε τὰ μαθήματά του — τὰ πεῖ εὐεργετικὰ μαθήματα ποὺ μπορεῖ νά ὑπάρξουν — με μίαν μικρὴν, ἀπλὴν, συγκινητικὴν ἐορτήν. Οὐτε μουσικῆς, οὐτε λουλουδοστολισμάτων, οὐτε γαντοφορεμένους κόσμος. Λίγοι μόνον ἄνθρωποι τῆς Σκέψεως, λίγοι τοῦ Ἐμπορίου, λίγες μητέρες με τὰ γιορτινά τους, εὐχαριστημένους γιὰ τὴν τιμὴν καὶ οἱ ῥήτορες. Ἀπὸ τὴν διπλανὴν ἀνεπίσημην πορτίτσαν με τὸν συμβολικὸν πίνακα τῆς ἐργασίας ἀπ' ἔξω, ἐτρυπῶναν βιαστικά, χαρούμενα, κατακάθαρα, με τῆς σφιγχοπλεγμένες κοιτίδες τους γύρω στὸ κεφάλι τὰ ἐργατικά κορίτσια. Ὁ πόθος ν' ἀκούσουν κατὶ καινούργιο τοὺς ἔδινε φτερά στὰ πόδια καὶ δυὸ — δυὸ ἀνέβαιναν τὰ σκαλοπάτια τοῦ Δημοτικοῦ. Τὰ μάτια τους λαμπερά, οἱ κυριακάτικες ποδιές τους φρέσκες, ἀπαστες ἀκόμα — ὅ,τι τις πρωτοφοροῦσαν οἱ περισσότερες — ἔστεκαν κολληριστὲς γύρω ἀπὸ τὰ σώματά τους σὰν νά ἐφοῦσκωναν καὶ αὐτὲς ἀκόμα ἀπὸ κάποια ὑπερηφάνειαν. Τί θάκουγαν τάχα ἀπὸ τῆς σπουδασμένης κυρίας; Ἀνέβαιναν συνομιλῶντας ψιθυριστά. Τὰ χονδρά παπούτσια τους ἐκτυποῦσαν στὰ μάγαρα περιέργου, δυνατὰ σὰν σφυριές χειροδυνάμων ἐργατῶν. Ἡ κ. Θεοδωροπούλου, ἡ κ. Μελά, ὁ κ. Θεοδωρόπουλος, φίλος τῶν ἐργατῶν πάντα, καὶ ἄλλοι καλοὶ καὶ ὠφέλιμοι ἄνδρες — ὅλοι ἐδέχοντο εὐγενικά στὴν εἰσοδόν. Ἡ εὐρύχωρος πλακοστρωμένη αἴθουσα με τὰ ὀρθάνοικτα παρὰθύρα τῆς γεμάτη ἥλιο, φῶς, ἀέρας, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐκεῖ ἐλαφρά. Ἡσυχία, τάξις, ἕνας μανροσινακας, μιὰ ἀπλὴ ἔδρα. Ἡ κ. Θεοδωροπούλου ἀνέβαινε στὸ βῆμα. Οἱ λαοὶ τῶν κοριτσιῶν τεντώνονταν, τὰ μάτια τους ἀνοίγονταν, τὰ χεράκια πλέκονταν με σεβασμὸ στὰ γόνατα. Οἱ ἀτελείωτες ἀνακοινώσεις τῶν πολυμαθῶν παύουν, οἱ ἐκφραστικὲς χειρονομίες τῶν μητέρων ποὺ συνοδεύουν τῆς ἐλαφρῆς συνομιλίας των σταματοῦν καὶ αὐτῆς. Οἱ χονδρές τους ἀπ' τὴν ἐργασίαν παλάμες σταυρώνονται ἢ μιὰ ἀπάνω στὴν ἄλλη ὡσὰν εἰς ἐκκλησίαν.

Ἔτσι ἀρχίζει ἡ εἰσαγωγὴ τῆς κ. Θεοδωροπούλου. Ὁ κάθε λόγος πέφτοντας στὴν νεκροθάλασσαν τῆς σιωπῆς καταπνέεται, ρουφιέται ἡρεμα ἀπ' αὐτὴν καὶ οὐτε ὁ παραμικρὸς ἀντίλαλος. Ἡ καλὴ κυρία ἐμίλησεν ὅπως ἐπρεπε. Γλυκὰ τὰ λόγια τῆς πρὸς τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ, στοργικά, μ' ἐπιφάνειαν ἀπλὴν καὶ με βάθος ὠφέλιμον καὶ καλὰ φωτισμένον, ὥστε εὐκόλως νά τὸ νοιώσουν οἱ ἀνεξέλικτες διάνοιές τους. Ἀληθινὰ, ὁ νοῦς τοῦ ἀγαρμμάτου εἶνε σὰν ἕνα κουβάρι ἀπὸ κλωστήν ποὺ ὅσο περνᾷ ὁ καιρὸς, τόσο δυσκολώτερον καὶ ξετυλίγεται αὐτὸ τὸ κουβάρι. Γι' αὐτὸ οἱ κυρίες ποὺ ἀνέλαβαν τὸ ἔργον, — νά πιάσουν τὴν ἀκρὴν τῆς κλωστῆς καὶ νά τὴν τραβήξουν λιγάκι, ὥστε νά φθάσῃ ὡς τὴν ψυχὴν τῶν φτωχῶν κοριτσιῶν ἢ ἀρρετὴν μαγεία τοῦ

πνευματικοῦ ἀναδεύματος — χωρὶς ἄλλο εἶνε εὐγενικῆς καὶ ἔχουν σωστὸ μέσα τους τὸ μέτρον τῆς ἀληθινῆς καλωσύνης.

Προχορῶντας ἡ κ. Θεοδωροπούλου στὸν λόγον τῆς με ὥραια παραδείγματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀνέπτυξε σκέψεις, καὶ ἐβγάλεν συμπεράσματα τυλιγμένα ἐπιδέξια, εἰς χρυσὲς νεφέλες γοητευτικῶν ὑποσχέσεων, ὥστε νά παρουσιάσῃ τὴν ψυχικὴν ἀπόλαυσιν πάντα ὡσὰν ἐξαγόμενον τοῦ κόπου. Καὶ ἀκόμα ἐξήγησε τί θὰ εἶπῃ ὁ ὦμα καὶ τί θὰ εἶπῃ ἡ ψυχὴ, ποιὲς οἱ ἀνάγκες τους, ἀπὸ ποῦ οἱ πόνοι τους καὶ ποῖος ὁ τρόπος νά αἰσθάνονται ἀνακουφισμένον τὸν ἑαυτὸν τους. Οἱ ὁρισμοὶ τῆς ἀπλοῖ καὶ ζωντανοί, — ὡς τὸ τέλος.

Ὑστερα ὠμίλησεν ἡ κ. Ἄννα Κασιγγρα Μελά. Πεῖο γενικὰ καὶ πεῖο ἐπιστημονικά. Ἀρχισεν ἀπὸ τὴν ὑγίαν τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας τοῦ σπιτιοῦ, καὶ εὐρύνοντας τὸν λόγον τῆς, ἐφθασεν ὡς τὴν ὑγίαν τῆς πολιτείας. Οἱ παρατηρήσεις τῆς με τέχνην ἐσωτερικὴν διατυπωμένες, ἐφανέρωναν τὴν θετικὴν ἐπιστήμονα. Σὰν φωτοθάλασσα ἦταν χυμένη ἡ ἀφέλεια γύρω ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς, καὶ μ' ὅλο τὸ ἀναλυτικὸν πλάτος ποὺ ἔδινε ἀναγκαστικά σὲ κάθε τῆς σκέψιν, εἶχε μίαν αὐστηρὴν συνέχειαν.

Ὁ κ. Θωμόπουλος εἶπε τὰ τελευταῖα λόγια: καλὰ μπορεῖ νά ἦσαν, μιὰ ἀκατάλληλα ὡς σκέψις καὶ ὡς γλῶσσα γιὰ τοὺς ἀπλοὺς ποὺ ἐπρεπε νά διδαχθῶν ἀπ' αὐτὰ.

Ἡ ἐορτὴ τετελείωσεν ἀθόρυβα ὅπως ἄρχισε. Δυὸ — δυὸ ἐκατέβηκαν τὰ κορίτσια με τῆς μητέρες τους. Μιὰ ρέμβη, μιὰ συλλογὴ ἐτρυγύριζε στὰ μάτια τους, καὶ ἕνα φαιδρὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη, — τὰ καλὰ τῆς πρώτης διδασκαλίας.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΛΑΪΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΕΝΕΡΓΩΝ ἀνασκαφὰς πρὸ τινων ἐβδομάδων ἐν Σέσκλῳ μεταξύ Βόλου καὶ Βελεστίνου, ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν νά φιλοξενήσω πλησίον τῆς σκηνῆς μου ἕνα ποιμένα, ὁ ὁποῖος μοῦ διηγῆθη ἐκτὸς ἄλλων τὰ ἑξῆς. Τὰ στέλλω εἰς τὰ ἀγαπητὰ «Παναθηναῖα» ἀπαράλλακτα, με τὴν τοπικὴν προφορὰν τοῦ ποιμένου:

1

«Τοῦ π'λλὶ ἡ κοκολιάτρα, πῶς τοῦ λῆτι σεῖς μαθὲς ἢ κασ'λιέρες, δὲν ἦνταν π'λλί, ἦνταν ἄθρουπους μιὰ βουλὰ· ἦνταν τζιουπάν'ς καὶ ἀπουκ'μῆθη καὶ τοῦ ῥαβδί τ' ἱένα χρόνον, οὐς ἀπὸ ἱέλουσι τοῦ ῥαβδί τ' καὶ ἐπισι καὶ ἐξύπνησαν καὶ δέν του φ'νόντανε ἀπὸς ἱεκ'μῆθη καὶ ἱένα χρόνον· καὶ ἱπῆγι νά ἰδῇ τὰ πρότά τ' ποὺ τὰ φύλιαγάνι τὰ σκ'λλιά τ' μαθὲς ἢ Σύρμου καὶ οὐ Ντιλιεύ'ς. Καὶ πααίνοντας ἡβόρη καὶ τὸν λυκ' καὶ — μαθὲς τὰ ζουντόβ'λα ἱτότις συνουγιόντανι μὲ τ'ς ἀθρώποι καὶ ἱμῆλαγάνι —

— Οὐρὲ λυκ' μὴν εἶδες τὰ πρότά μ'·

— Τὰ εἶδα μαθὲς· τί τί μὲ δίν'ς νά σοι πῶ·

— Σοὶ δίνου ἱένα σφαχτό.

— Πάμε νά σοὶ τὰ δεῖξουν· μὰ τῆρα μὲ ποὺ τὰ σ'κλλιά θὰ μὲ ὀχτοῦνι.

— Ἐννοιά σ' οὐρὲ λυκ' καὶ ἐγὼ σὶ γλ'τώνου.

Ἱπῆγαν καὶ τὰ δειξὶ τὰ πρότά· καὶ τὰ σκ'λλιά σὰν εἶδαν τοὺς λυκ' τοῦ ὀχτηκάνι καὶ οὐ τζιουπάν'ς τὰ ἱχούαζι καὶ τὰ σκ'λλιά τοῦ πῆρανι καμῆ καὶ ἐφυγάνι.

1 Ντελεύης ἱσως ἐκ τοῦ τελεύω, τελειώνω καταστρέφω κτλ.

Ἀποὺ ἱτότ'νις οὐ τζιουπάν'ς ἐγύρευι τὰ σκ'λλιά τ' καὶ δὲν τὰ βρισκι· καὶ εἶπι — Θέ μ', κάνι μὲ π'λλὶ νά βροῦ τὴ Σύρμου μ' καὶ τὸν Ντιλιεύ μ'.

Καὶ ἡ Θεὸς τοὺν ἱέκανι π'λλὶ καὶ ἀποὺ ἱτότ'νις ἀσκῶντι ἀπ'λά στὰ μισιούρανα καὶ ἀπ' ἔκει λαλεῖ πρῶτα τὴ Σύρμ' — Σύρμ' μ', Σύρμ' μ' — καὶ ἀπέκει τοὺν Ντιλιεύ — Ντιλιεύ μ', Ντιλιεύ μ'.

2

«Τοῦ π'λλὶ τ' Τουρλίδ' ἦνταν πρῶτα ἄθρουπους καὶ ὥργωνι τὰ χουράφι τ' καὶ ἱμάξενι παρᾶδης 'ς τοῦ λ'ρίδι τ', μαθὲς 'ς τοῦ κιμέρ' καὶ νιὰ π' τοῖς βουλῆς ἱέχασι τοῦ λ'ρίδι τ'. Καὶ ἱπαρκαλέστη καὶ στοῦ Θεο — Θέ μ' κάνι μὲ π'λλὶ νά πααίνου ἀπ'λά νά γλιέπου νά βρῶ τοῦ λ'ρίδι μ'.

Καὶ τὸν ἱέκανι π'λλὶ οὐ Θεὸς καὶ ἀποὺ ἱτότ'νις γ'ρίξ' καὶ σκούξ' ἀπ' ἀπ'λά ρουτῶντας γιὰ τοῦ λ'ρίδι τ' — Τοῦ λ'ρίδ', Τοῦ λ'ρίδ'.

Καὶ γιὰ ταῦτου τοῦ λῆν' Τουρλίδ'.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Φιλολογία

ΤὸΝ περασμένον μῆνα ἀπέθανεν εἰς τὸ Παρίσι ὁ Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Ἐρρίκος Οὔσαι, υἱὸς τοῦ ἐπίσης γνωστοῦ συγγραφέως Ἀρσενίου Οὔσαι, ὁ ὁποῖος ἔλεγε συχνὰ εἰς τὸν υἱὸν του, ὅταν ἦτο μικρὸς: — Ἄν δὲν γίνῃς σοφός, θὰ σὲ κάμω Ἀκαδημαϊκόν.

Ὁ Ἐρρίκος Οὔσαι ἐγεννήθη εἰς τὸ Παρίσι τὴν 24 Φεβρουαρίου 1848. Ἐνωρίς ἐπέδειξε τὴν κλίσιν του πρὸς τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν. Νεώτατος — δὲν ἦτον ἀκόμη 20 ἐτῶν — ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθῆνας διὰ νά μελετήσῃ ἐπιτοπῶς τὴν ἀρχαιολογίαν των, τὴν νομισματολογίαν των καὶ μετὰ τριετίς σπουδᾶς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐγράψεν τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἀπελλῆ» καὶ τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῆς Δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν», ὅπερ ἔργον ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἀκολούθως ἐξέδωκε τὴν «Πρώτην πολιτορχίαν τῶν Παρισίων», τὸν Ἀγροτικὸν νόμον εἰς τὴν Σπάρτην» καὶ ἄλλα ἔργα, μέχρις οὗ ἡσχολήθη ἐιδεικῶς μετὰ τὴν Ναπολεόντειον ἱστορίαν. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἱστορικὰ του ἔργα τὸν κατέστησαν πολὺ γνωστὸν καὶ ἀγαπητόν. Εἰς τὸ ἀναμεταξὺ ἡτο τακτικὸς συνεργάτης τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων» καὶ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων». Τὸ 1894 ἐξέλεγῃ Ἀκαδημαϊκός, διαδεχθεὶς τὸν ποιητὴν Λεκόντ ντε Λίλ.

Ὁ Ἐρρίκος Οὔσαι ἦτο θερμὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος. Ἀπετέλει μέρος ἐνεργὸν τοῦ «Γαλλικοῦ Συνδέσμου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ», οὗτος ἦτο καὶ ἀντιπρόεδρος. Μεταξὺ των διαλέξεων, τὰς ὁποίας διωργάνωσεν ὁ Σύνδεσμος αὐτός, μία ἐκ των ὠραιότερων ἦτο καὶ ἡ γενομένη ἀπὸ τὸν Οὔσαι τὴν 14 Ἀπριλίου 1907 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἡρώϊκὴ Ἑλλάς» καὶ με θέμα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἰδού ἐν χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ τέλος τῆς διαλέξεως αὐτῆς:

«Τὰ γράμματα, αἱ ἐπιστήμαι, αἱ τέχναι εἶναι τὸ κλέος καὶ ἡ δόξα τῶν λαῶν. Αἱ πολεμικαὶ ὁμοῦς ἀρεταὶ κάμνουν τοὺς λαοὺς. Ἡ πολεμικὴ ἀξία δὲν εἶναι ἱσως ἡ μᾶλλον ἐπαινετὴ, ἀλλ' εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ ἀποτελεσματικώτερα. Καὶ ἐν ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τοῦ Ὀλύμπου δὲν ἔρρεε τόσον αἷμα, ὁ κόσμος δὲν θὰ ἐφω-

τίετο ολιγώτερον από την λάμψιν των αρχαίων γραμμάτων και δεν θα ανεγνώσκομεν ολιγώτερον με θαυμασμόν τόν "Ομηρον, τόν Σοφοκλή και τόν Πλάτωνα. 'Αλλά χωρίς τὰ ντουφέκια των τραχέων ορεσιβίων της Μάνης και της 'Αχαρνανίας, που οι περισσότεροι δεν εγνώριζον να διαβάσουν, δεν θα υπήρχε σήμερον ελληνικόν έθνος».

Η επίσημος Έλλάς να εξεδήλωσεν άρα γε κάπως την λύπην της διά τόν θάνατον του φιλέλληνος αυτού;

ΑΝ και έμελετήθη τόσας φορές, ο Θεόφιλος Γκωτιέ παραμένει κατά μέγα μέρος συγγραφέας άγνωστος και παρεγνωρισμένος, λέγει ο André Fontainas εις την άρχήν της μελέτης του «Τα ποιήματα του Θεοφ. Γκωτιέ», την οποίαν δημοσιεύει εις το προτελευταίον τεύχος (16 Σβρίου) του «Mercure de France». Η μελέτη αυτή του Fontainas διά την ποιήσιν του Γκωτιέ, γεμάτη βαθειάν παρατήρησιν και δίκανον ένθουςιασμόν, ζητεί ν' άποκαταστήσῃ τό έργον του Γάλλου ποιητού εις την συνείδησιν και των μη δυνηθέντων να τό έννοήσουν έως τώρα όσον έπρεπε. Και μόνον τό γεγονός, ότι ή επίδρασις του αναφαίνεται καθαρά εις την ποιήσιν του Francis Jammes, του Μαντέ, του Α. Ντιέρεξ και πλείστον άλλων από τους νέους, είναι άρκετόν διά να χαρακτηρησθῇ ο Γκωτιέ ως μέγας ποιητής.

ΕΙΣ εκ των φίλων και θαυμαστών του Jean Moréas ο Maurice de Noisay έσχε την ιδέαν να συλλέξῃ και εκδόσῃ επί τό αυτό τās ιδέας του ποιητού και τās σκέψεις, τās οποίας εκ του προχείρου και αϊφνιδίως εξέφραζε κατά τās ιδιαιτέρας του συνομιλίας μετά των φίλων και θαυμαστών, οι όποιοι τόν περιεκύκλωναν μεταφέροντες έδω μερικās εξ αυτών, εξ ών φαίνεται τό ιδιότυπον πνεύμα του Μωρεάς κατά τās συνομιλίας του, λεπτόν, πνευματώδες, συχνά δηκτικόν, σκληρόν μάλιστα, παραδοξολόγον, από τό όποιον όμως ποτέ δεν λείπει τό υπέροχον γούστο.

Διά τόν Φλωμπέρ έλεγε: «Είναι τέλειος, αλλά τό έργον του έχει την τελειότητα του άποστειρωμένου νερού».

Διά τόν Γκαίτε: «Είναι ο πλέον μέγας των Γερμανών, δηλαδή ο ολιγώτερον Γερμανός».

Διά τόν Μυσσέ: «'Ητο ένας θελκτικός, ένας αληθινός ποιητής, αλλά τό ύψος του από τοίτη».

Ο Μωρεάς έθεωρούσε τόν Λαμαρτίνον τόν πλέον μέγαν ποιητήν του αιώνος του, αλλά ότι δεν ήμπορεσε να δημιουργήσῃ τό όργανον της έκφράσεώς του. «Σέρνει, έλεγε, την γλώσσαν του δεκάτου ογδόου αιώνος σαν ένα έμποδίου». Έπειτα, μετά μίαν στιγμην σκέψεως: «'Αλλά την σέρνει εις την νίκην».

Ένας επαινούσε τόν έλληνισμόν του Leconte de Lisle, λέγοντας, «'Αγαπούσε θερμά τό έλληνικόν κάλλος». — «Μάλιστα, επρόσθεσεν ο Μωρεάς, αγαπούσε την 'Ελλάδα μ' ένα έρωτα τροπικόν».

Ο Μωρεάς είχε διά τόν Rostand μίαν ανέκφραστον περιφρόνησιν. Μετά τόν 'Αετιδέα ειπε δι' αυτόν: «Είναι ή χήνα στολισμένη με φτερά άετοϋ».

Ο Μωρεάς ειρωνεύετο τόν Verhaeren ο οποίος έγραφε: Οι μαθηματικοί ούρανοι. Και έλεγε δι' αυτόν. «Δεν είναι ποιητής, είναι άστρονόμος: δεν λέγει την γνώμην του ο ίδιος, τί διακρίνει εις τόν ουρανόν».

Έζητούσαν την γνώμην του Μωρεάς διά τόν Pierre Loti. «Είναι ένας θαλασσινός, άπεκρίθη. — 'Ακόμη; — Διηλαδή έχει την άξίαν ότι περιέγραψεν, ότι είδε, αλλά έχει τό ελάττωμα ότι είδε όλίγα πράγματα άξια ενδιαφέροντος».

Διά την γαλλικήν γλώσσαν έλεγε: «Η γαλλική είναι ή μόνη νέα γλώσσα ή οποία αξίζει τό όνομα της γλώσ-

σης. Αί άλλαι είναι διάλεκτοι δυσνόητοι που καθωρίσθησαν πολύ άργά από τό τυπογραφείον. Εις τρόπον ώστε της άρκεί να μείνῃ ή ίδια, ως έχει, διά να διατηρήσῃ την υπεροχήν της». Και εις ένα κακόν συγγραφέα, ο οποίος παρεπονείτο διά την αδυναμίαν της γαλλικής γλώσσης μέσα εις τόν νεώτερον κόσμον ειπε: «Και μολαταυτα δεν έχει έφάμιλλον: δεν έχει παρά έχθρους». Και άργότερα έλεγε διά την κακήν χρήσιν της γαλλικής γλώσσης. «Καταργήστε την» ή έποχή μας δεν διακρίνεται πλέον από την βαρβαρότητα».

Διά την δόξαν έλεγε, όταν μιλά κυρία επιθυμούσε να ίδῃ τόν Μωρεάς εις τό σαλόνι της: «Ποία ανάγκη είναι να γνωρίζῃ κανείς άνθρώπους: είναι άρκετόν να τόν γνωρίζουν». Και προσέθετε: «Ιδέτε, δεν ξέρουν πλέον τί είναι δόξα. Οι νέοι θεωροϋν ότι είναι να συζητούν όσο τό δυνατόν εις περισσότερα πρόσωπα. 'Αλλά ή δόξα είναι άκριβώς τό αντίθετον είναι να εσαι επιθυμητός από τά μάτια, και πρό παντός από τό πνεύμα».

Προσκαλεσμένος από μίαν φημισμένην γυναίκα των γραμμάτων να συζητήσῃ στο σπίτι της, ο Μωρεάς ένεπιστεύετο τόν διαταγόν του εις ένα φίλον του: «Δεν μπορώ να πάω, του έλεγε χωρίς να γνωρίζω τίποτε από τά βιβλία της». — «Ε, λοιπόν, τί σας έμποδίζει να διαβάσετε ένα; του ειπεν. — «Δεν τολμώ», απήντησε ψυχρως ο ποιητής.

Τέχνη

ΤΟ Μουσείον του Λούβρου απέκτησε τελευταίως μερικά έργα τέχνης παλαιότερας, τά όποια κρίνονται ως άριστουργήματα. Έν εξ αυτών είναι τό «Παιδί με τό πουλί» του μεγάλου γλύπτου του ΙΗ' αϊώνος Pigalle. Τό έργον τουτο, τό όποιον θεωρείται ως τό καλλίτερον του Pigalle, κατεσκευάσθη κατά τό 1784 και είναι τό συμπλήρωμα του άλλου περιηρήμου έργου του ίδιου καλλιτέχνη, που εύρίσκεται και αυτό εις τό Λούβρον, «Τό παιδί με τό κλουβί». Άλλο σπουδαίον άπόκτημα του Μουσείου είναι ένα πολυτελές βυζαντινόν σμάλτον διάχρυσον, επί του όποιου άπεικονίζεται ο 'Αγιος Δημήτριος. Τό καλλιτέχνημα τουτο άπετέλει μέρος της ώραιάς συλλογής βυζαντινών σμάλτων, την οποίαν κατήρτισεν άλλοτε ο κ. Ζβενιγκορόντσκοϊ και τελευταίως την άπέκτησεν ο κ. Πιέρπον Μόργκαν, όστις έχάρισεν εις τό Λούβρον ένα από τά δέκα μεγάλα μετάλλια, που έστόλιζαν άλλοτε κάποιαν μεγάλην εικόνα του αρχαγγέλου Γαβριήλ εις μίαν εκκλησίαν του Τζουματί της Γεωργίας, κατεστραμμένην σήμερον. Η βαθεία και άρμονική λαμπρότης του σμάλτου αυτό, όπου οι τόνοι του προσώπου αναδεικνύονται περισσότερον επί του κναυού φόντου του φωτιστεράνου, υπεράνω του βαθέως και διανυγούς πρασίνου του ένδύματος, προσδίδει εις τό έργον τουτο, τό τόσον πολύτιμον διά την ιστορικήν του άξίαν, ωραιότητα άπαράμιλλον.

ΠΡΟ τινος χρόνου εξετέθησαν εις την Πινακοθήκην Χαίνεμαν του Μονάχου περι τά έξήντα έργα άνήκοντα εις την παλαιότεραν ισπανικήν ζωγραφικήν. Διά την ένθεσιν αυτήν γράφη εις τό περιοδικόν «Der Cicerone» της Λειψίας ο κ. Αγγ. Α. Μάγερ και λέγει, ότι τό άρχαιότερον των έργων είναι «Η Παρθένος επί του θρόνου», χρονολογούμενον από του 1430 περίπου και άνήκον εις την 'Αραγωνικήν Σχολήν. Ο 'Ελλην ζωγράφος Θεοτοκόπουλος, τόν όποιον οι 'Ισπανοί όνομάζουν ο «Gresco», αντιπροσωπεύεται με έργα όλων των ειδών της τέχνης του: ιδιαιτέρως κινεί την προσοχήν «Ο Χριστός φέρων τόν Σταυρόν». Έν 'Από-

σπασμα 'Αγγέλου» προερχόμενον προφανώς από την «Στέφην της Μαρίας» άναγεται επίσης εις την καλλιτέραν έποχήν του καλλιτέχνη. Τό άπόσπασμα αυτό, και ως ζωγραφική διακοσμητική, έχει μεγάλην χάριν, αλλά θα προκαλέσῃ την άπορίαν εκείνων που δεν είναι έξοικειωμένοι με τους τόνους του Greco. Η «Σύλληψις της Παρθένου» είναι επίσης λίαν ενδιαφέρουσα. Ημπορεί κανείς χωρίς δισταγμόν να την συνταύισῃ με την «Σύλληψιν», την οποίαν ο υιός του Greco ειδρεν άτελείωτον εις την κληρονομίαν του πατέρα του. (Η όνομασία «Κοίμησις της Θεοτόκου» της οποίας της δίδει ο Κόσσιο είναι έσφαλμένη). Η «νεκρά φύσις καρπών και άνθών μ' ένα σκυλί» άποδιδόμενη από τόν κάτοχόν της εις τόν Greco, δεν είναι έργον αυτού. Θα είναι μάλλον κάποιου Φλαμανδοϋ που ειργάετο εις την Σεβίλλην κατά τό 1630 ή κατόπιν.

Διάφορα

ΕΙΣ τό περιοδικόν «L' Hellénisme» τό εκδιδόμενον υπό της έν Παρισίοις 'Εταιρείας «Ο 'Ελληνισμός» έδημοσιεύθη τελευταίως μελετη επί του ήμετέρου στρατού του διακεκριμένου μεταξύ των 'Ελλήνων αξιωματικόν λοχαγού κ. Ρακτιβάν. Άποσπώμεν εκ του μέρους αυτής του άφορώντος την καλύτεραν εκπαίδευσιν των ήμετέρων αξιωματικών μερικά άποσπάσματα άναφερόμενα εις τά ψυχολογικά δεδομένα εις τά όποια πρέπει να στηριχθῇ ή σκέψις περί της καλύτερας αυτών εκπαίδευσέως, έν συγκρίσει με τό άν πρέπει να προτιμηθούν προς τουτο αι Γαλλικαι ή αι Γερμανικαι σχολαι.

«Ο χαρακτήρ ο οποίος διακρίνει την ήμετέραν φυλήν είναι ή ευκολία με την οποίαν προσανατολίζεται προς ένα οιονδήποτε περιβάλλον, χωρίς να παύσῃ να είναι έλληνικός. Χάρις εις αυτήν την ελαστικότητα δυνάμεθα να εκπαιδευθώμεν παντού. Μολαταυτα είναι ευκολώτερον φυσικά να έμβαιδύνωμεν εις τό πνεύμα μιας φυλής με την οποίαν έχομεν περισσότεραν συγγένειαν και τοιαυται είναι μάλλον αι λατινικαι φυλαι παρά αι άγγλοσαξωνικαι».

«Τέλος, εάν ή άνωτέρα θεωρητική διδασκαλία πιστεύεται ως τελεία εις την Γερμανίαν—κατά την γενικώς παραδεδεγμένην ιδέαν—ή διδασκαλία ή διδομένη έν Γαλλία, στηριζόμενη πρό παντός εις την αυστηράν αλήθειαν δεν είναι καθόλου υποδεεστέρα, άλλ' ο πρώτιστος λόγος της προτιμήςεώς μου εινε έντελως ήθικός. Τεσσαράκοντα ήδη έτη διέτρεψαν από τόν πόλεμον του 1870-τεσσαράκοντα έτη είναι βεβαίως κατά διάφορον τρόπον μακρά, παρά τά δεκατέσσαρα (από τόν πόλεμον του 1897), και μολαταυτα οι Γάλλοι δεν έλησμόνησαν».

«Οι Γάλλοι αξιωματικοί, έν συναφεία μετά των οποίων έζησα πολλά έτη, και τους όποιους έχον έπομένως την ευκαιρίαν να γνωρίσω, δεν σκέπτονται διαρκώς παρά έν πράγμα: την εκδίκησιν. Είναι ή μόνη σκέψις ή οποία τους άπασχολεί και ή οποία κανονίζει την ζωήν και τās πράξεις των. 'Ιδου τί είναι τό πλέον θαυμαστόν εις τό σώμα των άλλων αξιωματικών».

«Τό επιθετικόν πνεύμα, κατέχει τόν Γάλλον αξιωματικόν και γεμίζει την καρδίαν του: αυτό τό επιθετικόν πνεύμα (αυτήν την σοβαράν επιθυμίαν του να κυτυηθοϋν) θα επιθυμούσα πρό παντός να ίδω έντυπωμένην εις τους συμπατριώτας μου, πολύ πριν της εκπαίδευσέως».

«Και ο Γερμανός, θα έλεγε τις, δεν έχει τό ίδιον πνεύμα;

«Μάλιστα: τό έχει άλλ' υπό μίαν άλλην μορφήν. έννοεί να διατηρήσῃ, ότι κατέκτησε».

»Ένώ ο Γάλλος έννοεί να ξαναπάρῃ, ότι έχασε. Υπάρχει μία λεπτή διαφορά. Δεν υπάρχει παίκτης, ο οποίος θα άφινε χωρίς λόγον να δεχθῇ να τόν ξεγυμνώσουν από τό κέρδος του: άνθίσταται στερεώς! 'Αλλά παραβάλετέ τον εις την σκέψιν σας με τόν παίκτην ο οποίος έχασε. Πως έποφθαλμιζ αυτός να επανακτήσῃ τό άγαθόν, τό όποιον του εξέφυγε;...»

«Γνωρίζω τό θυλούμενον ότι ή πειθαρχία ή γερμανική είναι άπαράμιλλος: ισχυρίζονται δε άφ' έτέρου ότι ή γαλλική πειθαρχία δεν είναι τελεία».

«Ατρεφύω κυριολεκτικώς την πειθαρχίαν: αλλά δεν είναι πράγμα άπολύτου αξίας: είναι σχετικόν με τό πνεύμα κάθε λαού. Και ιδου έν παράδειγμα: οι στρατηγοί της πρώτης Δημοκρατίας,—πρό της εμφανίσεως του Ναπολέοντος—κάμινον θάματα με ένα στρατόν έντελως άπειθαρχητον: αλλά αυτό τό πλήθος ένεννέετο από τό πατριωτικόν πάθος, από τό μίσος έναντίον του έχθρου, ήθελε να κυτυηθῇ μαζί του και χάρις εις αυτός τάς άρετάς κατέβαλε καθ' όλην την γραμμήν τους. Πρώστους στρατιώτας θεωρουμένους μέχρι της στιγμής εκείνης τους καλύτερους του κόσμου, των οποίων ή πειθαρχία ήτο επίσης εκπληκτική όπως ή σημερινή. Έρωτήσατε ένα οποιονδήποτε ύπηρετήσαντα εις γαλλικόν σύνταγμα, έρωτήσατε, εάν ο Γάλλος αξιωματικός, ο οποίος έχει τό κριτικόν πνεύμα πλέον άνεπτυγμένον, ο οποίος γκρινιάζει συχνά διά τό τίποτε, έρωτήσατε εάν δεν τσακίζεται εις δεδομένην στιγμην διά να έκτελέσῃ μίαν διαταγήν.»

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Η ύποβολή προπλασμάτων διά τόν διαγωνισμόν των «Παναθηναίων» της προτομής του Σολωμού παραιτείται εις τās 30 Νοεμβρίου 1911 κατ' αίτησιν μερικων καλλιτεχνών.

Ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου κ. Σ. Λάμπρος άνεκοίνωσεν εις την Σύγκλητον, ότι τά ξένα Πανεπιστήμια και 'Ακαδημιαί, που έδήλωσαν έως τώρα ότι θα στείλουν ειδικούς αντιπροσώπους εις τās εορτάς της 75ετηρίδος του 'Ελλ. Πανεπιστημίου άνέρχονται εις τριάντα. Η Σύγκλητος άπεφάσισε να προσκληθούν διά να στείλουν αντιπροσώπους και τά Πατριαρχεία, αι μεγάλαι 'Ελληνικαι Σχολαι της Τουρκίας και Αιγύπτου, τά εκπαιδευτικά και επιστημονικά σώματα και τά γυμνάσια του Κράτους.

Η Κυβέρνησις και ή Πρυτανεία του Πανεπιστημίου συνεννοούνται διά την ίδρύσιν Μικροβιολογικού Έργαστηρίου, όπου θα γίνωνται μόνον αι έργασιαί του Δημοσίου και θ' άσκούνται οι φοιτηται.

Τό δεύτερον Έλληνικόν ύποβρύχιον, του όποιου εξακολουθεί ή ναυπήγησις, ώνομάσθη από τώρα με τό όνομα του αρχαίου θαλασσίου θεού «Γλαυκος».

Ο Μητροπολίτης Γρεβενών Αιμιλιανός έδολοφονήθη εις τό δάσος της Σιάτιστας καθώς και ο συνοδευών αυτόν ιεροδιάκονος και δύο ύπηρέται του. Ο Πατριάρχης έδήλωσεν εις την Πύλιν ότι εάν δεν συλληφθούν και τιμωρηθούν αυστηρως οι ένοχοι θα κηρύξῃ την 'Εκκλησίαν εις διωγμόν. Όλος ο ορθόδοξος πληθυσμός της Τουρκίας διατελεί εις μεγάλην έξέγερσιν.

Τό βουλευτικόν Συμβούλιον, κατόπιν της έκδέσεως της έπιτροπής περί των άξιών να καταλάβουν τās κενάς έδρας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου, άπεφάσισε να διορίσῃ εις τά δύο έδρας της Πολιτικής Διοκονομίας τους κ. κ. Σημαντήραν και Βασιλείου, του

Ἀστικοῦ Δικαίου τοὺς κ. κ. Μομφερράτον καὶ Παπού-
λιαν, τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου τὸν κ. Τιμ. Ἡλιόπουλον
καὶ τῆς Πολ. Οἰκονομίας τὸν κ. Νικ. Γουναράκη.

Ἐδημοσιεύθη τὸ Β. Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποῖου διο-
ρίζεται καθηγητὴς τῆς νεωτέρας φιλολογίας εἰς τὴν
Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστη-
μίου ὁ κ. Μενάρδος.

Ὁ Βιενναῖος ὑδραυλικὸς κ. Κίτσενερ τὸν ὁποῖον
ἐκάλεσεν ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα διὰ τὸ ζήτημα τῆς ὑδρεύ-
σεως τῶν Ἀθηνῶν ἐφθάσε πρὸ ἡμερῶν καὶ ἤρχισε τὰς
μελέτας του μεταβάς καὶ εἰς τὸν Μέλανα ποταμὸν καὶ
τὴν Στυμφαλίαν. Ἐπίσης ἦλθε καὶ ὁ Βερολινέζος
ὑδραυλικὸς κ. Ἐρτομπεργκ, τὸν ὁποῖον μετεκάλεσεν ὁ
δήμαρχος Ἀθηναίων, διὰ τὸ αὐτὸ ζήτημα. Ἀρχισε δὲ
καὶ οὗτος τὴν μελέτην τῶν σχετικῶν ἐκθέσεων καὶ θὰ
ἐπισκεφθῇ ὅλα τὰς πηγὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας δύνανται
νὰ ὑδρευθοῦν αἱ Ἀθῆναι.

Ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη τὴν παράκλησιν
τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ν' ἀποστείλῃ ἀναδιοργα-
νωτὰς τῆς γεωργίας. Τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς θὰ εἶναι
ὁκτώ καὶ ἔρχονται μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Νεοελληνικαὶ μελέται ὑπὸ Γ. Ν. Χατζιδάκι. Ἀνα-
τύποις ἐκ τῆς «Ἀθηνᾶς».

Λογοδοσία τοῦ 1910 τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου
κατὰ τῆς φυματιώσεως ἐν Ἑλλάδι.

Πατρὶς πρὸς χρῆσιν τῆς παιδευομένης ἐν τοῖς δημο-
τικοῖς σχολείοις νεότητος ὑπὸ Μ. Κωνσταντάκη Κό-
ρακα. Ἡράκλειον Κρήτης.

Κλινικὴ Παθολογία καὶ Θεραπευτικὴ μετὰ πλή-
ρους Διαγνωστικῆς καὶ Φαρμακολογίας, τόμος Β'
ὑπὸ Ν. Καλλιζούνη, καθηγητοῦ τοῦ Ἑθν. Πανεπιστη-
μίου. Ἀθῆναι δρ. 30.

Θρύφαλα ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπουρόγλου, Ἀθῆναι λογο-
τεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη δρ. 2.

Συριανὰ Διηγήματα ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Ροΐδου. Ἀθῆ-
ναι λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη δρ. 3.

Μῦθοι τῆς ζωῆς ὑπὸ Ἰω. Ζερβοῦ. Ἀθῆναι λογο-
τεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη δρ. 3.

Κοριολάνος ὑπὸ Σαῖξπηρ. Ἀθῆναι λογοτεχνικὴ Βι-
βλιοθήκη Φέξη δρ. 2.

Αἰολικὸς Ἀστὴρ 15ήμερον οἶκον, περιοδικὸν ἐν
Κυδωνίαις, διευθυντὴς Β. Κ. Βασιλειάδης.

Dizionario Greco Moderno — Italiano e italiano
— greco moderno. E. Brighenti Milano — Ulrico
Hoeppli Lit. 12.50.

Le Futurisme par F. T. Marinetti. Paris, Sansot
fr. 3.50.

F. T. Marinetti et le futurisme par R. Le Brun.
Paris, Sansot fr. 1.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»,

ΠΙΝ λειτουργήσῃ ἡ φωτογραφικὴ μηχανή, θὰ ἐργα-
σθῇ ὁ αἰσθητικὸς. Ἡ ἰδιαίτερη ζωὴ καὶ ὁ χαρα-
κτὴρ ποὺ ὑπάρχουν σὲ καθεὶ γύρω μας, κρυμμένα
ἀπὸ τὰ μάτια τῶν πολλῶν, θὰ ξεσκεπασθοῦν μετὰ τὸ χέρι
τοῦ τεχνίτου ποὺ ξέρεῖ νὰ τὰ παρουσιάσῃ ὅπως αὐτοὶ
ἡμπούρεσε νὰ τὰ ἰδῇ καὶ νὰ σταματήσῃ μπροστὰ στὴν
ἐμορφίαν τους. Ἔτσι, ἡ ἀπλὴ ἐργασία τοῦ φωτογράφου
ὀδηγουμένη ἀπὸ μίαν ἐκλεκτὴν ἀντίληψιν, παίρνει
πολύ μεγαλύτερα δικαιώματα. Τώρα, ποὺ ὁ φακὸς
αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν του ὑπόταγμένον εἰς μίαν σκέ-
ψιν καὶ εἰς ἓνα αἶσθημα, θὰ κἀνθ' αὐτάματα. Κάθε ζω-
τικὸς παλμὸς θὰ δείξῃ στὸ φῶς του μίαν ἀνύποπτην ἔως
τότε ὑπαρξίν.

Μὲ τέτοια ἐφόδια ἔρχεται σήμερον ἡ φωτογραφία
νὰ ζητήσῃ θέσιν εἰς τὰς ὁραίας τέχνας. Δὲν εἶναι αὐτὰ
μόνον. Ἡ γνῶσις ἡ τεχνικὴ θὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον.
Μαζὶ μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀντικειμένου, μὲ τὴν σύνθε-
σιν, μὲ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὥρας, μὲ τὸν τεχνητὸν φωτι-
σμόν, ἔρχεται ἡ ἐπεξεργασία τῆς πλάκας, τὰ ὑλικά ποὺ
θὰ μεταχειρισθῇ, ὁ τρόπος ὁποῦ θὰ χρησιμοποιηθοῦν.
Ὁ συνδυασμὸς τοῦ φυσικοῦ καὶ τεχνητοῦ φωτὸς εἶναι
ἓνα ἀπὸ τὰ μυστικά ποὺ θὰ δώσουν ὁρατὰ ἀποτελέ-
σματα. Ἔτσι, θὰ πάρῃ ἡ φωτογραφία τὴν ἀπαλότητα
τῆς ζωγραφικῆς καὶ θὰ ἔχῃ καὶ τὸ ἰδιαίτερον πλεονέ-
κτημα ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὰς λεπτοτέρας
διαβαθμίσεις τῶν τόνων τοῦ πρωτοτύπου.

Εἰς τὴν εὐγενικὴν αὐτὴν τέχνην πολλοὶ καὶ πολλοὶ
καταγίνονται. Τὰ «Παναθηναῖα» θέλουν νὰ ἐνισχύσουν
τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα, νὰ τιμῇσιν κάθε προσπά-
θειαν καὶ ἰδιοφυΐαν, μὲ τοὺς Φωτογραφικοὺς τῶν Δια-
γωνισμοῦς. Θὰ γίνωνται ἀποκλειστικῶς μεταξὺ ἐρασι-
τεχνῶν.

Ἐπιτροπὴ ἀπὸ τρία μέλη θὰ κρίνῃ τὰ ἔργα.

Εἰς κάθε διαγωνισμόν θὰ δίδονται:

1) Α' Βραβεῖον: Χρυσὴ ἀναμνηστικὴ πλάκα, μὲ
καλλιτεχνικὴν παράστασιν εἰς τὴν μίαν πλευρὰν, καὶ
εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τὸ ὄνομα τοῦ βραβευομένου
καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ διαγωνισμοῦ.

2) Β' Βραβεῖον: Ἀργυρὴ ἀναμνηστικὴ πλάκα.

3) Γ' Βραβεῖον: Χάλκινη ἀναμνηστικὴ πλάκα.

Τὰ βραβεύόμενα καὶ ἐπαινούμενα ἔργα θὰ δημο-
σιεύωνται εἰς τὰ «Παναθηναῖα». Αἱ φωτογραφίαι πρέ-
πει νὰ εἶναι κολλημέναι ἐπάνω εἰς χαρτόνι καὶ θὰ
ἀναφέρουν τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ τὸ ἀποστέλλει. Προ-
τιμοῦμε τὰ σχήματα 13 - 18 καὶ 18 - 24.

Α' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Δεκεμβρίου 1911.
Θέμα: Τοπίον φθινοπορινόν.

Β' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Ἰανουαρίου 1912.
Θέμα: Σκηνὴ ἀπὸ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων
ἢ τῆς Πρωτοχρονιάς.

Γ' Διαγωνισμός. Προθεσμία 28 Φεβρουαρίου 1912.
Θέμα: Τοπίον χειμωνιάτικο.

Δ' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Μαρτίου 1912.
Θέμα: Πορτραῖτο.

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»,

